

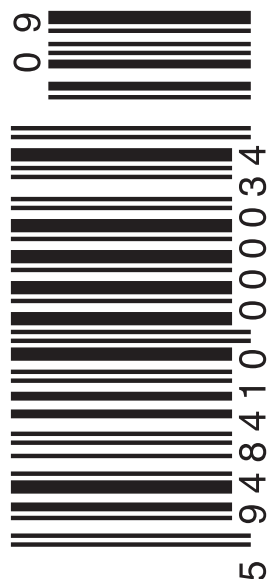
1500

Amintirile mele despre revista *Orizont* se leagă de un grup de scriitori tineri, pe vremea când i-am cunoscut, păstoriti de Cornel Ungureanu. Cu cei mai mulți dintre ei am devenit prieten mai târziu. Nu ne despărțeau, spre ghinionul lor, prea mulți ani și doar întâmplarea a făcut ca Mircea Mihăieș să fie, imediat după 1989, unul dintre primii mei doctoranzi, al doilea, mai exact (prima a fost tot o timișoreancă, Corina Ciocârlie), și poate tot întâmplarea m-a făcut membru în comisia de doctorat a lui Marcel Tolcea. Lui Bazil Popovici îi citisem cartea de debut, dar nu mai știu dacă îl cunoșteam personal, când l-am văzut în balconul Operei din Timișoara în decembrie 1989. Cu el și cu alții din orașul de pe Bega am pus la

cale P.A.C.-ul în 1991. Adriana Babeți și Delia Vasiliu îmi aduceau, spre sfârșitul anilor '80, reviste franțuzești fără circulație la noi, multiplicare de ele la unul din, pe atunci, foarte rarele xeroxuri din țară, aflat, dacă nu greșesc, chiar în sediul unei importante instituții oficiale din Timișoara. Echipa de la *Orizont*, rămasă până astăzi fără fisură, s-a dovedit, după 1989, a fi fost un fel de pepinieră democratică. Până în 1996 toți scriitorii din jurul revistei s-au aflat în opoziție. Și n-au fost turnători printre ei, cu excepția unuia, de numele căruia eu, cel puțin, n-am legat niciodată revista bănățeană. Pe care am citit-o, de la numărul unu la numărul 1500, cu un interes mult mai larg decât acela datorat oamenilor care o fac, prietenii mei.

NICOLAE MANOLESCU

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara, în cadrul proiectului "Născut pentru a citi", precum și al Consiliului Județean Timiș și al Bibliotecii Județene Timiș (proiectul "Orizont 2000")

ORIZONT SI CRITICI CELOR 1500 DE NUMERE.

CORNEL UNGUREANU

Am fost angajat la *Orizont* după ce vreo nouă ani scrisesem cronici, recenzii, unele de capul meu, altele ușureeeel îndreptate de Andrei A.Lillin sau Nicolae Ciobanu, inși cu Weltanschauung-ul împlinit la Viena, Budapesta, Vârșeț, București și prin alte locuri care modificau temeliile literaturii realist socialiste. În 1970 Nicolae Ciobanu a fost ispitit cu Bucureștii, așa cum i se cuvine oricărui critic de treabă din provincie, iar Lillin se săturase de literatura română, pe care o hulea cu iubire. Filosofia culturii era vocația lui, și nu comentariul ultimei cărți de aici. Așa că am trecut eu la sectorul de critică literară al revistei, reprezentant unic. Imediat după convenita instalare, unul dintre șefi m-a anunțat că există la catedra de engleză a Universității un tânăr care vrea să scrie – un fel de clujean naufragiat la Timișoara. Cum clujeanul era înalt, subțire, elegant și arătos l-am invitat să scrie despre femeile romancier. Apăruseră multe și importante. Mă uit prin *Orizont* și observ că prima recenzie a lui Marcel Corniș-Pop a fost despre Ovidiu Constantinescu, și nu articolul eseu despre Dana Dumitriu și colegele ei. Dacă recenziile solicitate erau ajustate în așa fel ca să nu depășească două coloane – o pagină, a lui Marcel urca la vreo cinci. Era un adevărat studiu despre autorul în cauză. Și, dacă e să îmi amintesc, parcă au mai fost și tăieturi: Anghel Dumbrăveanu cu grație, Alexandru Jebeleanu, conștient de rolul misiei sale istorice: articolele de critică să nu fie prea lungi. Revista e de literatură, nu de critică literară. A urmat și studiul lui Marcel despre femeile romancier, cu observații pe care Dana Dumitriu le considera mai fine decât ale criticilor de la *Contemporanul*. Pe urmă Marcel s-a dezlănțuit, un arădean nu scăpa de atentul și binevoitorul său examen critic.

În 1972 revista s-a transformat în săptămânal social-politic și literar artistic, așa că dulcea viață a criticilor (articole lungi, întâlniri rare cu literații dușmani) a luat sfârșit. Un critic adevărat trebuia să fie un veteran, așa că la primul număr al noii serii cronica a fost încredințată lui Nicolae Țirioi. Nu știu pe cine a nemulțumit domnul Țirioi, care scrisese somnolent despre Adrian Păunescu, așa că s-a apelat la mine. Dar nu era cazul să scriu o cronică, m-au somat șefii, un adevărat critic scrie despre șase-șapte cărți pe jumătate de pagină de revistă. A fost cea mai frumoasă perioadă a mea de cronicar literar. Ca să scrii despre șase-șapte cărți săptămânal, trebuia să alegi una validabilă și patru-cinci proaste. S-a ajuns la concluzia că sunt prea multe înjurături, așa că s-a apelat la o echipă de cronicari: unul pentru poezie (Eugen Dorcescu), altul

pentru proză (Marcel) și eu, la critică literară. Cu primul (prieten al meu de demult, cerce-tător la Baza Academiei, locul unde se năș-teau adevărații lingviști și filologi români), cu al doilea, aliat de nădejde (teoretician incoruptibil, as al școlii semiotice timișorene, pregătea un doctorat despre romanul ame-rican), revista arăta un pic mai bine.

Eugen Dorcescu și Corniș-Pop citeau, recenzau, erau harnici, dar opțiunile lor nu erau doar legate de cronica literară. Așa că trebuia apelat la tineri: Lucian Alexiu scria prin 1969 poezii (debutase și în *Orizont* și fusese selectat în câteva antologii), Sorina Ianovici (care a dispărut repede de la revistă, era prea frumoasă pentru provincia poezilor mereu îndrăgostiți) anunțau în anii șaptezeci cariere critice. Primul a fost angajat cu mari dificultăți la Filiala Uniunii Scriitorilor fiindcă avea tinichele politice și a devenit repede un cronicar de poezie care putea să îl înlocuiască pe Dorcescu și, evident, să mă înlocuiască. Între colaboratorii importanți ai sectorului de critică erau, firește, universitarii catedrei de limbă și literatură română (evident, un loc important i se cuvine lui Iosif Cheie Pantea). Dacă Eugen Todoran privea cu mare grijă amintirile lui de "membru al Cercului literar de la Sibiu", Ovidiu Cotruș și Deliu Petroiu își aminteau cu entuziasm de întâmplările de odinioară. Devenise cerchist, grație anilor de închisoare (mulți) și opoziției consecvente Ion Maxim, autor a numeroase rectificări polemice. Istoria literară vie trăia prin aceste personalități de excepție, care au ales Timișoara sau a trebuit să suporte acest domiciliu. Venit dinspre același Arad al lui Ovidiu Cotruș, Deliu Petroiu, Marcel Pop-Corniș sau Mircea Mihăieș, Alexandru Ruja a asigurat, după 1989, cronica edițiilor. Debutase în *Orizont* încă din anii șazececi, grație aceluiași Nicolae Ciobanu care a sprijinit lansarea lui Șerban Foarță, Cornel Ungureanu etc.

Seria a doua de "critici ai fenomenului literar contemporan", cu Brândușa Armanca, Ioona Rauschan, Carmen și Marian Odangiu anunța un desant teribil, fiindcă numiții erau deja supervedete ale publicului studentesc. Erau înzestrați pentru performanță, stăteau în bibliotecă și se înhă-mau la muncile de jos – cele care puteau recupera valorile culturale ale locului și ale nației. O antologie a literaturii țărănești alcătuită de ei era gata să apară, dar nu știu care poet țăran dădea de bănuț politrucilor, așa că antologia n-a apărut nici azi. După absol-vire, a ajuns fiecare în câte-un sat la mare distanță de Timișoara și, într-un fel sau altul, cu mai multă sau mai puțină viteză, au ales alte profesii. Dar fiecare și-ar putea aduna în volum prefete, postfete, cronici, recenzii, interviuri. Și era să uit: Brândușa Armanca

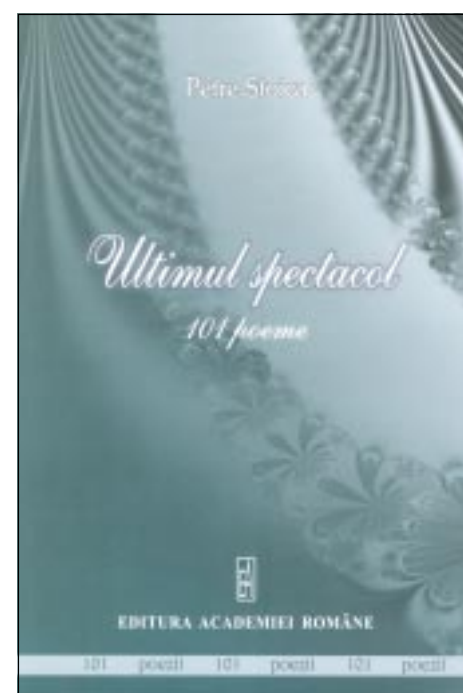
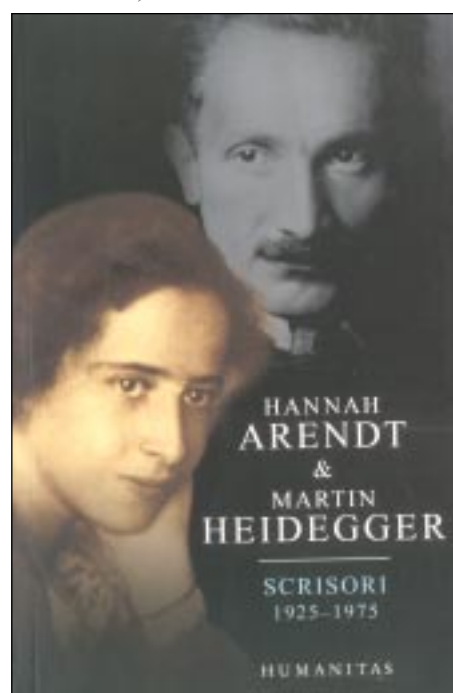
și-a dat un doctorat care ilustrează fidelitatea ei față de profesorul nostru Eugen Todoran, lui Marian Odangiu i-a apărut un volum de critică care a adunat nu știu câte premii literare, iar lui Carmen o carte despre poezia pentru copii. Ioona Rauschan a plecat în Germania prin anii 80, s-a fixat la Düsseldorf unde anunța o carieră spectaculoasă: a făcut câteva filme de televiziune (o carte a ei, *Auf der Schwelle. Ein Filmessay über Heinrich Heine 1797-1856* transcrie scena-riul și proiectul cinematografic), a scris câte-va romane (într-unul dintre ele, *Die schöne Strickerin* recunosc fragmente dintr-o proză citită cu succes la cenaclul timișorean). Citesc romanul și îmi dau seama de ce a avut rezerve într-o amplă recenzie scrisă pe marginea romanului Gabrielei Adameșteanu, *O dimi-neală pierdută*. De altfel, Gabriela Adameș-teanu nu i-a purtat pică, o perioadă, mi se pare, au corespondat. După cum a corespon-dat și cu unii dintre autorii "grupului de la Târgoviște".

Autoritatea revistei era dată, în anii șaptezeci, de numerele speciale, anchete și eseuri. Bun a fost numărul despre traduceri, excelent a fost numărul despre fenomenul kitsch. Un anumit domn Oancea ajungea săptămânal la București unde obținea, aproape miraculos, interviuri de la toate vedetele literaturii. Adriana a adus o vreme la revistă Cercul de semiotică al Universității, cu Livius Ciocârlie, Corniș-Pop, Șerban Foarță, Crișu Dascălu, Ilie și Margareta Gyurcsik, Vasile Crețu, Adriana Babeți. Cercul de semiotică era o inițiativă rarismă în viața culturală românească și n-ar fi rău să i se recunoască întâietățile. Livius Ciocârlie și Șerban Foarță au rămas în pagina de eseu a revistei cu

contribuții aparte, unele rarissime. Despre întâlnirile cu Adriana Babeți, Mircea Mihăieș și Vasile Popovici am scris în ancheta pe care o realizează, în acest număr, Robert Șerban. N-am scris nimic despre americanofilia lui Mircea, stimulată și de prietenii lui din Arad așezați în State. Ar trebui adăugat că Adriana Babeți și Mircea Mihăieș au fost solidari, într-un fel sau altul, cu optzeciști rebeli și că romanul *Femeia în roșu* materializează solidarități și confluențe uitate. Recenziile lui Mircea Mihăieș s-au focalizat pe numele cele mai importante ale tinerei generații, relațiile Adrianei Babeți cu Petru Creția, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Mircea Nedelciu, dar și cu universitarii ieșeni anticeaușiți au asigurat un dialog bun al revistei cu "numele care veneau" către o nouă epocă a scrisului. După 1989 schimbările au fost firești, iar revista s-a adaptat din mers momentelor culturale, poate mai repede decât alte publicații ale Uniunii Scriitorilor. Un excelent cronicar dramatic, ilustrat cu brio la revista *Orizont*, poet și prozator, Antoaneta C. Iordache a girat metamorfozele de la începutul lui 1990. Prezența timișoreană a lui Coriolan Babeți a avut consecințe importante în echilibrul revistei: cronicile plastice de o densitate remarcabilă a ideilor au marcat nu doar paginile de artă ale revistei, ci un întreg climat cultural.

Un moment important a fost apariția fundației *A Treia Europă*. Fundația a furnizat revistei colaboratori excelenți, specializați în cercetarea Mitteleuropei. Din păcate sau din fericire, prea mulți dintre ei au plecat să se împlinescă în Statele Unite, Franța etc. Iar alții au ales diplomația. Excelențele lor sunt vizibile și în acest număr, cum au fost și în cele din ultimul deceniu.

CĂRȚILE LUNII SEPTEMBRIE

ȘERBAN FOARTĂ

* * *

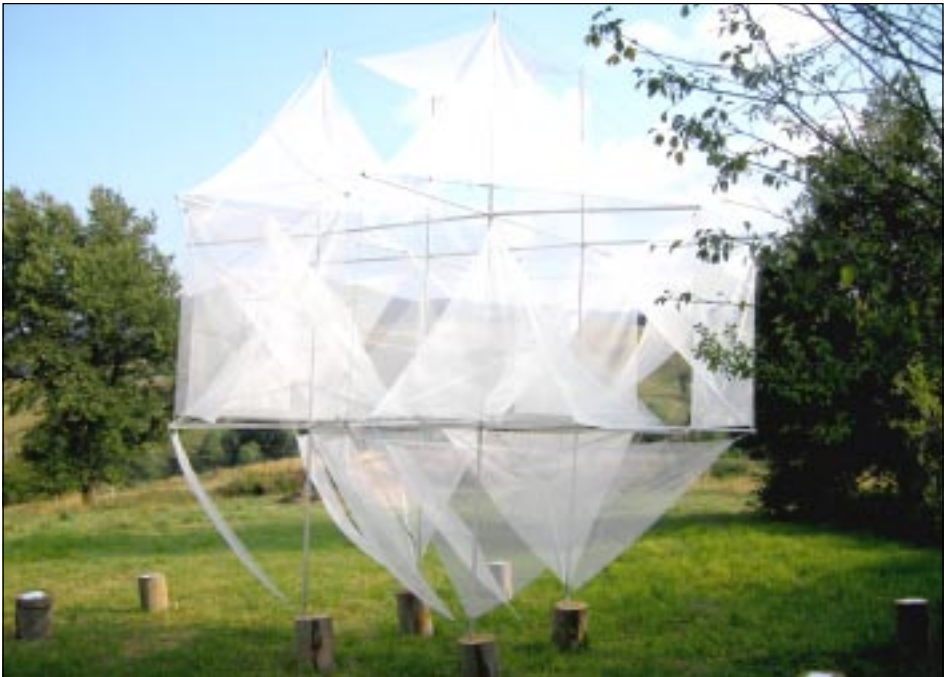
Lui Mircea Mihăieș,
vechi fan al lui De Sica

Nu știu dacă grădina miroase-a cimitir
(sau sala de proiecție aduce-a loc funebru?), —
plantată cu boschete, pe-alei, de cimișir
(cu frunza amăruie și de un verde-negru),

prăfoase și cu pânze,-ntre ele, de paing
(ușor de rupt cu mâna sau niște bețișoare,
dar mult mai tari ca plumbii de ploaie ce le-ating),
iar, printre dale albe, gazon și ghețișoare;

pe când, în vechea seră, se colbuie lămâi
cu fructele cerate, sub geam de gros acvariu,
unde bălțește clipa, fără s-o rogi: "Rămâi!",
ca-n paradisul citric, pe nume *Limonariu*, —

în care se ajunge pe bucla unei benzi
într-astfel răsucite, încât nediscontinui
i-s fața și reversul, — pe care le suspenzi
în filmul din grădina Marei Ființi Continui.

MUZEUL PRESEI

Vineri, 14 septembrie a.c., a avut loc la Jimbolia, în prezența a numeroase oficialități din țară și de peste hotare, deschiderea Muzeului Presei "Sever Bocu".

Gândit și organizat de poetul **Petre Stoica**, muzeul, care conține documente unice ale scrisului din România, publicații rarissime necesare pentru înțelegerea unui timp al devenirii românești, își propune să fie și să rămână o instituție vie, sub semnul unor personalități exponențiale. Sever Bocu, om politic și ziarist definitoriu pentru România primei jumătăți a secolului XX și Petre Stoica, un mare poet, sunt autoritățile care girează calitatea acestei întreprinderi.

Nu putem să nu subliniem meritele Primăriei orașului Jimbolia în renașterea culturală a acestui important spațiu central-european.

"ZILELE POESIS"

În perioada 20-22 septembrie, la Satu Mare s-au desfășurat "Zilele culturale Poesis" – ediția a XVII-a, eveniment organizat de Direcția pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național al județului Satu Mare și de Informația zilei, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din România, Consiliului județean Satu Mare, Consiliului Local Satu Mare precum și al APLER. Manifestarea s-a bucurat de sprijinul Universității de Vest "Vasile Goldiș" din Arad (Filiala Satu Mare), al Filarmonicii "Dinu Lipatti", al Muzeului Județean, Muzeului Țării Oașului, Casei de Cultură "G. M. Zamfirescu" și al Teatrului de Nord.

Moment distinct în cadrul manifestărilor primei zile a festivalului, academicianului Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, i-a fost conferit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității de Vest "Vasile Goldiș" din Arad (Filiala Satu Mare). În cea de a doua zi, poetului George Vulturescu, redactor șef al revistei "Poesis" și directorului ziarului "Informația zilei", Dumitru Păcuraru, li s-au acordat Dimploma de onoare a Asociației Publicațiilor Literare și a Editurilor din România, cu prilejul apariției numărului 200 al revistei "Poesis".

Au fost prezenți, la la acest festival, oameni de cultură, artiști plastici și critici de artă (la vernisajul expoziției "Eclectique –Transfer" fiind reunite, la Muzeul de Artă, lucrările a patruzeci de artiști plastici contemporani) și scriitori din țară și străinătate: acad. Mihai Cimpoi, Valeriu Matei, Gal Aron, Marin Mincu, Ilie Constantin, Daniel Corbu, Gellu Dorian, Lucian Alexiu, Slavomir Gvozdenovici, Șerban Foartă, Robert Șerban, Gheorghe Glodeanu, Irina Petraș, Paul Aretzu, Viorel Mureșan, Vasile Spiridon, Ion Știubea, Dan Mircea Cipariu, Ion Șerban Drincea, Gheorghe Mocuța, Ion Mircea, Dan Dănilă (Germania), Ioan S. Pop, Maia Cristea Vieru (Canada), Iolanda Malamen, Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Perța, Marian Nicolae, Marius Chelaru, Amelia Stănescu, Iulia Pană, Viorel Tăutan, Dumitru Hoblea, Echim Vancea,

Vasile Muste, Munir Mezied (Iordania), Claudia Tița, Ioan Tepelea, Olimpiu Nușfelean, Florin Dochia, Nicolae Stoe, Valeria Manta Tăicuțu, Adina Ungur, Marin Codreanu, Dumitru Augustin Doman, G. Vasilevici, precum și scriitorii sătmăreni Ovidiu Suciu, Ioan Nistor, Ion Bala, Lucian Tămaș, Salah Mahdi, Maria Bonea, Grigore Scarlat, Mircea Gozar, Dumitru Țimerman, Felician Pop, Loredana Știrbu, Vasile Tarta, Aurel Pop, Ioan Anițaș, Iosif Tiproc și alții. Deosebit de animate au fost, în cea de a doua zi a festivalului, dezbaterile (desfășurate în sala "Dacia") pe marginea celor două referate prezentate de scriitorii Liviu Ioan Stoiciu și Paul Aretzu – pe tema "Responsabilitatea și misiunea poetului în secolul XXI".

Așteptate cu maxim interes în cea de a doua zi a festivalului, premiile literare "Poesis 2007" au fost decernate la Teatrul de Nord Satu Mare:

Premiul "Opera omnia" a revenit scriitorului **Marin Mincu**; Premiul "Cartea de poezie a anului" a fost acordat scriitorilor **Șerban Foartă**, pentru "Cartea psalmiștilor pre stihuri retocmită de Șerban Foartă" și **Ioan S. Pop** pentru volului "no exit"; Premiul "Frontiera Poesis" a fost acordat lui **Valeriu Matei** din Republica Moldova; Premiul pentru critică literară a fost acordat **Irinei Petras** pentru volumul "Teme și Digresiuni"; Premiul "Arta Dialogului" i-a revenit scriitoarei **Iolanda Malamen** pentru volumul "Scris și de scris"; Premiul pentru traduceri a fost acordat scriitorilor **Slavomir Gvozdenovici** și **Lucian Alexiu** pentru antologia "Glasul de sub piatră", a poetului sârb **Miodrag Pavlovici**; premiul pentru ediții critice a fost acordat lui **Ion Mircea** pentru volumul "Nichita Stănescu. Invizibilul soare"; Premiul pentru teatru s-a acordat lui **Liviu Ioan Stoiciu** pentru volumul "Teatrul uitat"; Premiul pentru publicistică i-a revenit lui **Dan Mircea Cipariu** pentru volumul "Ion Bledea". În cea de a treia zi a manifestărilor festivalului, la "Vila Poesis", cei prezenți au participat la prezentări de carte și de reviste literare.

BROSURA UNIVERSITARĂ – O CARTE MODIFICATĂ GENETIC MARCEL TOLCEA

Cu puțin timp în urmă, Grupul de Reformă Universitară a descoperit un fals penibil în CV-ul profesorului Ioan Biriș, Decan al Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării: la loc de cinste între cărțile sale, Profesorul Biriș și-a trecut, inclusiv pe site-ul Facultății, o lucrare de 27 de pagini, în limba germană, Raum und Zeit in der Gestaltung der kulturellen Mentalitäten, apărută, chipurile, sub sigla Institut für Philosophie, Logik und Wissenschaftstheorie, München. Brosura pe care autorul ei o prezintă drept carte nu are ISBN, iar institutul din München nu figurează în lista editurilor din Germania. În Biblioteca Universității din München nu apare nici o carte cu acest titlu. Ea nu apare nici în cataloagele electronice ale vreunei biblioteci din Germania. După cum nu a apărut nici în discuțiile Consiliului Profesoral al Facultății, din 21 septembrie, în ciuda faptului că scandalul a devenit deja public. Se tace peste tot! Chiar dacă, și în baza acestui fals, Ioan Biriș, doctor de Ștefan Gheorghiu, a devenit profesor și conduce doctorate.

Asemenea Peștelui Oceanic de Conservă (ce avea datoria partinică să fie omniprezent pe mesele românilor), Prof. dr. Ioan Biriș nu a ratat să se așeze cu făloșenie la masa niciunui comitet, comisii sau comiții filosofice din mediul academic. Kantian impenitent – mai ales în ceea ce privește raportul cu cerul înstelat în roșu de deasupra Academiei Ștefan Gheorghiu –, titratul nostru încă Decan nu a luat însă în seamă că "lucrul în sine" devine extrem de neplăcut atunci când viclenia istoriei te obligă să explici minciuna broșată în fața atâtor onorabile foruri: Comitetului de Istorie și filosofia științei al Academiei Române; Association for Foundations of Science, Language and Cognition (New York); Societatea Kant din România; Fundația "Logos"; Fundația "Ștefan Lupașcu"; Asociația Română de Semiotică; Institutul de Cercetări Social-Politice; Asociația de filosofie de limba franceză din România; Institutul de Cercetări Social Politice; Subcomitetul de Istoria și Filosofia Științei de la Academia Română, Filiala Timișoara, unde este președinte; Comisia pentru confirmarea titlurilor de doctor și a calității de I.O.S.U.D., MEC; Agenția Română de Asigurare a Calității Învățământului Superior, unde s-a autopropus evaluator; Senatul Universității de Vest și, evident, MEC.

Ce să explice acolo? Eventual să facă, în premieră hegeliană absolută, fenomenologia broșurii. Să explice de ce a ales să treacă pe copertă Münchenul, și nu simpaticul orașel de proximitate Jimbolia, unde se vorbește mai bine germana decât în textul incriminat. De ce Germania și nu, de pildă, Insulele Virgine, iar Apoi Măritate.

Cum-necum, Ioan Biriș va intra în istoria bibliografiei filosofice românești ca inventator al Broșurii Universitare Bonsai cu domiciliu în fals. O expresie a Cărții modificate genetic.

PRIMA ZI LA ORIZONT

LUCIAN ALEXIU

"ORIZONT"? Încă în urmă cu treizeci, cu patruzeci de ani, dacă nu mai de demult, a fost una dintre publicațiile literare pe care le așteptam, săptămână de săptămână ori lună de lună, după cum arătau vremurile și cei care puteau decide, contabilicește, cât trebuia investit în cultură, pentru a fi și eu, cititor, la vremea aceea, de măcar o carte pe zi, la curent cu schimbările, cu ce se mai petrecea nou prin sferele literaturii române. Debutasem, redebutasem, ca să zic așa, a doua, a treia sau a patra oară, într-un "Orizont" din primăvara lui 1967, fără a ști mare lucru nici despre slujbașii aflători în redacție, nici despre cei care-și făceau veacul, atunci, pentru că dădea bine, pentru că oferea un fel de noblete, în anturajul acestora. Dacă ziua în care am pășit peste pragul sălii de cenaclu a filialei timișorene a Uniunii Scriitorilor mi-a rămas în memorie, invitat fiind acolo (în chip de încurajare, de un ... 10 Mai, împreună cu Adriana Babeți și Smaranda Vultur, însoțindu-l pe poetul și criticul Nicolae Țirioi, diriguitorul unui cenaclu al elevilor din oraș), luminatele chipuri ale redacției revistei timișorene aveau să-mi devină familiare nu atât din birourile aflate în Piața Vasile Roaită 3, azi la același număr, în același loc rebotezat Piața Sfântul Gheorghe, ci din trecerile lor meteorice prin cenaclul studentesc din oraș, pe care am ajuns la rândul meu să-l păstoresc, sub directă oblăduire a lui Cornel Secu și Viorel Marineasa, juri funcționari culturali pe atunci la Casa Studenților, și a profesorului meu de folclor câțiva ani mai târziu, universitarul Vasile Crețu. Vedetele cenaclului studentesc "Pavel Dan" erau mai vârstnicii decât mine, cu ani vreo doi-trei (ori cu mai mult de atât), Val Antim, Eugen Apoca, Virgiliu Bradin, Ion Cădăreanu, Jean Ciocoiu, Traian Dorgoșan, Șerban Foartă, Dragomir Magdin, Dușan Petrovici, Alexandra Popescu, Ana Maria Potoceanu, Aurel Turcuș, Silviu Guga, Ion Jurăscu, Gheorghe Jurma, Daniel Tei, Andrei Ujică, Ion Velican, împreună cu care am ajuns să debutez, editorial, (anul era, nu altul decât '68) într-un volum colectiv, **Efigii**, priticot prin '66-'67 și tipărit apoi sub îngrijirea lect. univ. Nicolae Ciobanu..., cum negru pe alb scrie pe pagina a doua a opului menționat (în care nu-i regăsesc, azi, nu știu din ce pricină omiși atunci, nici pe Marcel Turcu, Ion Monoran, Marlene Heckman și Adrian Derlea, nici alte vedete ale tinerei generații cu un parcurs literar consemnat, atât cât a fost posibil, vreme de un deceniu ori două și în paginile revistei "Orizont"). Pentru cei mai puțin știutori, istoricul literar și universitarul Nicolae Ciobanu făcea parte din redacția de atunci a gazetei timișorene, ca și Alexandru Jebeleanu, Sorin Titel, Anghel Dumbrăveanu, Andrei A. Lillin, Cornel Ungureanu... Silueta subțiratică și privirea, de dincolo de ochelarii cu rame solide și multe dioptrii purtați de cel din urmă, aveau să mă urmărească ani în șir, ca un fel de emblemă a revistei, până ce aveam să-l regăsesc, student, eu, în reînnoita redacție "Orizont", din 1972, când devenise vecin de birou cu Paul Eugen Banciu, fumători vajnici, de câteva pachete pe zi, și unul și celălalt, de mahorcă populară (Mărășești ori Carpați)...

Veacul, îmi dau seama acum, avea să

înainteze, dramatic uneori și nedrept de grăbit pentru mine și pentru redactorii de la "Orizont". Legende, cele pentru uz public, aveau să circule, nu puține, despre redactorii de la Orizont, și despre Ion Arieșanu (cum și-a scris el cutare carte, cutare roman...), și despre Anghel Dumbrăveanu, pe care îmi place să mi-l amintesc, de fiecare dată, nu așteptându-și, doar, zi de zi, cum a făcut-o decenii la rând, cu ușa deschisă la birou, colegii de breaslă, ci înaintând cu măsurată agilitate pe Corso, star pentru publicul feminin din vreo îndepărtată Scandinavie, cu părul frizat impecabil și privirea în zare, ori purtând sub braț un maldăr de cărți luate de la vreo bibliotecă ori din librăria din centrul orașului...

Îmi dau seama, acum, când sunt pe cale să epuizez numărul de semne convenabil pentru o rememorare de felul celei de față, că nu am apucat să scriu nimic despre viața de fiecare zi din redacție, despre cele petrecute aici, vreme de vreo trei-patru decenii, despre cei care i-au trecut pragul, colegi și prieteni, colaboratori și invitați în zilele faste, câte au fost, în existența acestei publicații girate de breasla scriitoricească, despre cei cu care am împărțit, după intrarea mea în redacție, și biruințe, câte au fost, literare, și înnegurări venite dinspre lumea, nu întotdeauna scriitoricească, din jur...

Și îmi găsesc o justificare pentru această curmare abruptă a amintirilor legate de redacția de atunci gândindu-mă că pentru mine, pentru toți "cei de la Orizont", poate, timpul scurs de la apariția primului număr în actualul format primește o coloratură acut subiectivă, că pentru cei care s-au perindat prin redacție revista a devenit, nu cred să greșesc, o stare de spirit și, de ce nu, un destin. Iar astfel de lucruri, poate, e bine să rămână conservate, încă o vreme, între copertele unui jurnal.

PAUL EUGEN BANCIU

Cred că era pe la jumătatea lui aprilie, lună cu conotații aparte în destinul meu, deși sunt născut în noiembrie și nici ascendentul nu e pe aproape, când am aflat că voi face parte din redacția Revistei "Orizont". Veneam de la un cotidian, cu un alt regim de muncă, iar contactul cu lumea scriitorilor și a revistelor literare îl făcusem la Cluj, cu mulți ani în urmă, și chiar cu Cenaclul Asociației Scriitorilor din Timișoara, unde venisem pe la începutul anilor '60 împreună cu George Suru și Șerban Foartă. Aveam 28 de ani, căsătorit și cu un copil. Teoretic eram un om așezat. Locuiam în Calea Șagului, în chirie la un profesor de matematică. Curând aveam să aflu că Laurențiu Cerneț, Damian Ureche, I. D. Teodorescu și Cornel Ungureanu locuiau în același cartier.

Primul contact cu viitorii colegi s-a întâmplat la începutul lui mai 1972. Era o zi însorită. Lumina se prefira printre frunzele copacilor, care mai sunt și azi în fața clădirii, iar ușile închid un hol întunecat, astfel că atunci când redactorul șef, Ion Arieșanu, m-a prezentat colegilor n-am descoperit decât umbrele lor în contre-jurul ferestrelor, fără să le pot vedea fețele. Erau Damian, Cornel Ungureanu, o tinerică, Adriana și doi colegi, care mă priveau de parcă aș fi venit să le iau un interviu, despre care aveam să aflu că se numeau Lurențiu Cerneț și I. D.

Teodorescu. Pe Anghel Dumbrăveanu îl văzusem în biroului redactorului șef, pentru că la vremea aceea încă nu era tras un zid între el și adjunct, între care avea să se afle nișa doamnei Amza, cu secretariatul redacției. "O să lucrați împreună", a zis Arieșanu. M-am apropiat și am dat mâna cu Laurențiu Cerneț. Pe Dușan Petrovici, Ion Velican, Valentina Dima, Andrei Lillin și domnul Izsak, contabilul – administrator aveam să-i cunosc mai târziu, ca și pe Lucian Bureriu, venit și el din presă, de la Radio Timișoara. Antoaneta Iordache va apărea de-abia peste o lună.

Din prima zi mi s-a spus ce am de făcut ca secretar principal de redacție, cum e scris pe legitimația "Orizont" numărul 4, pe care o mai păstrez. *Secretar general* nu era decât unul singur în toată România. Veneam de la un cotidian, unde nopțile erau pierdute lângă telexuri, linotipuri și rotative, astfel că viața la proaspătul săptămânal de cultură mi se părea mult mai ușoară. O ciudățenie pe care n-am înțeles-o. Aveam să aflu peste timp, că în multe din actele ce ne însoțeau viața fără să știm, figuram ca redactor la Editura "Facla", și ea proaspăt înființată. La urma urmelor, făceam parte dintr-un desant de tineri, necesar unui săptămânal, ce venea peste liniștea lunarului "Orizont", cu puțini redactori și un program pe măsură. Cunoșteam atmosfera din redacțiile literare de la "Tribuna" și "Steaua" din Cluj, unde se retrăseseră o parte dintre colegii mei de la cotidianul pe care-l părăsisem. Știam ce e o tipografie, un ritm de predare a materialelor, lupta cu cenzura, pe fiecare cuvânt, frază, idee, pe subversivitatea unor... ilustrații etc. Știam să lucrez cu pistolul la tâmplă, sub presiunea timpului, cum prin anii '90, Vighi avea să se plângă că-i e imposibil.

Privesc în urmă, peste cei 35 de ani petrecuți de atunci și văd cum chipurile colegilor de odinioară se înceteșează din nou, și devin niște conture în contre-jourul ferestrelor luminate de afară. În spatele lor rămâne o sală de bibliotecă cu literatura Timișoarei, chiar dacă "geografiile literare" ne așază după locul unde ne-am născut.

DORIAN BRANEA

Am intrat la "Orizont" în anul 1991, venind direct din nebunia spasmodică a

străzii timișorene. Aproape izolat după devastatoarea victorie electorală a unor dizgrățiați de lux ai vechiului regim, orașul își cheltuia radicalismul anticomunist în marile piețe din centru, fulgerând deja din ce în ce mai stins asupra unei restaurații politice primite în restul țării dacă nu cu entuziasm, cel puțin cu suspine de ușurare. În 1991, Timișoara era un oraș mult mai important decât e acum. Pentru mine, era chiar centrul lumii, cu siguranță orașul cel mai evoluat din punct de vedere politic al țării. Revista se afla la intersecția unor rețele de opoziție de un dinamism frenetic, în nodul sonor și aglomerat al traseelor vizibile și invizibile ce legau cultura, politica și jurnalismul. Viitori ministeriabili și lideri de opinie se întrețineau în această mică agoră delimitată de birourile redactorilor cu organizatori frustrați de mitinguri de protest, care tânjeau după orgasmul tribunei și al aclamațiilor populare.

Ca mulți alții, fusesem și eu absorbit de imensul eu colectiv al masei radicalizate de violență și tragedie, dar și de marile adevăruri găsite de curând. Îmi petreceam cea mai mare parte din timp în placenta vâscoasă a mulțimii, dus de beatitudinea libertății și a gestului colectiv, fericit și disperat. Abia ieșeam din adolescență, știam să fac diferența între un ornament baroc și arabescurile dezordonate ale gloanțelor pe fațadele Timișoarei imperiale și nu-mi mai era frică de morți, cu atât mai puțin de cei dezgropați în Cimitirul Săracilor. N-ar fi fost prea greu să fiu unul dintre ei: grație unor compatrioți, ar fi fost de fapt lucrul cel mai simplu în zilele calde ale sfârșitului unui an care se pregătea să se termine ca oricare altul.

Continuare în pagina 31

CRISTINA CHEVEREȘAN

Gândindu-mă la numărul 1500 din "Orizont" realizez că în septembrie se împlinesc zece ani de la prima mea cronică. Îmi amintesc începutul, vocea entuziasmată a Adrianei la telefon după primul meu examen la literatură comparată: "*fata mea, tu trebuie să te pui pe scris!*" Sau cam așa ceva; eram prea uimită să înregistrez exact. Câteva săptămâni mai târziu, vară, caniculă. Holul semi-întunecat, treptele

elegante de marmură, răcoarea plăcută și ușile de lemn masiv din clădirea ce adăpostește redacția păreau să facă trecerea spre o altă lume. Cu paginile (dactilografiate, oare?) în mână și emoții enorme, mi se părea că intru într-un soi de castel ciudat; mică printre oameni mari, pe care îi vedeam la catedră sau la televizor.

Nu mai știu cum a decurs prima zi. Țin minte cărțile adunate în teancuri pe birou sau alinate cuminți pe rafturi, mulțimea de nume care mă fascinau, necunoscute încă. O țin minte pe doamna Betty, axul de echilibru între cele două birouri, cea care dirijează și azi cu același aplomb dintotdeauna fluxul de vizitatori. Se vorbea mult, calm sau precipitat, despre lansări, dicționare, enciclopedii - proiecte ce-mi păreau imense pentru mâna de oameni adunați în jurul mesei. În timp, pe multe le-am văzut prinzând viață. Am văzut oameni venind, plecând, întorcându-se după multă vreme, întotdeauna ca acasă. Câțiva au rămas mereu pe loc. Când mi-am predat al doilea articol era deja toamnă târzie, umedă și rece. În redacție era bine și mirosea a ceai. Și am rămas și eu.

RADU PAVEL GHEO

1994. Vară timpurie. Am ajuns în anul al V-lea la Litere. Când am intrat la facultate, îi zicea Filologie, acum îi zice Litere. Sincer să fiu, pînă acum nu m-am prea omorît cu activitatea literară. În afară de școală, bineînțeles. În afară de școală, sînt multe de făcut: chefuri, întâlniri cu prietenii, partide de biliard, pocher, Monopoly, fotbal.

Acum cîteva săptămîni profesorul Cornel Ungureanu, care m-a luat la ochi de anul trecut, de la cursul de Literatură Română Contemporană, mi-a zis să-i aduc un text. Poate că-i bine scris. Poate că îl publică în "Orizont". Nu mi-ar plăcea? Ba da, dar eu n-am mai scris și nu știu dacă și nici n-am ceva chiar... De fapt am: un fel de excrescență din lucrarea de licență, care nu se lipește nicidecum la ansamblu. E drept, ca text independent ar merge. Dar în "Orizont?" Spre norocul meu, de vreun an am o mașinuță de scris, cumpărată cu bani puțini. Mașinile de scris mă fascinează. Și știu că trebuie să mă antrenez la dactilografiat

Cu inima în dinți, o iau spre sediul revistei. Clădire veche, frumoasă. Urc la etaj. Un hol mare, cu tavan înalt. Întuneric. Liniște. Pașii au ecou. Mă uit la ușile de lemn masiv, pe care scrie "Revista Orizont". Aici se face revista? Cum se face? Că nu aud nici un zgomot. O fi cineva pe-aici? În sfîrșit dau de domnul Ungureanu. Bîgui ceva, încurcat: "Am adus, e ceva, nu-i cine știe ce, să vedeți..." Transpir, cu toate că pe hol e răcoare. Dau foile de hîrtie, salut, ies afară, la lumină și căldură, și răsflu din greu, dar ușurat. Mă simt răcorit, deși în stradă sînt 30 de grade. Am fost la "Orizont"! Acolo, la revistă! M-am întors la căminul studentesc și am încins o partidă de pocher pe miză mică.

* * *

Asta a fost acum 13 ani. Textul a apărut după vreun an în "Orizont" – a fost debutul meu în critică și teorie literară. După ani de serviciu credincios, mașinuța de scris a sucombat. Am apucat să dactilografiez la ea și prima mea traducere mare (romanul *Contact* al lui Carl Sagan, care a apărut și el după vreo zece ani), și primul meu text de impact național, cel apărut în 1998 în numărul despre Eminescu al "Dilemei". De vreo cinci ani merg aproape zilnic la sediul revistei. Am treabă acolo. Sediul e tot unde

I-am descoperit atunci și e la fel de liniștit. Nici n-ai zice că în încăperile alea se face o revistă. Însă ea, discret, se face. Uite-o.

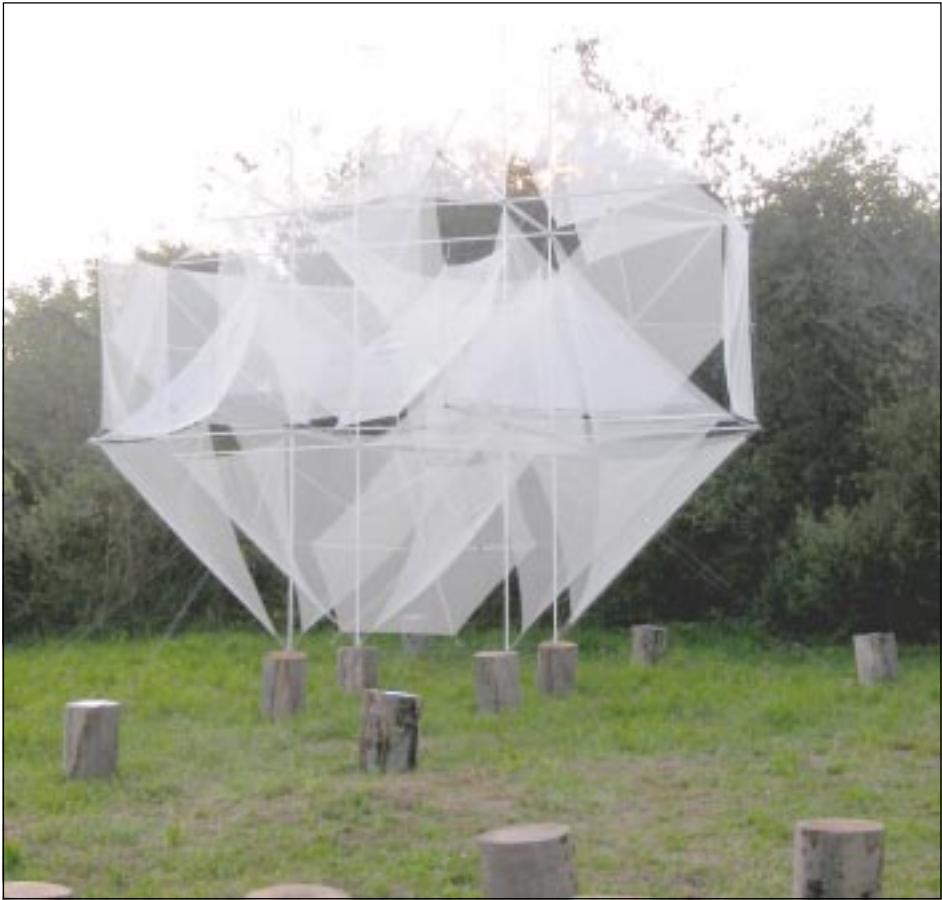
MARIUS LAZURCA

Nu-mi amintesc prima zi la "Orizont". Va fi existat, cu certitudine, o asemenea zi, moment inaugural consumat obscur și sustras, iată, memoriei. Îmi amintesc, totuși, două greșeli, fulgurante luminoase fiindcă asociate unor chipuri omenești. Prima, într-un amfiteatru. În primele rînduri, în egală măsură înspăimîntat și febril, îmi urmăream profesoara predilectă, A.B.. Cursul era vertiginos: referințe ultramoderne animau surprinzător mitologia universală, într-un continuum transistoric al sensului. Am avut, atunci mai întîi, revelația interpretării, adică a artei, prestidigitației uneori, de a lega forme de conținuturi. Hipnotizat, m-am trezit pomenind "reducția fenomenologică", despre care nu știam literalmente nimic, și pe Husserl pe care, misterios și ridicol, îl pronunțam "haserl". Am fost corectat discret, iar eroarea de atunci s-a schimbat instantaneu într-o complicitate dizolvînd trufia și temerile. A fost de asemenea suficient pentru a ieși din rînd, în modul acesta precar și ridicol în care, uneori, inițierile au loc.

Un al doilea moment, un alt amfiteatru. Ne întîlneam, studenți din ani diverși, confederați de vagi interese mistice, cu o mîină de profesori. Între ei, C.U., așezat dezinvolt, deși profesoral, între bănci, scanînd vulturește parterul studentesc și ținînd pe cîte unul cu întrebarea elementară: "Cum a început istoria?". Cu o crimă, desigur, a lui Cain ucigîndu-l pe Abel pentru că Domnul a binevoit către jerfa lui. Am avut din nou inițiativa de a spune o tîmpenie, cum că, "după părerea mea", Dumnezeu l-ar prefera pe Cain, spirit căutător și sofisticat, "cultural" va să zică, în locul simplului, "naturalului", Abel. Vorbele astea, îmi amintesc, m-au costat mînia vecinei din dreapta, o studentă idendificînd exact orginalitatea cu impertinența. Pe C.U. l-am surprins totuși, e ceea ce îmi doream în definitiv. Spre ieșire, în dreptul ușilor, m-a acostat și, abrupt, mi-a poruncit să scriu despre *Dumnezeu s-a născut în exil*. Am scris, pînă la urmă, despre *Huis clos*, un articol scrîșnit pe care l-am pîndit în "Orizont" săptămîni la rînd. Când a apărut, l-am citit suspendat, în dreptul chioșcului, neîmpiedicat de larmă, mulțime sau de greșelile de tipar care îl făceau practic de neînțeles.

VIOREL MARINEASA

Eram elev în ultima clasă de liceu sau student în anul I? Mai degrabă, student. Pe atunci, "Orizontul" apărea în format carte. O dată pe săptămână, în sala aflată alături de intangibila redacție se țineau ședințele cenaclului "Victor Vlad-Delamarina". Deci într-o bună zi am îndrăznit să intru acolo. Lume amestecată: inși care serviseră în proletcultism și persoane abia scăpate de pușcăria politică. Aflați încă pe băncile universității, Cornel Ungureanu, Marcel Turcu, Șerban Foarță, Crișu Dascălu aveau statutul unor vedete în devenire. M-am instalat temător în sectorul caracudei. La urmă se citeau epigrame. Am alcătuit și eu una. Nu-mi venea la îndemână s-o transmit prezidiului. "Ce te c...ști atîta?" mi-a spus un coleg cu tupeu, așa că mi-a smuls hîrtia și a dat-o mai departe. Conducătorul ședinței a citit catrenul și l-a lăudat pe amicul meu, căruia nici prin gând nu i-a trecut să facă rectificarea cuvenită: o satisfacție tîmpă i se instalase pe figură.

A trecut ceva vreme până să pătrund într-unul din budoarele redacționale. Venisem cu un grupaj de poezie. M-a primit un domn expert în materie. A citit pe îndelete. Din când în când trăgea câte o dușcă de lichid verde dintr-o sticlă avînd o formă curioasă. Se strâmba îngrozitor, ce mai, suferea, mai curînd din pricina băuturii, nu cred să i se fi tras de la lectură. Într-un târziu, a venit sentința. Pe un ton sobru, dar tot făcînd grimase, mi-a transmis că textele sunt "aproape publicabile", dar că n-ar fi stricat și niște poeme cu patria și cu partidul. Mi-a înapoiat foile și m-a sfătuit, printre sorbituri și schimonoseli, să revin cu un alt grupaj după un timp. Nu am revenit.

ALINA RADU

Ca să fiu sinceră, nu-mi amintesc ziua în care am urcat treptele largi înspre birourile "Orizontului". A fost, probabil, prin 1994,

cînd încă mai făceam o navetă chinuită între Iașiul natal – unde mă pregăteam să-mi închei facultatea și să intru în lumea adulților – și Timișoara – locul unde atunci se afla pentru mine buricul Pămîntului și ceea ce francezii numesc atît de frumos le pays *du tendre*. Dar îmi aduc aminte ca prin vis de uși vechi, uriașe, de pardoseala în mozaic a holului și de vocea sonoră a domnului Cornel Ungureanu, căruia îi aduceam un interviu realizat cu scriitorul ieșean Liviu Antonesei. Apoi – materialul publicat și minunea de a-mi vedea numele într-o revistă literară...

Mai tîrziu am cunoscut, pe rînd, foști și actuali membri ai redacției, nume sonore ale urbei sau de aiurea care au publicat în revista asta, solidă ca unul dintre vechile edificii ale Cetății. I-am colindat toate birourile, am cules/ redactat/ scris texte, am participat la zeci de lansări, dezbateri, întâlniri de vineri... Și nu pot să uit că sînt printre

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

esotera

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

ultimii veniți într-o rețea complicată de personaje, evenimente istorice și literare, talent și hămăleala care înseamnă corectura, paginarea, bunul de tipar și alte munci lipsite de strălucire. Însă, pe lângă senzația de a fi o rotiță într-un angrenaj prestigios, pe lângă mândrie – sau, uneori, oboseală –, am încercat să-mi păstrez ceea ce mi s-a părut esențial din vremurile de început: să rămân adică, înainte de toate, cititoare de *Orizont*.

ROBERT ȘERBAN

Când am intrat pentru prima dată în redacția "Orizontului" aveam vreo 17 ani și căutam un profesor de matematică. Mă pregăteam pentru facultate, pentru "Poli", iar moda era să faci meditații cu un universitar, care, bineînțeles, știa cel mai bine ce și cum să înveți ca să ai șanse cât mai mari să intri. Cum în Turnu Severin nu existau profesori universitari – pe atunci, la sfârșitul anilor 80, orașul de pe malul Dunării nu poseda, ca astăzi, facultăți, și cum în Timișoara urma să dau admiterea, am descălecat, împreună cu tata aici ca să aflăm un nume de matematician. Asta pentru că "bătrânul" îl cunoștea pe Anghel Dumbrăveanu, care cunoștea un universitar cunosător de matematici. Dar cum îmi era capul mai mult la versuri decât la integrale și ecuații, am "scanat" locul cu mare curiozitate și cu dorința de a-l revedea mai pe îndelete. După trei ani, în 1990, am revenit pe holurile "Orizontului". Eram proaspăt student la "Poli" și căutam un cenaclu unde să-mi citesc poeziile.

MARCEL TOLCEA

Primul redactor de la revista "Orizont" a intrat brusc în viața mea prin 1966-67, la Sănnicolau Mare, în timpul unei ore de istorie. Era cam scund după standardele mele de la acea dată (clasa a șasea sau a șaptea) și purta o șapcă asemenea lui Gheorghiu-Dej din tabloul de deasupra catedrei. Nu mai știu ce păr avea fiindcă, înainte de a ne vorbi și citi din creația lui, ne-a spus că e curent și că va rămâne cu șapca pe cap. Am recitat și eu o poezie tocmai apărută într-o antologie județeană a Casei Pionierilor unde mai semna și Simona Grazia Dima. Cred că atunci era fără Grazia. Scriitorul ne-a citit dintr-o carte mică și albastră niște povestiri ce se petreceau după anul 2000. Ne-au plăcut: rachetele, roboții, prietenia dintre popoare. Anul 2000 era, atunci, cum se spune, "un orizont mult prea îndepărtat".

În clasa a XI-a, la Jimbolia, a venit dl Ion Velican cu o carte frumos intitulată *Soarele se uită înapoi*. A prezentat directorul Liceului, prof. Dumitru Bârsilă, fratele viitorului poet Mircea Bârsilă. Din sală, prof. Alecu Costea ne-a făcut semn că nu sunt prea grozave textele. El era celebru în Jimbolia fiindcă avusese primul Renault Gordini, pierdut în urma descărcării armei de vânătoare în interior. Eu am cumpărat cartea contra sumei de 2 lei și 80 de bani pentru a primi o dedicație pe ea.

Un an mai târziu, poate doi l-am văzut pentru prima oară pe dl Ion Arieșanu, redactor-șef al revistei "Orizont". Era vara lui 1975 și îmi amintesc anotimpul fiindcă cineva din public a spus că tânărul brunet, cu plete, era geniul Filologiei timișorene, iar eu am observat că avea teniși albi, de inorog. Ne aflăm, stimăți cititori, la Librăria Eminescu unde se lansa romanul *Prietenul pe care îl caut pretutindeni*. Am cumpărat cartea, am stat la coadă și, atunci când am ajuns în fața autorului, i-am spus, emoționat, că voi da admitere la Filologie. Domnul Arieșanu mi-a scris așa: "Viitorului profesor

de țară..." Ca prin vis îmi mai amintesc că un cineva l-a întrebat pe dl Paul Eugen Banciu "pe când romanul tău, Paul?" Acasă, mama a tras și ea de frânghia apropierei de "Orizont" când mi-a explicat că, de departe, suntem neamuri cu Rodica Regep, soția lui Paul. Tenișii albi aparțin lui Marian Odangiu.

Așadar, intru la Filologie, după cum ați sperat. Printre colegele mele de an, Violeta Dumbrăveanu, fiica poetului Anghel Dumbrăveanu, redactor-șef adjunct pe atunci. În a doua practică de vară, în 1977, Sorina Ioanovici, Vanda Sîtescu, Violeta și cu mine mergem la revista cu pricina. Intrăm în sala de cenaclu și pe mâinile criticului Cornel Ungureanu. Sunt atât de emoționat încât mă trezesc fericit atunci când primesc spre cronicare Victor Tulbure, *În lume nu-s mai multe Români*, și un volum de Petre Got, la fel de prost. Revin plouat la căminul 16, unde mă așteaptă Mircea Mihăieș și Bazil Popovici. Mircea va fi trimis tot acolo de Marcel Pop Corniș, iar Bazil știe mai multe, fiindcă i-a fost elev Doamnei Ungureanu. Îl admiră pe Dl Ungureanu fără bemoli și ne citează mereu analiza la *Cartea de la Metopolis*. Ceva cu un cerc.

Termin facultatea în 1979, ajung "profesor de țară" la Gătaia. În 1981, e scos la concurs postul de corector la "Orizont". Tatonez și eu postul. Bebe Costinaș pleacă de la ARIA și devine corector acolo. Peste un an, în trenul de Reșița, Ion Dumitru Teodorescu, redactor la revista "Orizont", îmi spune că e un post liber de corector la "Drapelu roșu". Nu credeți, dar eu citeam atunci *Amintirile unui fost corector*, de Petre Stoica, ce tocmai apăruse la Cartea Românească. Dar cel mai frumos lucru din povestea asta e că, din 2004, Petre e fratele meu preadrag, minunat, unic.

În 16 decembrie 1989 mergem în audiență la prim-secretarul Ilie Matei. Mergem: Mircea Mihăieș și cu mine. Ajungem acolo și nu îl găsim. Vine ceea ce vine. De la balcon vorbește și Claudiu Iordache, soțul Antoanetei Iordache, redactor la revista "Orizont". Volumul de poezii al lui Claudiu e ascuns la Jimbolia, la părinții mei, sub grămada de lemne pentru cazanul de țuică. În 26 decembrie sunt la Adriana Babeți. Vine mașina cu butelii de gaz și Omul nu vrea să ia cei 5 lei de bacșiș de la Șefa. La orizont PĂREA că așteaptă o altă lume! "Orizont" e linia imaginară din palma stângă. A mea!

CIPRIAN VĂLCAN

Am început să public în *Orizont* în noiembrie 1998. Era un debut ambițios, căci mă încumetam să scriu despre Dumnezeu. De la Dumnezeu am coborât la Kierkegaard, plîngînd în taină soarta inocentei Regine Olsen, sacrificată pe altarul asprimii de sine a filosofului. Am încercat să mă mențin în zona subiectelor nobile, atacînd problema eticii ființelor aflate mereu în retragere, a marginalilor care salvează lumea fără să ne dea de știre. Sacher-Masoch a aflat de intenția mea și s-a amestecat în această poveste, obligîndu-mă să-l descriu ca pe un alchimist ratat. Se simțea nevoia depășirii rigidității, a înlocuirii contururilor fixe, așa că l-am introdus în scenă pe Nietzsche, străduindu-mă să explic cum arată lumea de dincolo de reprezentare, lumea modelată de muzică. Am continuat într-un ritm și mai alert, imaginîndu-mi cum aș putea să fac un compot suficient de gustos folosind-o ca materie primă pe mătușa mea preferată. Am scris despre bătrînețe, despre maladia angelică pe care ne-am obișnuit s-o numim melan-colie, despre maimuțele culegătoare de piper,

despre noile definiții ale barbariei, despre marioneta lui Kleist, despre lacrimile sfintei Catarina de Siena, despre un zeu cu nume de psihiatru, despre liniște, despre popoarele iubitoare de mămăligă, despre sînii care par să descrie cel mai plastic voința de putere, inspirîndu-ne astfel reacții canibalice. Am înșirat povestioare cu filc despre cîțiva dintre eroii mei: Rilke, Kafka, Attar, Dürrenmatt, Borges, Lichtenberg sau Cioran. Mi-am închipuit mirarea lui Hercule înghesuit într-un Tico maro, indignarea lui Kant pus să imite un clapon, eforturile unui profesor de sanskrită de a descifra metafizica fluturilor sau religia cimpanzeilor. Am contribuit cu slabele mele puteri la constituirea unei mișcări mondiale a grașilor care-și propune să fondeze singurul stat obez, utopicul Fatland.

Am ținut cursuri de calligrafie pentru bufoni, am deplîns dispariția celei mai rafinate forme de lene, aceea a aristocraților, am criticat neputința modernilor de a înțelege locul monstrului în economia naturii, am propus ca Ubu să fie ales președinte al Argentinei, iar Oblomov să primească un post de profesor de tango. Am pariat că peste 50 de ani Austria va fi o imensă necropolă, iar Viena va mai fi vizitată doar de amatorii de ritualuri macabre, în vreme ce locurile cele mai rîvnite de înmormîntare, acelea din Stephansdom, vor fi cumpărate la licitație de miliardarii americani. Am stenografiat visele burghezului Alexandrescu, conversațiile canibalilor, tînguiriile lui Ulise în preajma sirenelor și misterioasele cîntece ale piticului cocoșat recomandat de Benjamin. Am descris evoluția mustății lui Nietzsche, tipologia infernului, pregătirea procesului Minotaurului, stadiile ratării sau adevărata istorie a apariției desenelor animate cu Tom și Jerry. Nu mi-am îngăduit să cred nici o clipă că Freud ar putea să construiască tramvaie, Gaudi – motociclete, iar Piranesi – tractoare. În schimb, am visat că Lacan e nepotul lui Goethe, că Sartre e valetul lui Swift, cărindu-i oala de noapte, că Heidegger e fiul unei vrăjitoare flamande sau că Barthes e proprietarul a șapte măgari cu nume de pictori.

De luna viitoare ne vom juca altfel. Împreună cu Dana Chetrescu, voi comenta diversele înfățișări ale absurdului cotidian în cadrul unei rubrici intitulate *Narrenturm*,

rubrică dedicată inventarierii unora dintre cele mai fascinante secvențe ale inepuizabilei istorii culturale a prostiei omenești.

DANIEL VIGHI

Am ajuns în literatură prin Casa studenților, prin cenaclul "Pavel Dan", prin "Amfiteatru". Relația cu revista "Orizont" s-a înjghebat după ce Marcel Pop Corniș mi-a publicat (cu o scurtă prezentare) un fragment de proză. Mai apoi mi-a spus, după ce i s-a părut că pierd cam multă vreme pe la birtul universitarilor: "bagă de seamă că literatura nu se face în timpul liber dintre două chefuri". Revista mi-a devenit mai apropiată după ce Cornel Ungureanu l-a adus pe Mircea Mihăieș și mi-a publicat scurte eseuri. Era bine că Mircea era acolo: și el, și Adriana Babeți. Cu ceilalți redactori eram în relații de solidaritate boemă în care nu credeam sută la sută deoarece mă speria perspectiva mahmurelii de a doua zi căreia lumea largă a băutorilor de performanță îi spune, într-un fel ciudat, "boala lui Calache". Așadar mă mai întindeam pe la beri cu Ion Dumitru Teodorescu, uneori cu Paul Eugen Banciu, adesea cu Iosif Costinaș. O lume literară care se cheltuia existențial și alcoolic pe la grădina de vară Cina. Nu pot spune neapărat lucruri urâte despre Anghel Dumbrăveanu – șeful mare – că l-aș supăra pe Cel de Sus. Era politicos și mă chema din când în când pe la dumnealui pe la biroul de director al revistei și al filialei să afle ce face juna generație și mărturisesc că lucrul ăsta era măgulitor, chiar dacă eram, ca mulți alții, în dezacord cu literatura de propagandă oficială pe care Dumbrăveanu a avut grijă să nu o publice în volumele sale de poezie care aveau, îmi aduc aminte, titluri frumoase. Iată – un volum se numea *Diligența de seară*. Mișto titlu! O lume devenită istorie și care așteaptă să o povestim, dacă vom putea vreodată! La mulți ani, îi spun singurei reviste culturale timișorene de anvergură națională. În afția ani nimeni nu poate concura revista asta a noastră pe malul Begheului și nu știu dacă e neapărat bine lucrul acesta. Oricum, destinul meu literar e legat de revista "Orizont" așa că, în ce mă privește, nu am a mă plînge și pot bea în tihnă o halbă cu bere la aniversară!

JURNAL

LIVIUȘ CIOCĂRLIE

Îi doresc revistei "Orizont" alte 1500 de numere și, după aceea, măcar încă pe atât. În loc de text omagial, spicuiesc dintr-un vechi jurnal, de pe parcursul a patru ani. Se va vedea cât de prezentă a fost revista în cariera mea de condeier.

E sâmbătă dimineața, agitație multă de oameni porniți în disperare la cozi. Atâta ocolește Corniș, atâta așteaptă pe la stopuri, încât îi spun mașina e lucru bun când nu te grăbești. În sfârșit, trage pe locul lui Dumbrăveanu, în față la "Orizont". Costinaș nu-i la cineclub. La intrare, de fapt un dulap de birou, scrie *De intrat pe ușă e ușor*, dar noi nu reușim. Urcăm la "Orizont", unde se zugrăvește și toată lumea stă într-un picior. Strângem câteva mâini, pe Costinaș l-ar fi văzut la Comitet. Când să ieșim, apare Arieșanu. Fixăm o întâlnire pentru luni, vrea să-mi spună ceva. S-o fi săturat de articole, mă gândesc.

(...) La zece mă prezint la Arieșanu, pregătit să-mi iau tălpășița de la "Orizont". N-a fost ce credeam. Îmi trece rubrica pe pagina a treia și îmi atrage atenția să nu depășesc două pagini. Mi-a și tăiat de câteva ori din rânduri, n-am observat ? Zic nu și e încântat că taie așa de bine încât nu observ. De fapt, nu recitesc. Nu vrea români, să rămân la francezi. O văd pe Adriana, o întreb dacă se publică articolul lui Dorin Ștefănescu, ea vrea să publice la "Litera" cartea despre Barthes. Îmi spune două glume politice. Teo spune și el una. Intră Maxim.

(...) Spre seară, mă duc la cenaclu, la "Orizont", unde se citește, cu actori, o piesă a lui Costinaș. În sală, membrii pleșuvi ai cenaclului și tineret în blugi. La discuții - începute de o fostă studentă, acum secretară literară la teatru, foarte mulțumită de ea, cu căciulă de blană trasă peste ochi - se spun fraze rezonabile din care se degajă irezistibilă prostie. Tac din vanitate: la fel de stupid ar suna ce aș ști să spun. Lui Costinaș i se cere să fie limpede că acțiunea se petrece în apus, ceea ce lui nu i-a trecut prin cap. B., fricos și de umbra lui, ca tot "nemembrul", spune că s-ar putea rezolva cu pălării de cow-boys, fără intervenții în text. Secretara teatrului "Nu, asta nu!" Și explică: nu se pune problema să strecurăm piesa pe ușa din dos. E vorba de adevăr. Adevărul e că în societatea noastră nu se întâmplă astfel de lucruri. "Societatea noastră nu este coruptă în totalitate." De unde se vede cum gândul pios te poate împinge la mari blestămății.

(...) Duc la "Orizont" un articol al lui Dorin Ștefănescu, i-l dau lui Dumbrăveanu, mă întâlnesc cu Țirioi. Vorbim despre Mircea Eliade și despre Cioran, în vagă cunoștință de cauză. În redacție, Dușan a luat hotărârea să scrie zilnic un poem. Îl ține de la Anul Nou. Dacă din 365 de poezii or să fie bune 65, s-ar declara mulțumit. Adriana mă poartă la o cafea. După ce traducerea lor din *Tel Quel* s-a poticnit în toate cenzurile, deodată a venit dispoziție să apară. Păstrăm un moment de reculeasă tăcere. Și-a terminat eseul despre Barthes. Deocamdată, n-are timp, nici stare de spirit să continue teza

despre Cantemir.

(...) La "Orizont", obișnuita adunare pestriță din zilele de întruniri. Se întârzie mult pentru că Peter Barth, unul dintre sărbătoriți, n-a sosit încă de la Mașloc, unde a fost farmacist. Țirioi iar mă laudă. Poate îi pare rău pentru articolele în care m-a zgâriat. Lui chiar nu-i port pică, nu era rău intenționat. De vorbă cu Alexandra Indrieș. A., aferat și nervos, iar mi-a încurcat marginaliile. Intru în redacție. Dușan îmi vorbește agitat despre experiența cu poemul zilnic. Scrie în ciudă, nu-i place poezia, literatura i se pare ceva prea greu de făcut. Începe evenimentul, cu o scenă grotescă: noul secretar cu propaganda, un negricios bulbucat, venit din Ialomița, dă mâna cu toată lumea, iar Dumbrăveanu, ca la marile recepții, se ține după el și-i spune cum ne cheamă. În continuare, toți vorbitorii gătuți de emoție din cauza prezenței lui. După discursuri, țuică, pogăcele, vin.

(...) Plec la "Orizont". Arieșanu și-a schimbat dispoziția, dar a rămas agitat. Sâmbătă era nervos, astăzi e fericit, și are de ce, i-a apărut un roman în Cehoslovacia. Îl înțeleg și nu insist să-mi descurce margina-liile, mai ales că unul e intitulat *Strugurii acri*. Mă strânge la pieptul lui de romancier.

(...) A mai fost și Șerban. Ne-am întâlnit marți la "Orizont". Scrisese referatul de cenaclu la poeziile lui Marcel Tolcea, referat entuziast, iar la urmă ne-a chemat Costinaș în hruba lui de la parter, club de cineasți amatori. Acolo, Șerban, oțărât de atâtea laude, l-a luat la refec pe Marcel și, brusc, m-a întrebat cum apare el în jurnal. N-am răspuns, n-a insistat. Avea mustață, dacă e să spun. Pregătește cu Adriana un număr de revistă pentru ziua copilului și a lansat o anchetă despre prima carte citită. Au răspuns Radu Petrescu, M.-H. Simionescu, Dimov.

(...) La "Orizont", cu marginalul și o carte pentru C.U. Îl întreb pe Teo dacă a citit articolul lui Nicolae Ciobanu despre Sorin. L-a văzut. Adriana îmi spune ceva despre o propunere a lui Dan Culcer. Să facem un soi de volum, Șerban, Andrei, eu. Adriana, intimidată, ar vrea și ea. Ceva cu legături de la unul la altul, nu înțeleg prea bine cum. Rămâne să-mi explice Andrei.

(...) Ies după zece, mă duc la papetărie, nu găsesc nimic din ce caut, urc la "Orizont", schimb două vorbe cu Alexiu și apare D., mă poartă la el în birou. Ar avea rugămintea să-mi adaptez rubrica timp de două săptămâni la contextul general, legat de Congres. Mai ales că prin marginaliile despre Flaubert se nimeresc fraze ce s-ar putea interpreta. Îi propun să-mi întrerupă rubrica și, politicos cum este, dar și ușurat, cade de acord. Sau, îi spun, dați în timpul congresului articolul pe care tocmai l-am adus, cu titlul *În răspăr*. Rădem, dar mă gândesc ce dandana ar fi ieșit dacă, în lumea asta de hermeneuți, ar fi scăpat la vremea marii mese un titlu ca ăsta. Aș fi dat cu toată redacție de pământ. Intru la Adriana, în sens profan, adică pe ușă (m-am molipsit) și stăm de vorbă bine despre Timișoara veche și cum se poate scrie despre ea. Până să plec, s-a înseninat.

(...) La "Orizont", Adriana despre jurnalul ei, jurnal de substanță intelectuală. Aoleu!, vorba lui Petrică Irimescu, îmi spun, îngrijorat. Nu-mi vine niciodată în gură ceva mai acătării când vorbesc cu ea. Sper să

VIVAT!

ȘERBAN FOARTĂ

1500 pare mai mult decât o cifră: aduce a dată istorică (faimoasă); în ciuda faptului că anul 1500 *a. Chr.* este, pesemne, foarte nebulos... Dar **A. D. 1500?** Cât este, dacă este, de ilustru? Caut în memorie, — mai nimic. Deschid o enciclopedie: o naștere: *Cellini, Benvenuto*; un deces: *Dias, Bartolomeu*. (Bune și astea, dar insuficiente.) O închid, nu fără sentimentul amar(nic) al zădărniceii...

Noroc cu "Orizontul" ultim: avea numărul 1499. Acesta, deci, în care scriu acum, trebuie să fie numărul 1500. Or, cifrele acestea patru sunt, pare-se, mai mult decât un număr: sunt o vârstă. Aniversabilă cu, bineînțeles, urări de viață cât mai lungă. Vivat!

țină seama de respectul datorat fostului dascăl. Dintre atâți scriitori printre care mă învărt, mulți, te pomenești, vor fi ținând jurnal. Iar eu, asta trebuie să se știe, nu sunt extrovertit. Spectacolul meu este mental.

(...) Lucrez, la 10 ies, pun la poștă o scrisoare pentru Marius Iosif, mă duc la "Orizont". C.U. e bosumflat. Sorin s-a supărat din cauza unei ironii la adresa lui, dintr-o notă, și, găsindu-l vinovat pe C.U., nu-i mai place nici cronica la cartea lui, de care fusese entuziasmat.

(...) Mă duc la "Orizont". Acolo, Paul Banciu lucrează la facerea numărului festiv. Congresele astea îmi mănâncă zilele, se vaită el, e al treilea de când sunt ziarist. Vine Adriana, plină de plase și de pachete, ca Moș Crăciun. Mi se plânge: nu apucă să lucreze ca lumea la cartea ei despre târgovișteni.

(...) Zi însorită. Pe la unsprezece mă duc la "Orizont". Bâjbâi prin birourile goale până mă vede A., preocupat. Când îi fac urări de sărbători se luminează la față și mă îmbrățișează. Sunt cele două laturi ale lui. E și birocrat și sufletist.

(...) Telefonează Adriana Babeți. Radu Petrescu ar avea pancreatită, o veste potrivită cu începutul ăsta de an. La "Muzica", nici un disc străin de trei luni. Mă duc la "Orizont". I-a plăcut și lui Cornel Ungureanu ce i-am dat din Florin Șlapac, vrea să publice câteva pagini. Este și Andrei. Și-a dat demisia de la popi. Va fi funcționar la difuzarea filmelor. Nu face el purici nici acolo. Cobor cu Adriana, ea cumpără prăjituri, eu flori și ne ducem, pe Mercy, la doamna Ivan.

(...) Plec prin zăpada înghețată către "Orizont". Stau de vorbă cu C.U., Paul Banciu și Mihăieș despre niște contabili misterioși de la Pitești care asigură reclama revistei și trimit din când în când articole lungi despre personalități bănățene, de toată lumea autohtonă ignorate, ce s-ar fi făcut cunoscute, ante și postbelic, la Paris. Unul are și casă memorială. În caietul de vizitatori semnează, în trecere prin partea locului, Hemingway. Henry Miller nu ? Mă duc cu Mihăieș la librăria de peste drum. Mă aleg, recomandat de el unor tinere vânzătoare,

cu un Georges Poulet proaspăt apărut. În drum spre facultate vorbim despre Breban.

(...) Mă duc, deci, la "Orizont". Tocmai au intrat în ședință de partid. În redacție a rămas Dușan cu, am un lapsus, băiatul ăla solid, cu părul alb, amator de șah, care scrie proză, aforisme și mă tot laudă. Îl laud și eu pentru o schiță despre un dulău. Mi-am adus aminte: Velican. S-a hotărât pentru vineri adunarea asociației, înseamnă că anul ăsta nu mă duc la ski. Cobor cu Dușan. În fața clădirii e Șerban.

(...) Înainte de douăsprezece sunt la "Orizont". Acolo e o ședință bătaioasă, în legătură cu revista, de ce merge ea prost. Stau de vorbă cu Octavian Popa. Deal și Versavia joacă șah, din când în când câte unul iese din ședință în fugă, agitat și încrun-tat, dă câte un telefon. Nu sunt în apele mele. Trec dincolo, la asociație. Sunt acolo câțiva, pe care nu-i cunosc, veniți în același scop. Unul, comandant de miliție, ne spune cât de toxice sunt unele băuturi. Damian Ureche scotocește într-un coș adus de milițian și scoate un toxic de Murfatlar. La unu, ședința se întrerupe ca să ni se înmâneze carnetele de unioniști. Intrăm în sala de ședințe, stăm cuminți pe scaun. I.D.T. citește un angaja-ment, o turpitudine, pe care trebuie să-l sem-năm. Sunt lângă mine Octavian Popa, Paul Banciu, un ungar, Palfi, milițianul și necu-noscuți. Băgăm carnetul în buzunar, ne vor-bește Traian Iancu, ca unor debili mintal, emoționat "de parcă el ar fi primit carnetul", și mă gândesc nu-i cumva ăsta un fel de carnet de partid ? Va trebui să fiu atent. Trecem la asociație unde, între timp, s-a întins masă, cu câte ceva de mâncare, coniac și vin. Ne călcăm pe picioare de mulți ce suntem, C.U. îmi dă un cot peste pahar, îl aud pe Bociort bârfindu-mă pe teme teoretice, aș fi pretins că opera nu este sistem, el n-o să lase lucrurile așa, o să scrie despre chestia asta, până și norii sunt sistematici. E ideea lui, mă lămurește Adriana: revista nu merge din cauza criticii, care nu e partinică. Nici sistematică, zic. Așa a susținut și în ședință, iar un personaj cu funcții l-a făcut pe Arieșanu, fiindcă rabdă toate astea, diletant. Nu știusem de ce era Arieșanu așa de amărât.

Continuare în pagina 28

FESTIVALUL INTERNATIONAL

DE LITERATURĂ "NOVI SAD", 2007

Cea de a doua ediție a "Festivalului internațional de literatură" de la Novi Sad (Serbia) desfășurat între 27 august-1 octombrie 2007, în organizarea Asociației Scriitorilor din Voivodina (președinte, poetul **Jovan Zivlac**), a reunit, în acest an, peste 200 de scriitori de pe mai multe continente. Din România au fost prezenți poeții **Slavomir Gvozdenovici** și **Ioan Ardeleanu**. Între principalele evenimente ale festivalului – decernarea, la Sremski Karlovci, a Premiului "Branko Radicevici" acordat unui tânăr scriitor, o excursie pe Dunăre a invitaților, colocvii și dezbateri pe tema "Poezia și destinul poetului în contemporaneitate". Manifestare care se bucură de o largă audiență de public, recitalurile de poezie care se desfășoară în centrul orașului Novi Sad, la "Trg Mladenac", pe tot parcursul festivalului, i-a avut între protagoniști și pe poeții Slavomir Gvozdenovici (care a citit din volumele "Koliko Kosova u meni" și "Fragment despre adjectivele descriptive", recent apărute la Editura Hestia din Timișoara), și Ioan Ardeleanu.

1500 DE PASI DE LA PLUMB LA PIXELI

AMINTIRE CU MONO CORNEL BOGDAN

În primăvara lui '90, Timișoara clocotea încă de spiritul revoluției sau, mă rog, al "evenimentelor din decembrie 1989". Eram de-abia de câteva zile în redacția revistei "Orizont", stăteam în fața biroului lui Mircea Mihăieș, punând la cale un viitor subiect, când a intrat, în stilul său furtunos, poetul Ion Monoran, cel care oprise tramvaiele în Piața Maria, la "momentul Tökes". S-a uitat crâncen la noi și a-ncerat să ne ia pe sus: "Băi, bibicilor, lăsați prostiile și haideți în stradă, că mergem să-i dăm afară pe comuniștii de la Drapelul roșu!". Recunosc, m-am emoționat. Spre deosebire de Mircea, care-și vedea în continuare de treabă. Am pus, deci, "botul" la chemarea lui Mono și m-am trezit pe actualul bulevard al Revoluției, printre niște tipi care răcneau de mama focului, exact pe liniile de tramvai. Evident, Mono și ai lui opriseră și de această dată tramvaiele. Probabil că asta era un semn că se întâmplă ceva ieșit din comun, poate chiar istoric. După vreun ceas de miting în fața la "Drapelul", mi s-a făcut subit rușine și am plecat acasă. Asta era dovada clară că n-aveam pic de spirit revoluționar. De altfel, nici nu intrasem în noua redacție a fostului ziar comunist, deși îmi auzisem numele strigat pe-acolo. Ulterior, prin vara lui '91 am ajuns coleg de redacție cu unicul, senzaționalul Ion Monoran. Am râs copios de episodul din anul precedent. Încet-încet, mă distanțam de cumplita naivitate care mă copleșise în zilele lui decembrie '89. Crezusem că România se va schimba radical în bine într-un singur an. Îl înjuram degeaba pe Brucan, care ne prezicea vreo două decenii spre a ne obișnui cu democrația. Bătrânul tartor fusese optimist...

O PAGINĂ DE LIBERTATE ALEXANDRU BUDAC

Perioada în care am început să scriu în revista *Orizont* se suprapune până la identificare totală cu una dintre cele mai importante întâlniri din viața mea. Aparițiile articolelor mele devin, în timp, un fel de "fetișuri" proustiene menite a-mi jalona memoria, și asta nu se întâmplă datorită faptului că așa fi fascinat de propriile-mi texte, ci pentru că scrierea lor a fost întotdeauna însoțită de un context aparte, de o coincidență revelatoare, de un telefon-surpriză, de o recomandare inspirată, de o întâlnire emoționantă, un text controversat ori un moment plin de haz. Toate sunt însă legate de numele unor oameni de la care am deprins, sper eu, voluptatea aparte de a te ocupa de literatură într-o lume tot mai hotărâtă s-o dea uitării.

Pagina revistei *Orizont* pe care, de mai bine de un an, o am la dispoziție în fiecare lună, este spațiul unde mă bucur de cea mai mare libertate. Practic, doar aici, pot să fac *numai* ce-mi place, și anume să scriu despre cărți și să interacționez cu autori. Poate să pară puțin, dar uneori viața poate să ți se schimbe radical cu o pagină de revistă.

DINCOLO DE AURA FESTIVĂ EUGEN BUNARU

Așadar, iată-ne La Aniversară! "Orizont"-ul împlinesce, sub (chiar) ochii noștri o vârstă rotundă: 1500 de apariții! E mult? E puțin?

Rămâne în seama istoriei literare să contextualizeze, să facă bilanțuri, să periodizeze, să valorizeze, să evalueze. Să nominalizeze, să se pronunțe asupra meritelor, nu puține, ca și asupra "căderilor", asupra momentelor nefericite, atâtea câte vor fi fost, la vremea lor... Oricum, faptul în sine, evenimentul – de ce nu l-am numi așa ? – poate să pară incredibil sau, mai exact, insesizabil, dacă raportăm lucrurile la viteza cu care, cel puțin de vreo 18 ani încoace, ne "consumăm" existența sau la graba – să nu-i spunem indiferența – de zi cu zi cu care "sărim" peste astfel de borne (afective?) ce marchează etape ale vieții noastre culturale. Și nu numai.

Dar, fără îndoială, că într-un astfel de moment, te poți simți și copleșit și derutat, la presiunea gândului că ți s-a acordat onoarea colegială să(-ți) exprimi câteva simțăminte, câteva vorbe de suflut. Firește că pentru mulți dintre noi – veteranii ? – "întâmplarea", dincolo de aura festivă, se poate insinua ca un prilej de aduceri aminte, de întoarcere în timp, dar și de revenire, tonică, în prezent. De nostalgii adolescente, dar și de proiecții în prezentul sau în viitorul cel mai acut, de proiecte, pe cât de cărunte, la fel de adolescente...

Prima mea colaborare cu *Orizontul*? S-a petrecut pe la finele întunecatului deceniu nouă, cred că prin 1987 sau '88. Mi s-au publicat atunci câteva poeme, cred că patru, și mi s-a explicat cu afecțiune și sinceritate, cu solidaritate chiar (nu e nicio ironie) de ce al cincilea – *Poem de iarnă* – nu putea să apară. Decât cu tăieturi dure, decât mutilat. Bineînțeles că am renunțat la o asemenea soluție... Deranjau versuri de genul: *Sub porticul habsburg mă avântă gândul...* / sau altele ca acestea: *Garduri, traverse, o pasăre / un lătrat exact, vizionar / sfârtecând spațiul tăcerii...* / și *văd dintr-o dată sub tălpi monstruoase / cuvinte...* / Și, totuși, nu voi uita niciodată căldura "complicitatea" și, repet, sinceritatea pe care poetul Anghel Dumbrăveanu, redactorul șef adjunct de atunci, le-a pus în joc, în acele discuții, de *lămurire*, ce au devenit tot mai libere, mai ... colegiale, mai convingătoare, pe măsură ce se deșerta sticla de Murfatlar Pinot Noir, aflată întâmplător pe biroul înțesat de cărți și scripte ale maestrului. *Eheu, fugaces*.

Dar, mult mai înainte, prin '82, Mircea Mihăieș scrisese în revista pe care o aniversăm, o cronică sau doar o recenzie la prima mea plachetă de versuri, *Alegerea Surâsului*, Editura Litera, București, 1981. Bineînțeles, bucurie mare pe capul meu. Sau în sufletul meu. Nu cred și nu știu să fi fost encomiastică acea cronică. Era, în schimb, un comentariu avizat, o analiză la obiect, caracteristică spiritului critic, deloc conformist al colegului nostru de acum și de atunci. Știu doar că ea a stârnit valurile de indignare (proletară?) ale tânărului critic de serviciu de la Suplimentul literar al Scânteii Tineretului, Constantin Sorescu, viitorul senator sau deputat fesenist, din primul parlament postdecembrist. În articolul său furibund, *Zgomotul și furia*, era foc și pară la adresa noii generații, generația în blugi. Generația '80 !

Vor rămâne memorabile și întâlnirile de cenaclu din anii '70, '80, întâlniri ce se petreceau în serile de marți ale săptămânii, în sala mare a sediului revistei, aceeași în care azi au loc lansări de carte, evenimente culturale. Acolo i-am ascultat, pe unii dintre ei în primă audiere, citindu-și creațiile sau

comentând lecturile unor confrăți, pe Sorin Titel, pe Livius Ciocărlie, pe Ion Arieșanu, pe Anghel Dumbrăveanu, pe Nicolae Țirioi, pe Alexandra Indrieș, pe Anavi Adam, pe Șerban Foarță, pe Cornel Ungureanu, pe Marcel Turcu, pe Adriana Babeți, pe Vasile Crețu, pe Ioan Viorel Boldureanu, pe Iosif Costinaș, pe Traian Dorgoșan, pe Lucian Alexiu, pe Iosif Cheie Pantea, pe Rodica Bărbat, pe Ioan Popa, pe Nicolae Ciobanu, pe Marcel Pop Corniș, pe Alexandru Jebeleanu, dar și pe mai tinerii, de atunci, Aurel Turcuș, Alexandru Ruja, Marian și Carmen Odangiu. Nu fără unele reticente, la început, ba chiar, pe alocuri, întâmpinând rezerve și răceală dinspre zona conservatoare, oficială, au început să-și facă simțită prezența, mai apoi să câștige teren și aderență, așa zisul noul val, cel al optzeciștilor: Mircea Mihăieș, devenind, între timp, membru în redacția revistei, Daniel Vighi, Vasile Popovici, Marcel Tolcea, Mircea Pora, Viorel Marineasa, Lucian Petrescu, George Șerban, Ioan Crăciun, Ion Monoran, Ioan T. Morar, Simona-Grazia Dima, George Lână, Traian Pop Traian, Petru Ilieșu, Mircea Bărsilă, Gheorghe Secheșan, Dan Emilian Roșca, Valeriu Drumeș, Adrian Derlea, Eugen Bunaru și "marginalii" Gheorghe Pruncuț, Vasile Rodian. Firește, memoria, mai ales în astfel de ocazii, poate juca feste, așa că mă opresc aici cu amintirile și sper că, pentru eventualele omisiuni, mi se vor acorda circumstanțe atenuante.

Despre noul *Orizont*, spun unii că ar fi o revistă elitistă, că ar publica în paginile ei cu prea multă generozitate autori din alte zone ale țării sau chiar de pe alte meridiane. E un punct de vedere. Cert este că aici, în *Orizont*, după 89 au fost publicați alături de nume consacrate ale literaturii și culturii române (Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Alexandru Paleologu, H.R. Patapievic, Vladimir Tismăneanu, Emil Brumaru, Mircea Cărtărescu...) scriitori, îndeosebi poeți, de real talent, din această parte a țării, unii, până în acel moment, cvasinecunoscuți: Gheorghe Pruncuț, Nicolae Popa, Iosif Caraiman, Ioan Crăciun, Adrian Derlea, Ion Monoran, Ion Chichere, Octavian Doclin, Costel Stancu, Ioan Ardeleanu, Marian Oprea, Adriana Weimer, Valeriu Giorgioni ș.a.

Tot aici, în același *Orizont*, *elitist*, au debutat și s-au afirmat tinerii scriitori paveldaniști, astăzi nume bine cotate într-o nouă mișcare și sensibilitate literară, în plină ofensivă, generația 2000: Tudor Crețu, Alexandru Potcoavă, Cătălina George, Andra Mateucă, Adriana Tudor Gătan, Alexandru Colțan, Cristina Ivan Păcurar. Cât despre spiritul tânăr sinonim cu valoarea, elocvență este prezența cvasipermanentă în paginile revistei ale unor nume: Cristina Chevereșan, Robert Șerban, Adrian Bodnaru, Radu Pavel Gheo, Alina Radu, Marius Lazurca, Daciana și Dorian Branea, Grațela Benga.

În ce mă privește, începând cu primele numere de după revoluție, noua echipă redacțională mi-a propus o colaborare, ce a devenit, iată, constantă. În fapt, în paginile acestei reviste am debutat în publicistica culturală. Grație dialogurilor – nu puține – pe care le-am purtat, în timp, cu scriitori, cu artiști, cu oameni de cultură importanți, din mai toate generațiile, din "zonă", dar și din țară, dialoguri publicate în pagina *Exil interior* a revistei, s-a născut ideea adunării lor între copertele unei cărți. O carte, cred eu, importantă, bineînțeles atunci când visul de acum va deveni realitate. O văd ca pe un fragment de istorie și geografie literară, transpuse în oralitatea lor, în devenirea lor vie, contemporană cu înseși biografiile și creația celor intervievați. Și asta, cu atât mai mult, cu cât va fi fost pentru mine un adevărat privilegiu să-i fi avut ca parteneri de dialog pe Eduard Pamfil, pe Deliu Petroiu, pe Petre Stoica, pe Șerban Foarță.

ÎNĂUNTRU ȘI ÎN AFARĂ DANA CHETRINESCU

Jubileul "Orizontului" este și un mic jubileu personal pentru că se împlinesc, în toamna aceasta, exact zece ani de când am semnat prima mea recenzie aici. Îmi amintesc foarte bine cum am ajuns să scriu la "Orizont", chiar dacă nu mai îmi amintesc despre ce am scris. Eram studentă în anul al III-lea și prezentasem, la literatură comparată, un eseu despre romanul lui Joseph Roth, *Marșul lui Radetzky*. Domnul profesor Gyurcsik l-a considerat suficient de interesant pentru a fi arătat domnului profesor Ungureanu. Verdictul a venit prompt: Să scrie! Ce vrea ea! Și mi s-a pus în brațe un morman de

cărți, să am de unde alege – bine! Prietenii și cunoscătorii știu despre ce vorbesc.

Speriată de importanța misiunii, m-am făcut mică la poarta Adrianei Babeți, cu care îmi permiteam să am dubii și înfiorări mai mult sau mai puțin estetice, pentru că îi știa pe ai mei din tinerețe și-mi povestise, înainte de treapta I, lângă soba încă funcțională din birou – era înainte de 1989 și de încălzirea caloriferelor – cum stau lucrurile cu *Neamul Șoimăreștilor* și *La vulturi!* Pe terasa din spatele casei, mama Adrianei m-a liniștit imediat cu o dulceață de căpșuni și Adriana cu o frază – am citit introducerea, zice ceva cu istoria, are toate șansele să fie un text bun. Așa că, agățată de mâna ei, am dus textul – scris frumos, de mână... ce vremuri! – la domnul profesor Ungureanu, care mi-a spus că formula "în ciuda" se repetă îngrijorător de mult. Adică de vreo două ori. Și că ceea ce scrisesem eu nu era o "lucrare", cum mă luase pe mine, studentește, gura pe dinainte, ci o "recenzie". Adriana mi-a tradus verdictul: am "intrat" la Orizont.

Era perioada când prindea contur și nucleul "A Treia Europă", cu Daciana încă Banciu, apoi Branea, în salopetă de gravidă, și Sorin Tomuța încă ne-emigrat. Participam, ca un săgârț conștiincios, la toate întâlnirile săptămânale și citeam tot ce-mi pica în mână despre Europa Centrală. Am câștigat apoi bursa de masterand al colegiului din jurul Fundației "A Treia Europă", după ce, la interviu, nu am știut cum îl cheamă pe băiatul idiot din *Mara* lui Slavici, dar am știut cum îl cheamă pe contele dezabuzat din mai sus menționatul *Radetzky Marsch*. Aceiași prieteni și cunoscători vor ști din nou despre ce vorbesc. Munca susținută în Fundație a fost o revelație pentru mine, din două – dacă nu mai multe – motive: știam multe (vorba vine!) despre literaturile "mari", fiind studentă la Engleză-Franceză, dar prea puține despre literaturile Ungariei, Poloniei sau Cehiei, pe care le-am descoperit cu o imensă plăcere în discuțiile relaxate și *off the record* din sala cu lambriuri a Orizontului; apoi, atrăgându-mi-se atenția asupra spațiului cultural al Mitteleuropei, mi s-a atras, în mod implicit, atenția și asupra propriei mele moșteniri culturale, pe care, până atunci, nu o percepusem într-un mod distinct: cu străbunici români, slovaci și sârbi, formați la școli ungurești și vorbind sau corespondând între ei în nemțește, înconjurată, acasă, de obiecte care reconstituiau o istorie privată specifică Banatului în particular și Europei Centrale în general, am ajuns să învăț să observ și să valorific (în scris, de pildă) lucruri pe care, până atunci, le luasem – complet steril – ca atare.

Fiind studentă și masterandă "la Engleză", am fost declarată aptă să recenzez traducerile în limba română ale unor romane britanice de ultimă oră. Dacă la începuturile uceniciei, ieșeam cu sacșa doldora de literatură română, poezie, eseu și critică literară din biroul din dreapta scârilor, pe culoarul de la Orizont, mai târziu, îi ceream doamnei Betty cu împrumut plase rezistente pentru a transporta literatura engleză din biroul din stânga scârilor. Domnul profesor Mihăieș m-a învățat, aici, să-i privesc cu un ochi mai critic, dar și cu mult umor și cu o oarecare rezervă ironică, pe Marlowe și pe Ian McEwan deopotrivă, ceea ce mi-a prins enorm de bine în cariera mea de dascăl de literatură. Tot Mircea Mihăieș m-a împins spre eseu, decretând, o dată, pe scări la Universitate, că am scris prea multe recenzii și că mi-ar prinde bine o schimbare de ton. Am scris eseu și mi-a prins iarăși tare bine, regăsindu-mă, cred, în acest gen.

La zece ani de când am "intrat" la "Orizont", am învățat o mulțime de lucruri, înăuntrul și în afara literaturii: să nu fac compromisuri cu prostul gust și impostura, dar și să am răbdarea și subtilitatea necesare pentru a aprecia detaliile mărunte care alcătuiesc o viață așa cum alcătuiesc o carte.

ACASĂ RADU CIOBANU

Primul lucru pe care mi-l amintesc acum e că aici am debutat în urmă cu 49 de ani (ce număr și asta – 49 – să te apuce amețeala!) E un detaliu de importanță intimă, cu o considerabilă povară afectivă. Pe atunci revista se chema "Scrisul bănățean" și era, cum și numele o definea, cam provincială, ce mai încoace-ncolo, mai plătind și un tribut considerabil constrângerilor ideologice, extraestetice, ale vremii. Dar și-a agonisit și niște merite care nu trebuie eludate, debutând o seamă de scriitori care au confirmat încrederea sau făcând, cu mari riscuri, mici gesturi de curaj, cum a fost, bunăoară, acela de a repune în circulație, în 1958, în plin nou val al terorii, poemele de dragoste ale lui Radu Stanca. Pe urmă, odată cu îndătinatul și mereu reversibilul "dezgheț", revista s-a metamorfozat în bine, schimbându-și totodată numele în cel pe care-l poartă azi și care reflecta corect începutul de deschidere. Nu prea largă totuși deschiderea, să nu ne tragă cumva vreun curent malefic, decadent, dar, oricum, locul se mai lărgise, se mai putea respira. Pentru ca abia din 1990, deschiderea să devină deplină, drept pentru care mă gândesc că revista ar putea să se cheme acum "Orizonturi" de vreme ce profită cu profesionalism și bogat folos de accesul înspre toate cele patru zări.

Uite așa văd eu evoluția "Orizont"-ului, din illo tempore până la al 1500-lea număr de azi. Am însoțit-o tot timpul, cu sentimentul, reconfortant prin colegialitatea sa, că sunt unul "de-al casei". Și mi se pare un adevărat miracol să mă aflu și azi alături de cea de a treia generație care-i populează paginile. Nu obișnuiesc să-i flatez pe tineri – dimpotrivă, le caut mereu nod în papură... - dar faptul de a putea fi vecin de pagină cu nume de prestigiu, inventive și performante, ale acestei noi generații, mă onorează, mă face să-mi uit anii și să mă simt nemuritor... *Însă foarte puțin*.

Mă bucur de fiecare număr nou (și bun) al "Orizont"-ului ca de un succes personal. Și m-am simțit de fiecare dată, în paginile sale, într-un fel de Acasă. E, cred, într-adevăr, momentul potrivit să ciocnim un pahar, din păcate, dinspre mine, doar imaginat, dar însoțit de o realmente emoționată urare: La mulți, ani, "Orizont"!

PE BARICADE MARCEL CORNIȘ-POP

Ucenicia de critic literar și eseist mi-am început-o la "Orizontul" format carte, prin 1970. Cornel Ungureanu și Andrei Lillin mi-au fost primii îndrumători, unul încercînd să mă strunească spre foiletonul critic, celălalt spre eseu și traducere. O vreme, profitînd de formatul în care apărea revista, am scris eseuri mai ample pe teme de literatură americană (tocmai descoperisem că Sorin Titel, care pe vremea aceea lucra la "Orizont", avea, ca și mine, pasiune pentru Melville, Thomas Wolfe și Kurt Vonnegut; mai târziu l-am convins să-l citească și pe Ken Kesey). Cornel Ungureanu nu s-a lasat bătut, propunîndu-mi să scriu recenzii tematice grupate pe mai multe cărți de literatură contemporană care treptat s-au trasformat în veritabile radiografii critice ale literaturii române. Mai multe din aceste eseuri încercau să demonteze prejudecățile critice și convențiile literare la modă mai ales printre scriitorii adulăți oficial (Corneliu Ștefanache, Petru Popescu etc.). Când a început să apară "Orizontul" în noul format de revistă, Cornel mi-a încredințat și cronica literară, așa că în curând am strîns destul material pentru o carte de campanie critică intitulată "Critică și simptomatologie." Volumul l-am predat în 1973 la Editura Facla dar nu a apărut dintr-o serie de pricini, unele avînd de a face direct cu tratamentul critic la care supusesem pe unii scriitori oficiali și unele direcții literare.

Refuzul editurii m-a surprins (eram cît se poate de naiv pe vremea aceea în ceea ce privește politica literară), dar ulterior am aflat că unele din textele pe care le publicasem la "Orizont" s-ar fi poticnit și ele de cenzură, dacă nu ar fi fost apărute de Cornel Ungureanu. Recenzia mea la romanul lui Paul Banciu, *Ziguratul* a apărut în ciuda faptului că în preambulul ei demonstam (prin acest roman și prin *Vînătoarea regală* a lui D.R. Popescu) că există o arhitectură centralizată, cvasi-mistică a politicului în România. O altă recenzie la *Scarabeul sacru* a lui Dragoș Munteanu, programată să apară în revistă, mi-a fost scoasă din șpalt, dar sunt convins că la nici o altă revistă nu s-a ajuns atît de departe ca o recenzie la o carte care oficial "nu exista" să fie inclusă în macheta revistei. Mi-amintesc că și lansările de carte, mesele rotunde, sau ședintele de cenaclu, aveau adesea alura unor bătălii în care cîte o carte de excepție (de pildă *Lebedele puterii* a lui Dușan Petrovici) era discutată public, în ciuda reticențelor cenzurii, încăpățînării și indiferenței unor funcționari de partid, sau chiar și a unor cititori blazați de prea multă literatură mediocră.

Cam în aceeași perioadă cînd s-a lansat revista "Orizont" în formatul ei nou, editam la Universitate revista "Forum Studentesc" (1969-1974), încercînd să o reprofilez pe probleme culturale și literare. Echipa excepțională de studenți cu care lucram (Andrei Ujică, Marlene Heckman, Lucian Alexiu, Adriana Simlovici-Babeți, Ion Ciolănescu, Mircea Bârsilă, Petru Haș etc.) imprimase o direcție multiculturală și politică revistei, întreținînd relații cu alte grupuri și reviste studentești din țară ("Echinox", "Amfiteatru", Aktionsgruppe Banat etc.). Revista "Orizont" ne-a deschis paginile ei în mai multe rînduri, publicînd pe unii din membrii cenaclului și revistei "Forum Studentesc", iar după încetarea apariției revistei noastre ca urmare a intervențiilor de la regiunea de partid, integrînd pe cițiva din tinerii critici formați la revista studentească în redacția și paginile "Orizontului".

Într-o vreme au existat niște discuții privitoare la crearea unei noi reviste sau a unei noi versiuni a revistei *Orizont*, cu Anghel Dumbrăveanu ca director, Cornel Ungureanu ca redactor-șef, și subsemnatul ca secretar de redacție. Nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă se împlinea acest vis—poate renunțam la postul de la universitate pentru a mă dedica în întregime acestui proiect. Din păcate, structurile anchilozate ale culturii locale, bine controlate de organele de partid, au îngropat rapid gândul, dar el nu a dispărut total, revista "Orizont" în noua ei întrupare încercînd să concretizeze unele din aceste idei.

După 1976, am început să scriu mai rar la revistă, prins de problemele carierei mele

universitare (un doctorat care trebuia terminat, o catedră de engleză care la sfîrșitul deceniului șapte începuse să fie amenințată cu desființarea sau cel puțin cu reducerea numărului de studenți înscriși la engleză). Alte proiecte editoriale, printre care mai multe traduceri masive din literatura americană, și o carte despre Melville care între timp devenise o carte despre Melville și literatura americană contemporană (*Anatomia balenei albe*) îmi mobilizaseră mare parte din energie și timp. Am continuat să public din cînd în cînd cîte un eseu în "Orizont", mulțumit să văd că între timp revista reușise să lanseze o nouă pleiadă de tineri esești (unii dintre ei, precum Mircea Mihăieș și Ioona Rauschan) foști studenți de ai mei, care continuau tradiția cronicilor inteligente și curajoase instituită de Cornel. Mai multe din eseurile tematice pe care le-am publicat în revistă înainte de plecarea mea din România în 1983, au constituit punctul de plecare pentru cartea despre postmodernism și politica culturală în România, publicat la Polirom în 1997 (*The Unfinished Battles: Romanian Postmodernism before and after* 1989).

După stabilirea în Statele Unite cu azil politic în 1984, am continuat să citesc revista cu o anume regularitate, atunci cînd mă nimeream la Biblioteca Congresului sau la o universitate mai răsărită care o avea în colecție (am găsit-o, de pildă, în colecția de reviste a Universității Illinois-Urbana, specializată pe zona est-europeană). Timișoara culturală a continuat să figureze în unele din scrierile mele, inclusiv în volumul 2 al masivei *History of the Literary Cultures of East-Central Europe* publicat în 2006, în care am dedicat un capitol întreg Timișoarei literare, istorice și prezente. O vreme nu am putut veni în țară, fiind amenințat cu procese ca "transfug", iar mai tîrziu neavînd încă pașaport ca să pot călători. După 1994, cînd am primit pașaport american, prima descindere am făcut-o la Timișoara, la redacția *Orizont* și la Universitate, ca să-mi revăd prietenii, colegii, foștii studenți—o reîntoarcere de pomină care a șters în decursul a doar cîteva zile zidurile care m-au separat de identitatea mea anterioară, ajutîndu-mă să-mi regăsesc coerența biografică. În vara acestui an am revenit a doua oară și i-am regăsit pe Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, și Cornel Ungureanu tot pe baricade în redacția *Orizont*—ultimul într-un birou mult mai înghesuit decît pe vremuri, dar parcă și mai hotărît să reprezinte memoria vie și generoasă a acestei venerabile reviste ajunsă la vîrstă milenară.

TOT AICI TUDOR CREȚU

În *Orizont* m-am ivit, ca să zic așa, la orizont. Jocul e, desigur, facil. Mai ales că

m-a "prefațat" Foartă. **Tot aici** am "dat" primul interviu – un dialog cu Eugen Bunaru, fapt care, îmi aduc aminte, m-a săltat, în ochii multora, în grad. **Tot aici**, mi-am lansat prima rubrică permanentă, *Faza critică* – în octombrie 2006. Imediat ce *Orizontul* va fi împlinit 1500 de numere, se va mai (fi) împlini(t) ceva – un an de *Fază critică*. Cu alte cuvinte, faza în care am intrat în chip de critic și care sper că nu e chiar atât de critică, capătă (sunt conștient de cacofonie) o primă rotunjime. Ar trebui să încep, din nou, cu **Tot aici**, dar ciclicitățile nu sunt decât trei. Numărul nu e mic, căci cifra e esențială ("Toate încap pe veci în cifra trei" – spune un vers sentențios). Așa încât, nu rămâne decât să scrutez, în continuare, *Orizontul*, adică viitorul...

DINSPRE ARAD VASILE DAN

După revista "Steaua" la care priveam intimidat în sus atunci, unde am debutat cu o poezie în 1967 – *O tempora...* – elev fiind în clasa a XI-a la Liceul Gh. Barițiu din Cluj, după "Vatra" lui Romulus Guga unde am fost chemat ca redactor între 1981-1982, "Orizont" -ul timișorean a fost a treia instituție a culturii scrise care m-a adoptat literar. A oferit poemelor mele, între 1975-1989, un spațiu generos, nu o dată câte o pagină întreagă. Atunci a publica o pagină întreagă de poeme era în sine o formă de apreciere valorică. Asta - nu strică să precizez – într-un context în care numai pe linie nu scriam. "Orizont" -ul nu mi-a forțat însă niciodată mâna, deși era, știam sigur, supus dur, precum toate publicațiile culturale din acea Românie, presiunilor poliției ideologice, presiunii celor cu foarfeca, firește de la partid, unde se ștampila "cu bun de tipar" orice pagină, articol, rind ori cuvânt apărut în revistă.

"Orizont" mi-a lansat prin cronici literare excesiv de binevoitoare, ca să nu spun mai mult (semnate de Marcel Pop Corniș și Lucian Alexiu), debutul meu editorial cu "Priveliștile" (ed. "Facla", 1977). Toate cărțile mele ulterioare s-au bucurat de spațiu la "cronica literară" în "Orizont", celor doi critici alăturându-se în ani Cornel Ungureanu, Daniel Vighi și Vasile Popovici. Vizibilitatea mea literară, atât cât e acum, îmi e de neimaginat fără aportul revistei timișorene și a prietenilor mei de la această revistă.

1500 de numere continue, fără sincope în apariții ale unei reviste de cultură sînt nu doar o performanță în sine ieșită din comun, ci și semnul unui suport uman în care talentele s-au succedat fără accidente, fără căderi valorice mai multe generații, promoții și, iată, regimuri politice. Aradul a fost, este și va fi o prezență substanțială, mai evidentă sau mai subtilă în "Orizont". Redactorul-șef actual al revistei, Mircea Mihăieș, este, dacă nu mă înșel, arădean. Cum sînt și o parte, nu mică, din cei mai noi și valoroși colaboratori ai ei: Marius și Cătălin Lazurca, Ciprian Vălcan, Vasile Leac, t. s. khasis.

Urez "Orizont" -ului longevitate, apariții excepționale în continuare, ediții tematice la fel de căutate și incitante, colaboratori valoroși. De asemenea, urez revistei să fie în buna ei tradiție: un sanitar în receptarea critică a producției editoriale cam haotice din România de astăzi, să se deschidă literaturii valoroase din Banat, din partea de vest a țării, din România, din spațiile proxime sau mai îndepărtate cultural. Redactorilor de astăzi: inspirație, același altruism, aceeași energie, generozitate și gust literar, exigență în idei ca pînă acum. La mai multe!

DE 3 X ORIZONT OCTAVIAN DOCLIN

În biografia mea literară, revista "Orizont" ocupă locul cel mai important între toate revistele literare din țară, la care am colaborat de-a lungul a aproape patru decenii. Această revistă, continuatoarea importantului

– și el – "Scrisul bănățean", a fost și a rămas principala publicație literară a Banatului. Eu am avut privilegiul să colaborez la ultimele trei serii ale "Orizontului". Seria **Alexandru Jebeleanu – Anghel Dumbrăveanu**, în format carte, în care am și debutat – în sensul că prima poezie publicată sub numele literar pe care l-am adoptat de atunci, a apărut în numărul 6/1970, la "Atelier poetic". Sub numele meu literar, e un fel de a spune, fiindcă s-a întîmplat o neplăcută, pentru mine, chiar la debut, ciudățenie: sub poezia mea, *Galilei*, a apărut numele unui tînar poet arădean, debutant și el atunci, Al. Banciu, iar sub poezia sa, *Vadis*, evident, a apărut... numele meu! Sigur că în numărul imediat următor redacția a rectificat "întîmplarea".

Seria următoare, **Ion Arieșanu – Anghel Dumbrăveanu**, pot să spun că a fost seria care m-a consacrat în peisajul de atunci al Banatului literar. Eram profesor în Bixadul țării Oașului și aproape lună de lună trimiteam poezii – în mare parte, ele vor alcătui volumul meu de debut apoi –, cînd lui Ion Arieșanu, cînd lui Anghel Dumbrăveanu. Fără ca vreunul dintre ei să se supere! Ba, în plus, ambii au scris despre debutul meu și, mai apoi, despre cărțile care i-au urmat, bineînțeles, lor adăugîndu-li-se criticul Cornel Ungureanu. Acesta nu uita, ori de cîte ori făceam vreun popas în Timișoara, la redacție, să-mi spună (frățesc îndemn) "Tavi, să citești zilnic". Cît despre cei doi șefi ai revistei, am auzit că mai și glumeau pe seama mea: "Doclin este mielul care suge la două oi" (asta pentru că, nu-i așa, aveam o strategie de marketing pe cînd nici nu se pomenea cuvîntul cu pricina, de vreme ce trimiteam, imparțial, poezii amîndurora!). Astăzi, cînd am ajuns la o vîrstă pe care cei trei distinși scriitori nu o aveau pe atunci, îi asigur de toată grațitudinea mea.

Și, în fine, cea de a **treia serie, Mircea Mihăieș – Cornel Ungureanu – Adriana Babeți**, și-a căutat și și-a găsit o identitate europeană. Dacă seria anterioară m-a consacrat, aceasta, ca să glumim puțin – și nu prea –, m-a... clasicizat! Interviuri, răspunsuri la anchete, pagini de poeme, cronici literare despre volumele mele – toate acestea, și multe altele, au făcut din subsemnatul un "orizontist" pe viață. Aș putea povesti mult mai multe, dar numărul de... semne nu-mi permite! Așa că, la cît mai multe numere (deci semne!) pentru *însemnata revistă literară a Banatului, "Orizont"*.

BALUSTRADA DE MARMURĂ SLAVOMIR GVOZDENOVICI

De "Orizont" mă leagă câteva dintre cele mai frumoase amintiri și prietenii literare – și nu numai atât. În "Orizont" am debutat ca poet în limba română, și tot în această revistă mi-au apărut cele mai importante grupaje de versuri, multe dintre ele reunite, în timp, în volume editate la Cartea Românească, Facla și Hestia. Dar în acest ceas aniversar nu pot să nu subliniez, încă o dată, frățietatea pe care am încheiat-o de-a lungul anilor, știind să fim solidarii unii cu alții, în momente deloc ușoare pentru fiecare dintre noi. Și ar fi destul să evoc aici schimburile de opinii despre cărți pe care le-am citit, din cine știe ce surse procurate, întrunirile noastre discrete, pe coridorul care ne unea redacțiile, micile popasuri, lipiți de balustrada de marmură, unde ne credeam feriți de urechi indiscrete. În naivitatea noastră de scriitori tineri ne socoteam, în preajma acelor petece de marmură, ori în fața ușii, mai liberi, mai la adăpost decât între pereții birourilor, în care-și putea face apariția, neanunțată desigur, și câte un "ochi albastru", fără să uităm, desigur, de nelipsitul, invizibil desigur, microfon care, s-a văzut mai târziu, era cu "două capete". Ce vremuri... Ce vremuri... Și totuși, frumoase, precum tinerețea noastră din acei ani cînd, îndrăznesc să cred, am

realizat multe lucruri importante pentru cultura acestui oraș, a acestor spații...

Acum, cînd "Orizont" sărbătorește apariția numărului 1500, destinul face ca și "Knijevni život" să aniverseze 50 de ani de existență, prilej de a ne afirma, o dată în plus, încrederea în solidaritatea și frățietatea noastră de breaslă.

O "MÂNĂ" ... OTILIA HEDEȘAN

Nu mai contează prea mult astăzi prin ce misterioase metamorfoze didactice acum douăzeci și cinci de ani buni am abdicat de la un viitor ipotetic de traducătoare de limbi clasice ca să fac etnologie. Adică o disciplină care li se părea tuturor într-un declin evident pe traiectele sale majore și de-a dreptul penibilă prin cele mai diverse demersuri conjuncturale. Dar ce să mai spun? După răsturnări spectaculoase în paradigmele disciplinare și după acceptări (dureroase) de ierarhii diferite în raport cu cele de odinioară, pentru mare parte din intelectualitatea din vechile (Citește: comunistele!) umanioare românești etnologia cu deschidere liberă spre antropologie nu e nici azi altceva decât o "țărănie" în cel mai bun caz plăcută pentru pierderea vremii, în cel mai rău, "puturoasă" ca și subiecții de care se ocupă și, indirect, ca și puținele persoane care o practică.

Aceasta fiind, fără nici un fel de menajamente, conjunctura disciplinei în care trăiesc, opțiunea lui Mircea Mihăieș și a Adrianei Babeți de a accepta, de aproape zece ani, o rubrică permanentă cînd mai *ethno-* cînd mai *anthropo-* la "Orizont", opțiune pe care nu au mai marșat în această perioadă la noi decât revistele *22* și *Dilema* (devenită, între timp, după știutele peripeții, *Dilema Veche*) e unul din puținele semne că măcar pentru intelectualitatea de cea mai bună speță munca mea (dar în povestea asta eu nu sunt decât o "mână", corect e să spun munca *noastră*) merită un loc și are un sens. Cum aș putea, atunci, să nu mă bucur că "Orizontul" a ajuns la numărul 1500?

ORIZONT = TIMISOARA ANTOANETA IORDACHE

O mie cinci sute este o cifră destul de mică, o cifră după care eu nu văd punctul. Ce e curios, nici între **Orizont** și **Timișoara** nu reușesc să zăresc (prin ochelarii mei foarte prețioși, de-acum) o departajare prin punct. Un defect de vedere, de care nu mă mai pot trata, probabil. Ghilimele nu sunt, nu-mi dau seama ce artificiu optic-catadioptric să folosesc: ca să deosebesc denumirea revistei despre care vorbesc azi, aici, de numele orașului ei. Scrie **cum ai ajuns la Timișoara, sau ce vrei**, dar nu mult peste 1.500 de semne, așa mi-a spus ieri la telefon Cornel, drept care încerc să mă încadrez. Să rezum. Numai lipsa **aceea** de diferență, suprapunerea din mintea mea mă încurcă...

În retrospectivă, simplă și norocoasă a fost ajungerea mea la "Orizont". A fost și o mică glumă de existență la mijloc: am fost eu mai iute decât circulația hârtiilor de la un birou de cadre la altul. În 1972, cînd terminasem Teatrolgie-Filmologia, tocmai se inventase "repartizarea în provincie" a secției teoretice a IATC. M-am dus la Târgoviște. În oraș nu se prea știa ce-i aia teatrolgie. N-aveau, evident, am început pentru pregătirea mea, m-au încadrat "regizor ansambluri de cântece și..." Era cam aiurea; în context, totuși bine. Colegi-chiar-buni. Mă duceam pe teren cu microbuzul, aduceam directorii de cămine din județ la sedințe. Într-o lună-două, știam precis de la ce adresă pot să-i îmbarc, pe timp de zi sau de noapte, și în ce stare. Mi-a dat apartament cu 2 camere șeful meu, destul de repede. Îmi plăcea orașul, locuința, îmi făcusem prieteni, mă adaptasem. Dar, s-a făcut astfel să se spere că va veni în oraș Ceaușescu. M-au pus să văd ("să zic ce cred despre") un spectacol de întreprindere pregătit special. Am văzut. Am zis. Nu le-a plăcut deloc discursul meu de teatrolog activiștilor din sală. Mulți și nervoși. Și-au pus problema nivelului meu ideologic... După faza asta, a apărut un concurs la TVR (redacția Film Tv), l-am dat, l-am luat, am început să lucrez în București. Mi s-au și transmis pe post 2 sau 3 reportaje despre timpul liber al tinerilor capitalei ("periate" si cu comentariul "de sprijin" al unui scriitor, din studio). Iar era bine. Între timp, temeinicele Cadre TVR se ocupau să afle de corespond – ca dosar. N-am corespons. Descoperiseră că provin dintr-o familie cu Dosar. Am mers inutil prin fel de fel de audiențe împreună cu directorul redacției (regizor care, în inocența d-sale pe-atunci egală cu a mea, credea că argumentele profesionale pot " să mă salveze "). Decizia fusese definitiv bătută în cuie: degeaba luasem concursul, nicidecum nu puteam rămâne în Televiziunea națională - cea atât de "pură". Adrian Dohotaru și D.R.Popescu mi-au vorbit despre revista din Timișoara. Am luat trenul, am găsit redacția. Nu exista un teatrolog angajat... Înainte să se încheie un an de la absolvire, eram redactor la Orizont. Primele zile acolo n-au fost tocmai simpatice: doar **Cornel Ungureanu** și **Adriana Babeți** stăteau de vorbă cu mine, nu mă tratau vădit de "bucureșteanca venită să ia postul cvenit unui scriitor bănățean ". După vreo lună, am fost sigură că sosise și dragul de dosar..., dar abia după vreo 13-14 ani am aflat cum pot reînvia spectrele din acele file. Debarcase în oraș renumitul propagandist Eugen Florescu...

Ei, și-așa...

Ce-ar fi să spun în plus (în prelungirea evidentelor trei puncte și-al mai greu sesizabilelor locuri goale din acest text), data viitoare, peste: - Încă 1.500 de reviste! În orice caz, ideea mea despre **Orizont=Timișoara** înseamnă că nu mă întreb

niciodată visătoare unde altundeva ar fi trebuit eu să ajung ca să învăț să pricep de ce e nevoie să scriu cronici de teatru, de ce să scriu cărți de proză, de ce toate cele de pe pielea mea, în 1989, decembrie. De ce, de exemplu, a riscat Carmen, încât nu ne-au prins, pe mine și pe Alice, fix (nici măcar) când aveau pregătită cerneala cu care să ne treacă drept numere într-o listă, ascunsă-n copertele unui (nou !??....) dosar. Cred că, în iarna aceea, "băieților vajnici" și cadrelor din oraș le-a jucat o festă viața lor - foarte lipsită de umor. Și cred că eu m-am ales cu câteva lucruri chiar importante de pe urma a vreo 18 ani la Orizont. Deși am ajuns acolo cumva întâmplător, s-ar zice.

THE SHOW MUST GO ON! GHEORGHE MOCUȚA

Revista "Orizont" și Universitatea timișoreană au fost școala mea de literatură. Ca orice june filolog și visător aveam și eu orizontul meu de așteptare în care intra și revista. În ambianța anilor'80, cu formația Phoenix, cu cenaclul literar, cu boema, cu "Groapa", cu Casa Universitarilor, cu autorii de la Aktionsgruppe Banat. Foartă și Ujică, dl. Eugern Todoran, dl. Tohăneanu, dl. Ciocârlie, dl. Cornel Ungureanu, Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, Marcel Pop-Corniș, Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Viorel Marineasa, Daniel Vighi și figura proeminentă și enigmatică a lui Anghel Dumbrăveanu. Cu toții au însemnat pentru mine ceva. Ultimul era "omul care ținea spatele"și care, la urma urmei, era un diplomat care juca la două capete. Lansări, vernisaje, anticariatul de la Bastion, telefonul fără fir al știrilor bune și rele de la "Europa Liberă", o solidaritate pe care atunci am simțit-o și care pe ici pe colo s-a mai destrămat. Îndoita vibrație a așteptării și încordării, "șopârlele", numere omagiale și altele ale rezistenței prin cultură. Aluzii, ironii ascunse, șarade, traduceri îndrăznețe. Șoapte, zvonuri, bârfa literară, fără care nu mai puteam trăi. Era un fel de surogat, ca și nechezolul și țigările "Carpați" fără filtru pe care le fumam în lungile pauze dintre cursuri, la barul Universității.

"*Nous étions quelques uns qui attendions la gloire/ Et bien que misereux*"...Unii ne identificam cu "Boema" lui Aznavour, alții cochetau cu mișcarea hippie. Ne dădeam părul lung după urechi, Ujică își ascundea coada sub guler ca să nu-l vadă decanul sau vreun activist. O vreme Willi Totok mi-a fost coleg de cameră, apoi a avut probleme cu secu' pentru niște manuscrise. Pagini de Cioran care circulau în samizdat, cărțile parfumate de la Lectoratul Francez, sălile ticsite ale cinematecii cu filme mari, unele interzise. Ce lume nebună!

Prin anul III, o profă de la "U" m-a trimis la "Orizont". Dl. Cornel Ungureanu mi-a pus în brațe câteva cărți și mi-a spus sec, cu vocea lui inconfundabilă: "Scrie două-trei pagini despre astea". Așa am debutat în vara lui'75, cu o recenzie la un roman. Iar câțiva ani mai târziu am trimis un sonet sub pseudonim. După treizeci de ani, același critic i-a pus în brațe câteva cărți fiului meu, student la Litere. De data asta biroul profesorului era ticsit de cărți. Au fost și vremuri grele, chiar și după revoluție. Îmi amintesc de pagina îndoliată care anunța "Moartea Culturii". Timișorenii au rămas la posturi și s-au dăruit exemplar, au venit noile generații. A luat ființă proiectul european, deschiderea spre "A Treia Europă". "Orizontul" înseamnă profesionalism. De la "Arca", un salut frățesc. Spectacolul trebuie să continue!

ADN-UL LITERAR ȘI ARTISTIC IOAN T. MORAR

Nu știu alții cum sunt, ba, mai mult, nu știu nici cum aș fi eu însumi dacă, din biografie mi s-ar scoate capitolul "Orizont". Pentru că asta ține de ADN-ul meu literar,

de cromozomii în care este încrustat numele revistei și al cenaclului, de puternicele legături cu prietenii din interiorul și din jurul ei. Din ceea ce sunt, o parte vine de aici. Pentru că aici am debutat, cu o poezie aleasă de Anghel Dumbrăveanu, desigur, ca tot omul, la Poșta redacției. Apoi aici am văzut scriitori la lucru și, în naivitatea mea, în închipuire, le-am pus aripi și, intrînd cu sfială în redacție, aproape că mă uitam la cuier să văd unde și-au lăsat harfele. Da, ei, scriitorii, ce nemaipomeniți sînt! Cum mînuiesc ei manuscrisele, cum se uită, cu ochi profesioniști, peste ele și, mai apoi, cum le topesc în făptura revistei!

Aici am crescut, am citit în Sala mare, am publicat poezie și aici am primit, pentru prima dată, drepturi de autor. Pentru că tot aici am devenit autor publicat. Primii bani din scris! Cine scrie și nu visează la asta? De aici m-am desprins și am plecat. Dar nu de tot. Pentru că niciodată nu poți pleca de tot dintr-un loc înscris în ADN-ul tău. Mă întorc cu drag pentru că aici am cei mai buni prieteni, pentru că aici e alambicul ciudat în care amintirile mele devin mai vii.

Revin cu drag la "Orizont" și reflexul de tînăr debutant nu mi-a pierit de tot. Mă mai uit, uneori, la cuier, să văd dacă nu dau cu ochii de vreo harpă. Trebuie să fie ele pe undeva!

FABRICA DE LITERATURĂ MARIAN ODANGIU

Ca orice adevărat ardelean de obârșie și bănățean de adopție, nu am crezut niciodată că, neapărat, lumina *vine de la răsărit*. Am trecut și eu, ca tot scriitorul, prin toate (sau prin mai toate!) bolile "copilăriei" unei biografii literare firești (nihilism,experiment, avangardă, frondă, elitism, boemă ș.a.m.d.), fără, însă, a trăi vreodată "complexul provinciei": senzația, pe cât de nebuloasă, pe atât de inconfortabilă, că șansele se micșorează pe măsură ce te îndepărtezi de "centru". Că, pentru a cuceri baricadele afirmării, e musai să fii cât mai aproape de *turnul de fildes* al capitalei. Musai, dacă se poate chiar, să te poziționezi în vreun fel, cu orice preț, în acest *turn*. Cu orice preț ori, mai degrabă, cu prețul oricărui compromis. Ba, dimpotrivă, nu arareori mi-a fost dat să "sufăr" de un complex invers, unul alimentat, poate, și de detașarea – ca să nu-i spun: adversitatea mai mult sau mai puțin îndreptățită – pe care, cu mici excepții, bănățenii, în general, și timișorenii, în special, au manifestat-o și o manifestă față de "sudiști", față de "mitici". Până la urmă, constat acum, această absență a frustrărilor legate, în plan cultural, de *provincie* ține de o realitate pe care lumea civilizată o trăiește cu din ce în ce mai multă consistență de câteva decenii încoace. De o bună bucată de vreme, Berlinul, Londra, Madridul, Parisul sau Roma, ca să nu mai vorbim de Washington, au încetat să mai fie capitale decisive în destinul actual al culturilor din țările respective, "centrul" migrând imprevizibil către alte orașe, zone sau regiuni adesea marginale, dar care irump cu pregnanță, reconfigurând mereu și mereu ierahiile, infuzându-le cu o prospețime iremediabilă.

La ceas aniversar *Orizont* fiind, mi-am amintit de toate acestea întru a-mi explica mie însumi întâi și întâi de ce, față de revista în care am debutat și pentru care am scris, ani la rândul, cronici literare, m-a încercat, mai tot timpul, un sentiment de, aproape, exclusivism: unul în care mândria și orgoliul literar inherent au făcut casă bună cu distanțarea/diferențierea consecventă și deliberată de "centru". S-a întâmplat ca primele mele prezențe în revistă să se petreacă foarte aproape de momentul în care o nouă echipă redacțională desăvârșea "despărțirea de trecut": impunea o frontieră temeinică între ceea ce însemnase *Scrisul bănățean*, cu toate

plusurile și minusurile epocii proletcultiste, și ceea ce avea să fie revista *Orizont*, în noul ei format și cu noul ei ritm, săptămânal, de apariție.

Ar fi greu de susținut că Adriana Babeți, Paul Eugen Banciu, Lucian Bureriu, Antoaneta Iordache, Dușan Petrovici, Ion Dumitru Teodorescu, Aurel Turcuș, Damian Ureche, Cornel Ungureanu, Vasile Versavia – care alcătuiau, atunci, noua echipă redacțională, alături de Ion Arieșanu și Anghel Dumbrăveanu – formau, în sens propriu, o "grupare literară". Dar un lucru e sigur: toți erau în pragul debutului în volum și se aflau, fără excepție, în punctul inițial al unui destin literar care a demonstrat, în timp, esențial, ideea că revista, și, odată cu ea, generic vorbind, Timișoara literară aveau toate resursele necesare pentru a spulbera "complexul provinciei". Aceasta, cu atât mai mult cu cât echipa redacțională avea alături de ea universitari redutabili precum Eugen Todoran, Gheorghe I. Tohăneanu, Livius Ciocârlie, Marcel Corniș Pop, Viorel Colțescu, Crișu Dascălu, Eugen Dorcescu, Iosif Cheie Pantea, precum și tineri scriitori, cu, deja, un debut fulminant, precum Șerban Foartă.

La fel de sigur este și altceva: ieșirea din "complexul provinciei" s-a petrecut firesc, fără ieșiri zgomotoase la rampă, fără (pseudo)manifeste programatice, departe de larma devenită cutumă a "centrului". După cum s-a desfășurat și fără a șterge cu buretele peste tot ce a existat înainte, fără a nega cu violență tradiția, fără a-i anihila pe "dinozauri". Ba, dimpotrivă, deși confruntările literare nu au lipsit, între noul și vechiul val de scriitori a funcționat mereu un soi de armistițiu, benefic de ambele părți.

Împrejurarea și-a găsit confirmarea în mai puțin de un deceniu. Lucian Alexiu, Brândușa Armanca, Gheorghe Azap, Dușan Baiski, Viorel Boldureanu, Eugen Bunaru, Nina Ceranu, Petru Ilieșu, Lucian Ionică, Viorel Marineasa, Mircea Mihăieș, Ion Monoran, Ioan T. Morar, Marian Odangiu, Lucian P. Petrescu, Traian Pop Traian, Vasile Popovici, Mircea Pora, Titus Suciu, George Șerban, Marcel Tolcea, Marcel Turcu, Daniel Vighi, scriitorii timișoreni ai deceniului opt (dacă luăm în considerare, exclusiv, momentul debutului în volum), au trecut, fără excepție, prin fabrica de *literatură* "Orizont", conferind substanță și sens eliberării de frustrările *provinciei*.

Faptul că puțini, chiar foarte puțini dintre acești scriitori au ales să plece (fie spre "centru" fie, cei mai numeroși dintre cei puțini, către diaspora) e un argument. După cum, tot un argument este și evidența că lucrurile au mers mai departe, că fabrica a reușit să exprime, în ultimul deceniu, o nouă generație de scriitori timișoreni lipsiți de orice "spaime provinciale", fără complexul de-situării, al marginalizării. Adrian Bodnaru, Bodgan

Mihai Dascălu, Otilia Hedeșan, Marius Lazurca, Radu Pavel Gheo, Robert Șerban, Ciprian Valcan și alții, și alții, sunt voci intrate deja în literatura de azi, tineri scriitori pentru care, prin prisma cărților pe care le-au publicat, ierarhiile stabilite la "centru" sunt, mai degrabă, expresia unor evaluări de notorietate decât aceea a unor judecăți de valoare.

Dintre toate performanțele *Orizont*-ului, aceasta mi se pare ce mai relevantă: a "fabricat", departe de *răsărit*, câteva generații succesive de scriitori redutabili, care, nu o dată, au reușit să inverseze polii luminii. Uneori, iată, aceasta poate veni și dinspre Apus.

PROVINCIA OMULUI LUCIAN PETRESCU

La spatele "Orizontului", 1500 de săptămînoluni.

Doamne! – omiecincisute de numere, o afurisită de anagramă a celor 51 de ani pe care i-am împlinit în primăvară. Vă vine să credeți? Ascult *"Lucrurile nu vor mai fi niciodată la fel"* (la ce vă așteptați de la unul din generația mea?) și încerc să mă adun din gânduri fără să mă înec. A fost așa: prima veste de la Viorel, a doua de la Adriana. Clic. Remember. Am ajuns la "Orizont" în ogradă doar puțin după ce mi-am lăsat definitiv pantalonii scurți în cui. Nu prea învechit licean. Am și debutat în "Orizont", cu 3 poezii împlîntate scurt în tîmpla mea, ca niște clopote de catedrală, pe înserat, la anunțul de vecie în pragul Crăciunului. În jur, săptămînă de săptămînă, marți de seară, mai apoi vineri pe la prînz, adunați între pereții acoperiți de lambriurile grele de lemn lăcuit de pe "Vasile Roaită", tot felul oameni cu nume cunoscut ori din contră: filologi cu morgă, prozatori grei, de soi ardelenesc, poeți veritabil/surogat boemi însetați 24 de ore din 24, redactori înecați în fum de "Carpați" și tone, tone de maculatură discret îngălbenită în colțuri, cu mirosul ăla pregnant, inconfundabil, de cari de hîrtie. (Atenție, în realitate nu există așa ceva, dar vorba lui Bergson, oare cîte din cele înscrise în "*durata pură*" a existenței noastre scurtissime există cu adevărat? Sau dacă există, atunci de ce Dumnezeu se mai scrie literatura?). Și se scria, prin anii 70, se scria ca sub amenințarea Apocalipsei! Cu furie. Cu angoasă. Cu încăpățînire. Cu melancolie...

Scriam și eu, mai mult împins de la spate de curentul ăla inadecvat și oarecum supra *realist*, cam ca mistralul prin marginea golfulețului Figueras... Era ceva cam sălbatic și nepotrivit cu urbea de ingineri și zootehniști a Timișoarei. Era o istorie a malversațiunii istorico-centenare a Banatului post-kakanic, demn de toată mirarea. Revista, nu pe măsura cenaclului (*horribile dictu*, azi, termenul ăsta, nu-i așa?!), căci ce e scris rămîne și ustură. Cenzorii cei mai buni au fost mereu cei

cenzurați, mda... Dar așa cum era ea, hîrtia de gazetă de perete, grafica, paginația, rubricile "impuse" și "libere", ele tot transpirau ciudățenie. Uite azi, anul lui Dumnezeu 2007, dacă nu-i așa. Cîte reviste de literatură (artă) la care aspirasem, și deci obosisem (tracasasem) chioșcarii la fiecare zi de apariție săptămînală (firește, acum, lunară), fițuici, reviste groase, volante, broșate, alb-negre, colorate, își mai trag și azi sufletul în pîntecul mereu mai încăpător al națiunii? De unele îmi amintesc cu sufletul greu, de altele fără. Dar gustul e același. Gestul, de-a bătutul în poarta memoriei colectiv și intens personale, același. Scrisul. Mare minciună și ingenuu medicament! Tubib m-am și făcut, între timp, și mi s-a părut că asta e o soluție de scăpare. De raptus. De fugă de ciudățenia nefaustică a scrisului, ori măcar a cititului. Fanatic. Religios. Fundamentalist. Și n-a fost. Ei bine, mă uit azi la cei cu care am crescut, ori cu care am îmbătrînit (eufemism ori ba) împreună. Unii mai sînt. Adică mai citesc. Alții ne citesc de undeva, ceva mai de sus. Dar aceiași. Și cei mai noi, al naibii de tineri și de noi, dar tot aceiași. Nimic nu s-a schimbat. Doar rubrici, cenzuri (cezuri), paginații. Melcul gîndului, infinit, mereu *supra realist*, același. La ce bun, veți întreba? Bună întrebare. Nu știu eu, că nici azi (fir'ar să fie), ca nici ieri, nu eu fac revista. Dar și azi îi iubesc ca pe frate-meu pe cei care-o fac. Ei și ce-i dacă sînt prietenii mei cei mai buni? Viorel și Adriana, aceia cu vestea vîrstelor hîrtiei plumbuite, Cornel, Mircea, Daniel, Bazil, Eugen, Robert, Livius, Lucian, Paul... + restul găștii nebune de la "Pavel Dan", ... Provincia omului, vorba unui filolog autentic, e doar sursa suflatească a rostului universalității. Provincială e doar teama de eternitate. De frumusețe irevocabilă. De adevăr. Dar adevărul, vorba lui Wilde, e rareori pur și de-a dreptul niciodată simplu. Așa încît, n-avem decît să ne mirăm, în continuare, de îndîrjirea și singularitatea "orizonturilor" care par mereu, indiferent pentru cîte frunți ar fi să fie ele scrise, mai eterne și mai neșifonabile decît oricare ar fi mîna care scrie. Și nu așa ar trebui să se întîmple în aceste mici, ciudate, mă repet, inadecvate colectivități, cu diferență civică numite literare? Așa încît, peste încă 1500, ne mai auzim. Care de aici, care de ceva mai de sus, dar limpede. Căci timp pentru citit, dragii mei, există, berechet...

ÎNTRU CULTURI ANNEMARIE PODLIPNY- HEHN

În toți acești ani, revista "Orizont" a fost nelipsită în topul revistelor pe care le-am citit. Era și este nu numai o revistă literară, ci o adevărată revistă culturală, care cuprinde tot spectrul cultural bănățean: literatură, teatru, muzică, arhitectură și arte plastice. Reproductorile lucrărilor de artă apărute în paginile revistei au fost întotdeauna de mare calitate artistică și au contribuit, alături de prezentările expozițiilor și interviurile cu artiști plastici, la afirmarea climatului artistic bănățean. Aș dori să subliniez faptul că revista a ținut cont de la înființare până în prezent de caracterul multicultural al regiunii. Astfel au apărut permanent informații, studii, articole sau opere literare în traducere ale scriitorilor aparținând diferitelor etnii.

Am propus de mai multe ori includerea colegilor noștri maghiari, germani, sârbi, membri ai UR, filiala Timișoara, cu texte originale în limbile lor materne măcar cu o pagină pe lună. Cred că oricare dintre acești colegi ar fi dispuși să ajute la redactarea paginii în limba respectivă. Îmi este vie încă amintirea legată de lansarea numărului revistei "Orizont" la Casa Adam-Müller-Guttenbrunn din Timișoara, număr care era dedicat minorității germane. Interesul a fost mare și numărul abonamentelor a crescut, după constatarea Adrianei Babeți.

Doresc revistei noastre mulți ani de existență, zic "noastre" fiindcă de mai mult de un deceniu sunt și eu membru al UR, deoarece înainte am aparținut breslei artiștilor plastici. De 16 ani conduc cenaclul literar german "Stafette" care promovează autori tineri – unii au publicat deja în revista "Orizont" – și aș dori pe viitor ca acești tineri talentați să fie mai des prezenți în paginile revistei. Patru dintre aceștia au devenit deja membri ai UR, filiala Timișoara, dintre care Petra Curăscu a ajuns să fie nominalizată pentru premiul "Adelbert von Chamisso" din Germania.

SPIRITUL LOCULUI MARIA PONGRACZ- POPESCU

Caut în amintirile mele clipele cutremurătoare, caut retrăirile cuvintelor și gândurilor adunate în paginile unei reviste literare, care pentru mine a însemnat în primul rând o legătură spirituală cu tot ceea ce înseamnă trecutul, prezentul sau viitorul vieții literare din această parte de țară. Revista "Orizont" s-a născut, a crescut și a devenit necesară mai ales prin faptul că este un fel de port-glas al spiritului locului. Tradițiile revistelor literare apărute la Timișoara, ca "Banatul", "Genius" sau suplimentele literare ale ziarelor "Temesvarer Zeitung" și "Temesvári Hírlap", au rămas în tezaurul nostru comun tocmai prin acel specific local și universal care izvorăște din multiculturalitatea vieții noastre spirituale. Cuvintele mele de salut se îndreaptă cu precădere spre rechemarea amintirilor. Multe dintre ele au apărut pe paginile revistei "Orizont", interviurile și întâlnirile cu Franyó Zoltán, Reiter Robert (Franz Liebhard), Endre Károly. Gândurile mele se așază acum la "masa rotundă" a înaintașilor, care sugerează și astăzi, cu o forță copleșitoare, existența unei culturi zonale, naționale și universale. Câte punți nu au ridicat acești mari precursori între culturi exprimate în diferite limbi? Am senzația că am trecut și eu peste podurile construite de ei, ca să ajung, la rândul meu, treptat, treptat în spațiul afirmării literare. Totuși, ei sunt și azi stăpâni peste visele mele, exemple de luptători și creatori, făuritori de reviste.

Dacă simt că "Orizontul" îmi este necesar și îmi este prieten, aceasta o datorez și faptului că spațiul consacrat moștenirilor noastre literare ocupă un loc însemnat în fiecare număr. Sute de pagini de evocări, de traduceri, pe lângă pulsul literaturii contemporane, au construit o revistă modernă, consolidată pe tradiții. Fără acest farmec, nu aș fi acasă în Filiala Uniunii Scriitorilor, la sediul redacției "Orizont". "Evoé", aș spune cu Maestrul Franyó, și mă așez lângă el la festinul revistei noastre, cea de ieri, de azi și cea care e mereu în devenire. Fraților de breaslă, condeieri de bună credință, un sincer "La mulți ani!"

PALATUL DE IARNĂ VASILE POPOVICI

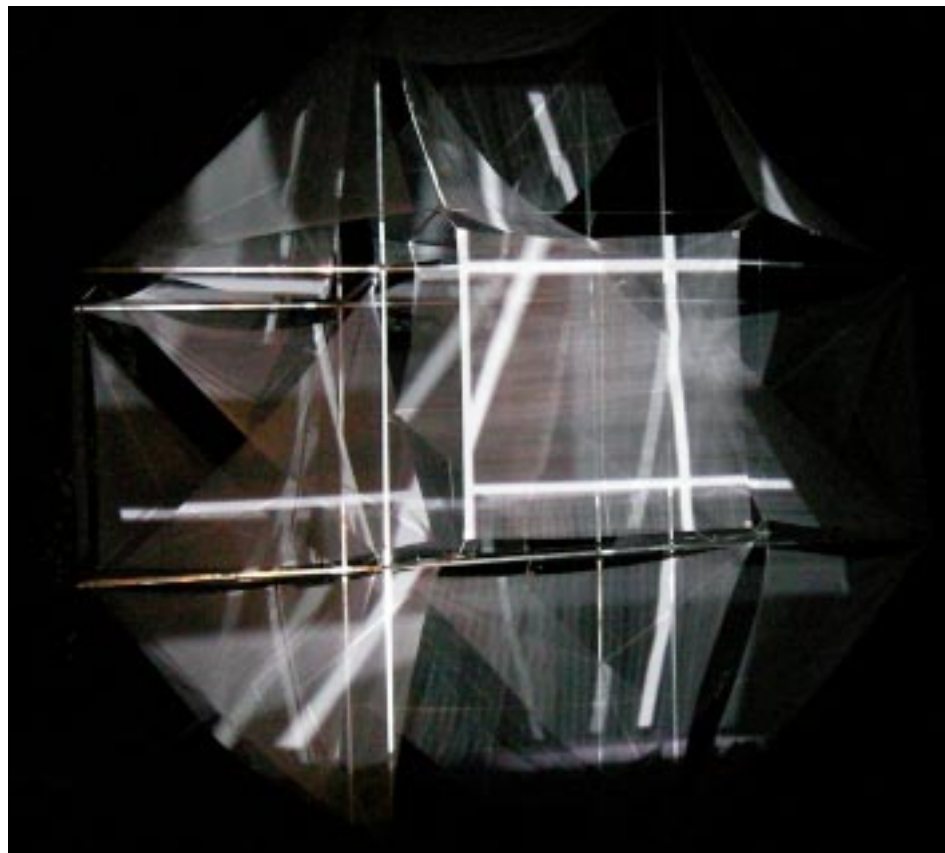
Unde era de mers înainte de 89? La «Orizont».

Dădeai acolo de Ungureanu și de cei doi prieteni din redacție, care se întîmpla să fie și singurii frecventabili, și erai sigur că o să-i întâlnești și pe cei ce făceau sarea și piperul Timișoarei.

Locul era plăcut. Ți se părea că era respirabil pe palierul obscur de marmură lustruită, chiar cînd revista devenise de necitit. Dar chiar și atunci locul de întîlnire rezista. Puteai trece pe la « Orizont » înainte de prînz sau seara, pentru cenaclu.

Nu te deranja că te încrucișai chiar cu cenzorii revistei, făcea parte din joc. La taifas stăteau doar cu ceilalți, cu trioul din redacție și cu musafirii lor. Vecinătatea dintre unii și alții aducea un plus de spectacol, regăseai lumea cea mare în mic.

Era un dispreț în acest divorț, măcar din

partea noastră.

Cum s-or fi uitat ei la noi, care veneam din periferii ? Li se părea desigur că nu știm pe ce lume trăim.

Atunci nu aveam acest sentiment, fiindcă ni se părea că ne puteam păstra demnitatea, dar acum găsesc că în bordelul general felul nostru de a ne revendica fecioria trezea mila.

În lumina artificială a neoanelor de pe palier și în decorul ce amesteca stucaturi și lambriuri interbelice cu mobilierul muncitoresc al zilei evoluam cu toții în același acvariu. Era spațiul în care respiram cînd ieșeam în lume. Era orizontul nostru al tuturor.

Reflexul de acvariu s-a văzut și în decembrie. Nici prin gînd să ne treacă să facem menajul la Comitetul Central la București ori măcar la Comitetul Județean din Timișoara, cu trei sute de metri mai încolo – la îndemînă! Acvariul nostru de pe Rodnei era totul pentru noi.

« Orizontul » era Palatul nostru de Iarnă, locul puterii și al prestigiului.

O pagină, încă una din istoria glorioasă a lumii noastre intelectuale, fusese scrisă în decembrie. Cum fusese scrisă nu mai vorbim. Cum altfel ar fi trebuit să fie scrisă ca să nu aibă aerul de proces stalinist nici acum nu știu, căci tot acolo trebuia să ajungem, la despărțirea care a avut loc.

În acvariu ne-am făcut apoi pentru cîteva luni și cuibul, sediul ziarului-tribună «Timișoara». Acolo am adus și editura. Era reduta cucerită, singura.

Apoi lucrurile au intrat într-un calm care e al cîmpiei bănățene dintotdeauna. În urmă cu mai mulți ani am trecut prin birourile vechi ale redacției: într-un pustiu de chilie se lucra la nu știu ce volum editat de «A treia Europă». Forfota de altădată, frustrările, locul unde se negociau aprig acțiunile literare, teatrul nostru cel de toate zilele, acvariul unde puteai da peste toate soiurile de pești dispăruseră cu totul. După zece ani lumea era deja în altă parte, la «Orizont» rămăseseră doar birouri. «Orizontul» nu mai e un loc, e o revistă culturală, ceea ce și trebuie să fie.

Revista se assemblează azi la computerul de acasă al lui Mircea, Cornel și Adriana și se scrie cine știe unde. Pe scările de marmură e o liniște deplină.

Sîntem în cea mai deplină normalitate – un nesfîrșit plictis.

O PAVĂZĂ MIRCEA PORĂ

Această cifră, dac-ar fi vorba de saci de cartofi sau de spectatori la un meci de fotbal, să zicem, cu o echipă rusească, nu

ar fi prea mare. Cînd este vorba, însă, de numerele de apariție ale unei reviste de cultură, lucrurile se schimbă. Aici e nevoie de variație, originalitate, puncte noi de vedere, adîncime în gîndire, sarcasm, umor, cu un cuvînt, un adevărat spectacol al inteligenței. Toate acestea nevoind să spună că într-o revistă de cultură, oricare ar fi, ar fi fost ea, nu se mai strecoară și textul plat, călduț, și te miri ce concluzii agresive, bizare ori catalogări care frizează de-a dreptul stupizenia. Pentru mine "Orizontul", colaborând sau necolaborând la el, a fost totdeauna ca o pavază a orașului, a zonei limitrofe burgului, a spațiilor mult mai largi ce de la cîmpia timișeană ajungeau la munți, pavază formată nu din betoane protectoare, ci din țesătura unor minți capabile mereu să demonstreze că aici, în colțul acesta vestic de țară, e și viața elevată, și potențial creator, și lumină, și mult umanism. Foile de hîrtie tipărită ale acestei reviste mi se par mai puternice decît nu știu cîte brigăzi modernizate de tancuri sau care blindate.

Ca orice "produs cultural", "Orizontul" a dus-o mai greu în perioada comunistă. Cenzura, ochiul otrăvit al activistului de partid l-au chinuit așa cum ai tortura un om izolat undeva, căruia mereu i s-ar spune că i s-a destrămat familia, că nu știu cîte boli îl amenință. Dar "EL" a supraviețuit și încă bine, grație scriitorilor de bază, adevărați (numele lor se știu), care au făcut drum firului de lumină, dîndu-i putere să străbată mlaștinile, nămolurile ce căutau să îl înăbușe. După 1989, revista de care vorbim se deschide larg înspre cei ce au talent la scris, scăpînd pentru totdeauna de scribi, culturnici, maiori-poeti sau colonei-prozatori. În ce mă privește, ca și alții, am fost ajutat mult de ea. În suflet port revista aniversată mai cu seamă că majoritatea celor ce semnează în paginile ei îmi sunt prieteni sau buni cunoscuți.

CUM AR FI FOST FĂRĂ? ALEXANDRU RUJA

Dacă aș fi întrebat ce reprezintă revista "Orizont" pentru mine, răspunsul direct și fără ezitare ar fi: – o parte esențială și îndelungată din traseul existenței mele literare. Sunt legat de revista "Orizont" din perioada studenției timișorene, cînd am debutat aici cu critică literară. Nu am întrerupt colaborarea la revistă nici atunci cînd am fost cîteva ani mai departe de Timișoara. Revista a avut un caracter emblematic, într-o perioadă dificilă, despre care unii se fac că nu și-o mai reamintesc în realitatea ei adevărată. Revista "Orizont" este revista etalon a

Vestului țării. Cu un profil aparte și valoare constantă. Cu orgoliul justificat de a păstra un nivel al exigenței literare. Cu inițiative care, de multe ori, sunt premiere în spațiul cultural românesc și chiar în spațiul mai larg regional. Astăzi este o revistă cu evidentă deschidere europeană. Rezultatele unor cercetări pe spații culturale de model european sunt găzduite de revistă. Cunosc foarte bine revista de la primul număr și îi pot evalua statutul și rolul în acest spațiu cultural. Apelând la logica negației putem pune o întrebare ușor retorică pentru a fixa mai bine rolul revistei: "care ar fi fost configurația spațiului cultural din Vestul țării fără existența revistei "Orizont"? De la numărul 1 la numărul marcat cu un mileniu și jumătate este un drum lung pe care, însă, revista a rezistat și și-a consolidat profilul și valoarea.

UN ORIZONT AL TINERETII MELE

GHEORGHE SCHWARTZ

Nu mai știu exact cum am nimerit în redacția revistei "Orizont", însă, ajutându-mi memoria cu însemnările mele atât de incomplete, constat că prima mea colaborare datează din 1971 cu o proză intitulată *Interpusul*. Nu mai țin minte nici măcar despre ce proză era vorba. Ceea ce pot reconstitui este că eram la început de drum, că mă aflam deja de trei ani la Arad ca profesor la o școală pentru copii cu dizabilități și că tocmai predasem un roman la noua editură timișoreană Facla. Cu vreo doi ani în urmă, reușisem să debutez în revista "Familia" din Oradea, iar un volum de proză scurtă, aflat la editura Cartea Românească, tocmai avea să fie topit, întrucât redactorul meu de carte, Dumitru Țepeneag, nu s-a mai întors din Franța. În Arad, mă împrietenisem cu un grup de autori la fel de importanți, geniali și necunoscuți ca și mine, debutanți ori în așteptarea debutului. Aradul își pierduse valențele culturale și continua să rămână, din acest punct de vedere, un raion. Printre noii mei colegi se afla și Florin Bănescu. Acesta publicase, încă în adolescență, în "Scrisul bănățean" și, timișorean fiind, deși născut la Armeniș, cunoștea personalitățile din capitala Banatului.

Pentru mine, în calitate de lugejean, Timișoara a fost Edenul copilăriei. Vedeam Timișoara ca pe un oraș foarte mare: avea tramvaie și visul meu era ca, atunci când voi fi mare, să pot să merg și eu cu tramvaiul la serviciu. Până atunci, veneam des la meciurile echipei de fotbal cu un camion cu prelată, împreună cu salariații întreprinderii la care lucra tatăl meu. Nici ca arădean, Timișoara nu și-a pierdut fascinația, deși acum mă aflam și eu într-un municipiu cu tramvaie. Bănescu mi-a făcut cunoștință cu Sorin Titel, iar acesta m-a adus la "Orizont", unde am cunoscut redactorii, adică acei oameni care chiar își aveau serviciul în calitate de scriitori. Șefi erau Ion Arieșanu și Anghel Dumbrăveanu. Dar erau și mulți tineri, în frunte cu Cornel Ungureanu. Prozatorii, de care credeam că depinde apariția mea în revistă, se numeau I.D.Teodorescu și Alexandru Deal. Timișoara avea un important avantaj pentru mine: dacă la București călătoream cu trenul o noapte și reveneam, tot cu un vagon de clasa a II-a, pentru ca, de cele mai multe ori să nu reușesc să mă întâlnesc decât cu femeile de serviciu de la "România literară" ori de la "Luceafărul", la "Orizont" ajungeam după doar o oră de drum și chiar aveam prilejul să stau de vorbă cu maestrii. Care – pe deasupra – afișau mult mai puțină morgă decât cei din capitală. Chiar discutam cu ei la fel ca și cu colegii din Arad. Chiar mergeam să bem o cafea împreună. Chiar ne-am împrietenit cu unii dintre ei. În 1976, după ce a apărut, în sfârșit, după șapte ani, volumul de la Cartea românească, la lansarea de la librăria din centrul Aradului, a vorbit Cornel Ungureanu. A fost un

eveniment grandios: o furtună cu tunete și fulgere a subliniat, cuvânt cu cuvânt, discursul criticului.

În curând am început să public destul de frecvent în revista "Orizont". Trimiteam o proză ori un articol, mă interesam prin telefon dacă a ajuns, ce păreri a stârnit, când va apare. În ziua sosirii "Orizontului" la Arad, cutreieram orașul, împreună cu Bănescu, întrebând la toate chioșcurile de revistă. (Învățasem de la Florin că e mult mai palpitant să cumperi revistele din oraș decât să te abonezi, mai ales că primești cu câteva ore mai repede *exemplarul tău*, ceea ce nu e puțin lucru). De nu apăreau materialele noastre la timpul promis – de obicei fie din cauza unei plenare a partidului sau a unei cuvântări "de o excepțională valoare teoretică și practică" a tovarășului, materiale reproduse identic în tot ce se tipărea în săptămâna respectivă, nemairămânând loc și pentru literatură, fie că textele propuse de noi nu se puteau pagina într-un asemenea număr important – eram mai mult decât dezamăgiți. Dezamăgire care ne ținea vreo trei zile, pentru că, după aceea, ne pregăteam de cutreieratul chioșcurilor pentru săptămâna următoare.

Mai târziu, aveam să devenim și noi chiar mai mult decât colaboratori la revistă, odată cu apariția suplimentului "Orizont arădean". Eu aveam o rubrică intitulată "Ex libris" și recenzam ce cărți doream. A fost minunat!

Chiar dacă s-au petrecut și momente mai puțin minunate. Îmi amintesc o zi când, Bănescu fiind indisponibil, am fost eu cu macheta la partid, la tovarășul secretar cu propaganda din cadrul comitetului județean. Citi-se tot suplimentul și mi-a spus pe un ton ferm că *asta* și *asta*, dar mai ales *asta* nu sunt compatibile cu cerințele și așteptările oamenilor muncii. Eram obosit, afară era frig, în birou era cald, o căldură ce te moleșea. Ascultam toate acele aberații-observații și nu m-am putut stăpâni: l-am rugat pe tovarășu' să nu ne mai bată la cap, pentru că noi facem toată acea muncă în mod gratuit și nu încercăm decât să compensăm prin Timișoara ceea ce Aradul se dovedește incapabil să le ofere oamenilor muncii. Folosisem un limbaj total inadecvat, dar porumbelul îmi ieșise din gură și acum așteptam neputincios plata. Cred că și fiorosul tovarăș simțea aceeași moleșeală ca și mine, pentru că și-a pus fața pe birou, astfel încât eu nu mai reușeam să-i văd decât chelia. O chelie din care, timp de un minut nesfârșit, n-a sosit nici o reacție. După acea eternitate, tovarășu' a ridicat capul și mi-a spus: "Faceți ce vreți!" și mi-a trântit dosarul în brațe. A fost o victorie istorică! Și, într-adevăr, acel număr a apărut așa cum am vrut.

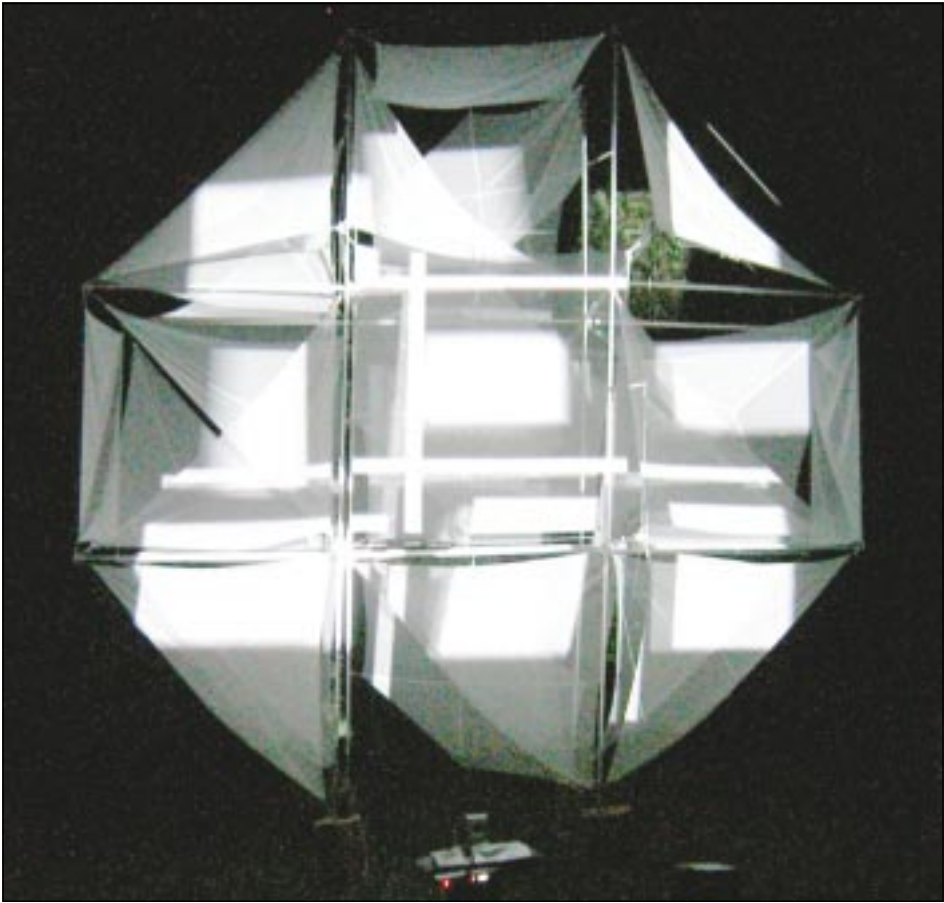
După 1989, revista a primit alt chip, chipul noilor ei conducători. Chipul lui Mircea Mihăieș, al lui Cornel Ungureanu, al Adrianei Babeți. Acum "Orizont" se adresează mai puțin oamenilor muncii și mai mult unei clase de intelectuali și, mai ales, de tineri intelectuali. Infuzia de cerneală proaspătă face ca revista să nu mai fie un ciob de hologramă a fenomenului literar național, ci o voce distinctă, nu un almanah popular, ci o culegere de studii. Aprenta academică evidentă îi dă o rigoare pe care înainte n-aveai cum s-o exprimi. Nu pentru că ar fi fost neapărat interzisă, ci pentru că sursele de contact și de inspirație sunt azi altele și nu mai trebuie să fie ascunse. Cu alte cuvinte, "Orizont" a devenit o publicație liberă.

Scriind aceste rânduri, toate la un loc îmi provoacă o neașteptată melancolie: nostalgia după anii tinereții, după speranțele pe care le-am avut, chiar și împreună cu cruntele dezamăgiri, după certitudinile devenite, acum tot mai firave. Revista a făcut parte din orizontul tinereții mele.

FĂRĂ PREJUDECĂȚI

ONDREJ STEFANKO

Începând cu anul 1978, când în revista "Orizont" a apărut primul text despre scrierile

scriitorilor slovaci din România, de-a lungul anilor, sau, vai, al deceniilor deja, această revistă a devenit prietenă mie, unui scrib care cu îndărătnicie consideră că face parte atât din literatura slovacă, oriunde ar apărea aceasta, cât și din contextul literar românesc, unde, chiar dacă unii nu vor s-o știe, peste paginile albe de hârtie se apleacă cu încăpățănare și scriitori care scriu în alte limbi decât limba română. Îndrăznesc să cred că redactorii acestei reviste mi-au fost și îmi sunt prieteni tocmai pentru această deschidere spre normalitate, spre un mod de a aborda firesc situația culturală din această zonă a țării, pentru seriozitatea cu care urmăresc promovarea valorilor cu adevărat europene, fără prejudecăți și fără preconcepții ce deteriorează deseori evidența.

Pentru toate cele întreprinse de-a lungul anilor mă simt solidar cu voi, dragi "orizontiști", și la această mică aniversare – care cu siguranță este doar una dintre cele ce vor mai veni – vă îmbrățișez cu drag și vă urez aceeași perseverență pe care ați dovedit-o și până acum.

BUCURIA DIVERSITĂȚII

SMARANDA VULTUR

Relația mea cu revista «Orizont» urmează traseul relației mele cu Timișoara și Banatul. Am debutat cu poezii în revistă în 1968 (când cenacul revistei era încă activ și puteam întâlni acolo, fără a fi conștientă de șansă, scriitori afirmați și formați în perioada interbelică sau pe unii în curs de afirmare). La întoarcerea de la București, zece ani mai târziu, am reluat colaborarea cu revista prin cronici literare, traduceri și mici eseuri de semiotică. Ne iluzionam sau chiar eram într-o oarecare normalitate la începutul anilor '80 pentru că puteam publica astfel de lucruri, ignorând paginile tot mai ideologizate care prefătau revista? Azi mă întreb cum de (sau dacă) nu le observam și cum ne stătea nouă alături de ele. Nu fac decât să reiau aici eterna dilemă cu "rezistența prin cultură". Era ea un simplu alibi? Atunci credeam că nu, dar am învățat curând care sunt limitele compromisului. Pentru că lucrurile s-au deteriorat brusc când a apărut tov. Eugen Florescu. Ne-a adunat pe toți colaboratorii și ne-a beștelit pentru lipsa noastră de angajare pe linia promovată de el și "Comandantul suprem". Toată revista trebuia, pe hârtia ei proastă și întunecată, să se alinieze liniei ideologice a partidului și "marilor victorii repurtate" etc. etc. S-au găsit unii care să-i

țină isonul, mai ales dintre ideologii la zi, reciclați azi în studii europene sau ecologiste, dar revista nu a mai apucat să împlinească aceste deziderate. După 1989 schimbările au fost pe măsura evenimentelor, s-au căutat formule noi (inclusiv acelea în care noțiunea de cultură nu se reduce la literatură) și expresii grafice care să exprime mai bine înnoirile.

Ele au însemnat, mai ales în ultimii ani, și o echipă de oameni tineri, talentați, pe lângă confirmarea celor care în 1989 erau abia speranțe, vedete în devenire. Alături de numele consacrate ei asigură diversitate, o ofertă multiplă, cam pe toate gusturile și la îndemâna mai multor generații.

Reapropierea mea de revistă s-a produs pe calea ocolită a celor întreprinse la Fundația «A Treia Europă». Am devenit prin și la cererea revistei un fel de specialist în memoria nescrisă a Banatului. Pe care, cu un grup de entuziaști, care s-au prins în joc, am arhivat-o, am transcris-o, am rețrăit-o și am depus mărturie pentru valoarea ei expresivă, de valoarea ei de adevăr. Altfel decât cei care o fac atât de bine transformând-o în literatură, altfel decât cei care caută doar expresivitatea involuntară. Revista "Orizont" a fost de fiecare dată o gazdă generoasă a unor astfel de puneri în scenă în care viața povestită, cu tot cu partea ei de nerostire și imaginea fotografică ne îndeamnă să fim mai curioși, mai dornici să cercetăm trecutul. Cred că această punte între timpuri ne învață să îl recitim sub specia diversității, care e într-un fel emblema lui. Mi-a plăcut totdeauna diversitatea, a fost marea noastră revanșă după 1989: bucuria de a o redescoperi, de a o cultiva.

Mai mult decât toate acestea, revista Orizont înseamnă însă pentru mine un grup de prieteni, o reconfortantă formă de afiliere, un mod de a aparține și de construi un loc, de a-l simți al tău, în măsura în care de noi depinde cum îl închipuim, cum îl modelăm. Revista are o echipă competentă, profesionistă, plină de idei. Mi-ar plăcea să-i evoc pe toți, să le fac un mic portret, dar nu e loc destul aici. Pentru că îmi e și cea mai apropiată și pentru că ea țese pânzele între noi toți, înlăturând asperități, potolind izbucniri orgolioase, conflicte mocnite sau punând din greu umărul și mobilizând forțe proaspete când ceilalți se lenevesc sau au treburi mai importante de făcut, o voi pomeni doar pe Adriana care, cu atâta hărnicie și neobosit devotament, întinde pânza de la un *Orizont* la altul.

REVISTA - O PUNTE MISTERIOASĂ

ION ARIEȘANU

*Prietenia se sfârșește acolo
unde începe neîncrederea*
(Seneca)

Paul Eugen Banciu: *Stimate domnule Arieșanu, iată-ne, după treizeci și cinci de ani și jumătate în fața unei sărbători: Revista "Orizont" este la al 1500-lea număr al său, din seria începută în mai, 1972. Ați condus mica familie a redacției de când Dv. aveți vreo 42 de ani, iar noi, majoritatea, între 21 și 28. Privind retrospectiv asupra anilor petrecuți alături, cum se așază aceștia în biografia Dv.?*

Ion Arieșanu: Anii mei, biografia mea s-au așezat, după 1989, într-o altă albie. Înainte, ca slujbaş al statului și supus trudei Revistei "Orizont", mizam pe activitatea aceea dinamică, săptămânală, care mă cucerea. Mizam și pe scrisul rapid și fugace, repede impresionabil și, de aceea, poate, exterior și neadâncit. Azi, la douăzeci de ani distanță, m-am întors definitiv spre mine. Și m-am adâncit în solitudinea mea cu totul. Mi-am revizuit scrierile. Am eliminat bruioanele. Am făcut curățenie în ograda mea. Mă simt singur, dar în plină lumină. Știu aproape totul despre mine. Despre greșeli, incapacități, scăpări. Am vreo patru cărți nepublicate și marele meu "Jurnal", care mă ocrotește, ca un paznic treaz și tenace, de zi și de noapte. Făcându-mi singur un scurt rechizitoriu, cred că reclusiunea mea, de mai bine de două decenii, mi-a prins bine. M-a adâncit în planurile ființei. Mi-a scuturat inhibițiile. M-a îndepărtat de jocurile lumii. Și, în mod special, m-a deprins să-i cunosc, altfel decât înainte (numai cu sufletul, dar nu cu logica), pe toți cei din vecinătatea mea, contemporanii, prietenii, colegii, să-i cunosc și să-i accept cu supunere, bunăvoință și dragoste. Și să fiu cât se poate de bun și cooperant cu cei care m-au iubit și cu cei care m-au hulit. Căci nu există pedeapsă decât pentru cel care nu iartă. Numai iertând te pedepsești singur și te purifici pentru viitorul ce ți-a mai rămas.

— *Amândoi suntem romancieri, am făcut și scenarii de filme, am avut uneori destinele în oglindă, am scris despre creatori din toate domeniile artei. Credeți că revuistica culturală din România mai acoperă toate genurile artei? Ce mai reprezintă o revistă de cultură pentru emulația artistică a unei zone, a unui oraș cum e Timișoara?*

— Pot avea câteva cunoștințe despre ceea ce ar putea semnifica o revistă de cultură și artă sub dictatură, dar, în zilele noastre, și în democrația de azi nu-mi pot încă fixa rolul și semnificația ei, care ar putea fi extraordinar de diversă și penetrantă. Într-o societate totalitară, unde adevărul, arta, ca și spiritul erau împărțite cu lingurița ca o împărțanie pe dos, o publicație, care putea fi o arenă de idei și care pătrundea în suflete, în case, în școli, instituții, putea să însemne enorm de mult. Și să aibă o bătaie lungă, cu ecouri pătrunzătoare. Nu degeaba regimul veghea, cu teamă mai ales, la gongul care putea rezona din reviste, și cărți, și spectacole teatrale. Oamenii nu citeau, atunci, ziarele, decât "România Liberă" și "Informația Bucureștilor". Dar citeau, în schimb, majoritatea revistelor românești care apăreau în România. Ele aveau tiraje și cititori fideli. Erau emulații, prin aceste reviste. Se realizau mese rotunde (și "Orizontul" își avea, prin vocile Adrianei Babeți, Cornel Ungureanu, Mircea Mihăieș, și a ta, Paule), anchete, festivaluri, unde se

glorificau, nu marile persoane politice, care aveau locul lor, predilect stabilit la pagina întâi, ci se glorificau personalități ale cetății, idei noi, cărți, care spargeau zidul de tăcere, spectacole de artă, la care spectatorii puteau rupe uneori ușile. Revista era tribuna tuturor acestor întruniri spirituale. Și avea cititori. Îi înarma cu idei, adesea explozive. Ceea ce era mult, peste liniștea aparentă ce cădea peste țară și oraș. Revista realiza întâlniri deosebite între artiști și public. Erau ieșirile noastre pașnice în arena civică. Noi eram supapa sufletelor ținute în amorie. În apatie. Șezătorile literare scilipeau. Lecturile literare captivau. Cicluri de poeme. Proze incendiare. Eseuri sclipitoare. Desigur, până seara târziu, încălziți de tema în discuție. În librării, întâlnirile lansau cărți și scriitori. O mai fac și azi. Dar nu cu rezonanța de odinioară de la revistă și cenacluri. Firește că politica de sus a cărții era alta. Și se scriau și lucrări politice, slugarnice, abordând subiectele la modă ale partidului. Dar cititorii nu erau nici ei proști. Cumpărau ceea ce îi fascina prin adevărurile scrise. Își clădeau bibliotecile proprii după propriul lor gust, nu după indicațiile unor politrucii sau gazete de perete. Acele biblioteci, ale cititorilor de ieri (bătrânii de azi), salvează tinerii lor copii sau nepoți de la imbecilizare și necitare.

Firește că revistele de astăzi au alt nivel. Alți semnatari de prestigiu. Domină o elevație și o scriitură care le face cinste semnatarilor. Dar cititorii unor asemenea reviste sunt mai rari și mai stingheri. Paginile de azi cuprind interviuri extraordinare, cu personalități rare, cu creatori prestigioși. Li se prezintă creația unor inițiați pentru cititori inițiați. Totul respiră în noile reviste: prestigiu, aer de noblețe, cu studii exhaustive, idei în avangardă, polemici ascuțite etc., etc. Dar lipsesc cronichete teatrale, plastice, creația literară autohtonă, reportajul dinamic, documentarul, purtător emblematic al ideilor unor personalități ale zilei, despre care cititorii pot să afle teme și acțiuni colosale. Au apus o multime de rubrici și rubricute, care nu erau esențiale, dar care puteau fi citite de sutele de chibiți ai revistei. Firește, un săptămânal e o revistă mai rapidă. Înghite mult și multe. Lunarul e mai static. Mai statuar. Mai elegant. Dar și mai stingher în masa de cititori, care trec pe lângă el în tăcere. Dar asta e viața scrisului! A revistelor, a cărților. Revistele, ca și politica, pe care le fac tot oamenii și societățile lor omenești, trebuie să ofere cititorilor adevărurile. Chiar și în societățile cele mai joase și pustiitoare. Și să ofere și operele și eroii care le produc. Poate că adevărurile multe și prea mărunte ale vieții le transmit sumedenie de ziare și reviste de tot felul, iar o revistă de cultură, lunară, ca "Orizontul", e bine să rămână sobră, neatinsă de pretențiile vulgarului, statuară, elegantă și îndepărtată de frecușul și furia socială. În fond, ea vorbește despre suflete și despre ceea ce ele produc, superior, în lumea de azi. Să o lăsăm deci în albia ei liniștită.

— *Care au fost cei mai apropiați colaboratori ai Dv. în cei 18 ani cât ați condus revista "Orizont"?*

— Colaboratorii mei au fost, în genere, cei în ale căror opere, conduite morale și de conștiință m-am regăsit și eu. M-au impresionat scriitori precum Virgil Birou, Ion Stoia-Udrea, Miu Lerca, Dorian Grozdan, Petru Sfetcu, Ion Maxim, Anișoara Odeanu, din vechea generație, care, în anii când

descindeam la Timișoara, trăiau încă, în imposibilitatea de a publica. Scrisul lor izvora dintr-o tradiție locală. Și ei visau la exprimarea unei creații în bună tradiție modernă, folclorică și populară, dar și la visul exprimabil al unei prietenii între arte, așa cum s-a fixat el între cunoscuții creatori Birou, Ladea, Stoia-Udrea, Catul Bogdan și alții. I-am stimat și pe unii creatori, poeți de expresie maghiară și germană, ca Endre Karoly, Franz Liebhard, care au afirmat ideile generației războiului întâi mondial, dar și al fraternității între creatorii Timișoarei multinaționale. Din generația mai vârstnică decât mine, cu ceva, G. I. Tohăneanu, Traian Liviu Birăescu, Nicolae Tirioi mi-au fost, decenii la rând, aproape. Iar din cei din generația celor care urmau după mine, îi rețin pe Laurențiu Cernet, pentru gustul său ironic și vivacitatea de spirit, pe Eugen Dorcescu, de care leg o admirație veritabilă, esențială, pentru temeritatea sa umană și artistică ieșită din comun, ca și pentru Cornel Ungureanu, valoros și profund istoric literar și conducător armonios al Asociației, pentru personalitatea sa scriitoricească venerabilă, pentru verva deplină a profesorului și pentru cuprinzătoare arii de interes critic și de istorie literară, ale cărților și proiectelor sale vaste. Iar pe tine, Paule, te-am legat, de la începuturi, de activitatea și viața mea, printre cei dintâi, pentru credința ta stăpânitoare în marele vis al artei și tenacitatea fără hotar, în sensul nemuritor al scrisului și cărții.

Au trecut prin prietenia mea, apoi, o seamă dintre cei mai buni tineri intelectuali și creatori ai zonei banatice, un Șerban Foarță, cel din primii ani ai formării sale ca poet, de real rafinament și înalt est, Crișu Dascălu, minunat stilist și poet de concepție și elevație artistică, Aurel Turcuș, poet original și temeinic folclorist, prieten bun la bine și greu, apoi, Ion Marin Almăjan, un spirit ardent de luptător și povestitor de tradiție lungă banatică, un Ion Jurca Rovină, în tripla sa expresie: lirică, epică, dramaturgică, pentru ceasurile de zăbavă din trecuta noastră tinerețe, un Sandu Ruja, critic și istoric literar de cursă lungă, dovadă, expresia lucrărilor sale de istorie a literaturii banatice, ca și

impunătorul său *Dicționar al scriitorilor din Banat*, operă vastă, colectivă, dar condusă și dusă la capăt, mai ales, prin aportul profesorului, și prin entuziasmul său molipsitor. Îl rețin, printre prietenii mei, pe un minunat artist plastic, dramaturg și prozator, pe discretul Aurel Gheorghe Ardeleanu, încă din tinerețea mea literară. Bunul său simț, aerul său politicos, harul, împărțit între trei arte, a făcut din el un veșnic generos și un entuziast, deși viața lui s-a scris într-o modestie și cucernicie rare și între tăcerile lungi ale propriei sale ființe. Am cunoscut-o, apoi, și pe Maria Pongracz, în anii din urmă, de după revoluție și pe "domnul Titi", admirabilul artist și bonom, și admirația mea a făcut, din ei doi, însemnați și durabili artiști, dar și formidabili prieteni, lângă care, azi, îmi este drag de trăit. Să mai amintesc doi intelectuali, pe care i-am stimat pentru opera lor, precum Livius Ciocârlie, și, fie iertatul, Sorin Titel, amândoi, scriitori remarcabili, și bănațeni get-beget, umplând un spațiu gingaș și impresionant —, de mare interes literar, estetic și uman, prin opera lor vastă literară, lângă care se așază mai tinerii Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, primul, un critic acerb al generației sale, polemist și teoretician de bază, înălțat dintre studenții eminenți ai universității, cu apariții critice pe măsura harului său multilateral, ca și Adriana Babeți, istoric literar de cea extracție, pe care o fixez drept pilon, în vechea redacție, și cred că și în cea nouă, pentru sentimentul ei durabil, de devotament, arătat prietenilor, ca și pentru efervescența ei permanentă întru descoperirea unor idei și teme extraordinare de vii, și de căutate, într-o epocă de secetă în istoria revuisticii românești. Să-l mai amintesc, apoi, pe Lucian Alexiu, poet, estet și rafinat critic, fixat pe poezie, zăvorât în imperiul său de vise și aspirații, din care, până la urmă, și-a zidit o editură rarismă în acest oraș. L-am mai avut, apoi, drept un apropiat, într-o epocă, pe filosoful-poet Vasile Versavia, intelectual ivit, ca și Almăjan, din fascinanta Vale a Almăjului, ca și Vale a Nerei, cu studii filosofice la București și cu o gândire profundă, revărsată asupra poeziei și a mitologiei sătești, prinse în ritualul său

poetic. Păcat că a pierit prea tânăr, într-o țară străină, și că a scris doar un unic volum de poezii.

Cu aceștia, din prim-planul vieții mele, și cu atâtea alte suflete de prieteni buni, trecute fulgurant prin viața mea, pe care, acum, la anii mei, aș vrea să-i evoc și să-i adun la pieptul meu, ca pe o comoară de preț, dar nu mi-ajung, știu, oricâte cuvinte și pagini mi-ar sta la îndemână, am înălțat și susținut o publicație, acum 35 de ani, la îndemnul bătrânului gentilom și poet de la rădăcina pământului, din Teleorman, Zaharia Stancu. O revistă, ca o Arcă sprintenă, care străbătea apele furtunoase dintre Scilla și Caribda sfârșitului de secol douăzeci, ale unei triste, dar înălțătoare, pentru spiritul nostru visător, epoci umane, ale unei omeniri fulgerate de două războaie mondiale și câteva revoluții sângeroase, încercând noi, totuși, să spargem, cu prora, valurile înspumate ale oceanului mondial, să navigăm și să ocolim, aici, lângă Marea Neagră, excesele, împotrivirile, văile joase ale decăderii morale, în societatea dură, comunistă, navigând totuși cu întreaga noastră trupă pe svelta arcă a "orizontului", a unei reviste, din câteva foi fragile de hârtie, care, totuși, a dat lumii acesteia câțiva scriitori și visători și a lăsat, în urma ei, pe siajul înspumat al mării, urmele luminii și expediției lor viteze, într-o eră în care întunericul și ura ar fi triumfat un mai lung timp, de n-ăr fi fost ei la proră, marinarii.

— *Revoluțiile v-au schimbat întotdeauna viața. Cea din 1956, din Ungaria, care v-a prins cadru didactic la Politehnică, v-a adus doi ani de șomaj, iar cea din 1989, din România, v-a adus o pensionare prematură. Credeți într-un joc dublu al soartei?*

— Da, bine spui, Paule, că Revoluțiile mi-au schimbat viața. În 1955, împreună cu colegul meu, Gheorghe Pop, asistent universitar ca și mine, la Politehnică și colegi de facultate la Cluj, am poposit la Timișoara. În toamna lui 1956 aveam să fim sechestrați, într-o cameră de cămin, lângă gară, în urma Insurecției studențești de la Căminul Facultății de Mecanică. El, Gheorghe Pop, a fost ridicat împreună cu o mână de studenți politehniști, seara, de securitate, și nu a mai apărut la cămin. Eu am stat o săptămână în căminul blocat de armată. La ieșire, am aflat că el, colegul meu bun, fusese încarcerat. Apoi, a urmat judecata. Și pușcăria. Împreună cu studenții, prinși și ei la un loc cu Ghiță Pop. Eu, după alte două săptămâni, urmărit la cursuri și seminarii de securiști, travestiți în studenți, am fost scos de la catedră și pus pe liber, în plină stradă. Mi-am câștigat traiul, până în 1958, din munci manuale, anoste și dificile, de care azi pot face haz, ca și poetul și prietenul meu bun, Ilie Măduța, care-mi oferise, la Magazia de pene a Prodelexportului, "meseria" de penar, culegător și sortator de pene de gâscă, de găină, din marea regiune de vest a țării.

Revoluția din 1989 a fost una de destin, a unei alte generații care învățase să stea pe lângă moarte sau chiar să moară de-a binelea. Uriașă rupere, reală și spirituală, din labele de fier ale unui sistem dictatorial și barbar. Rupere prin forța mulțimii și a armelor și prin ieșirea din cercul blestemat al țărilor totalitare, aservite U.R.S.S.-ului. Eu am ajuns să scriu ceea ce n-aș fi putut scrie în veci, ca structură psiho-timidă și depresivă umană ce sunt. Un roman al durerii, al geamătului ascuns, al luptei deschise, al revoluției române, petrecută la Timișoara. Nu am scris un reportaj, un documentar, ci un roman. În care m-am implicat, ca un erou anonim de pe stradă, eu, care nu știam nici cum se ține bine o armă în mână. Dar, trăind revoluția pe viu, implicându-mă în ea ca... romancier, tremurând de nerăbdarea celui ce visase, la eliberare, încă din anii studenției, prins, naiv, neputincios și tăcut, între valorile și non-valorile învălmășite ale post-revoluției, eu nu mi-am căutat nici salvarea mea intimă și

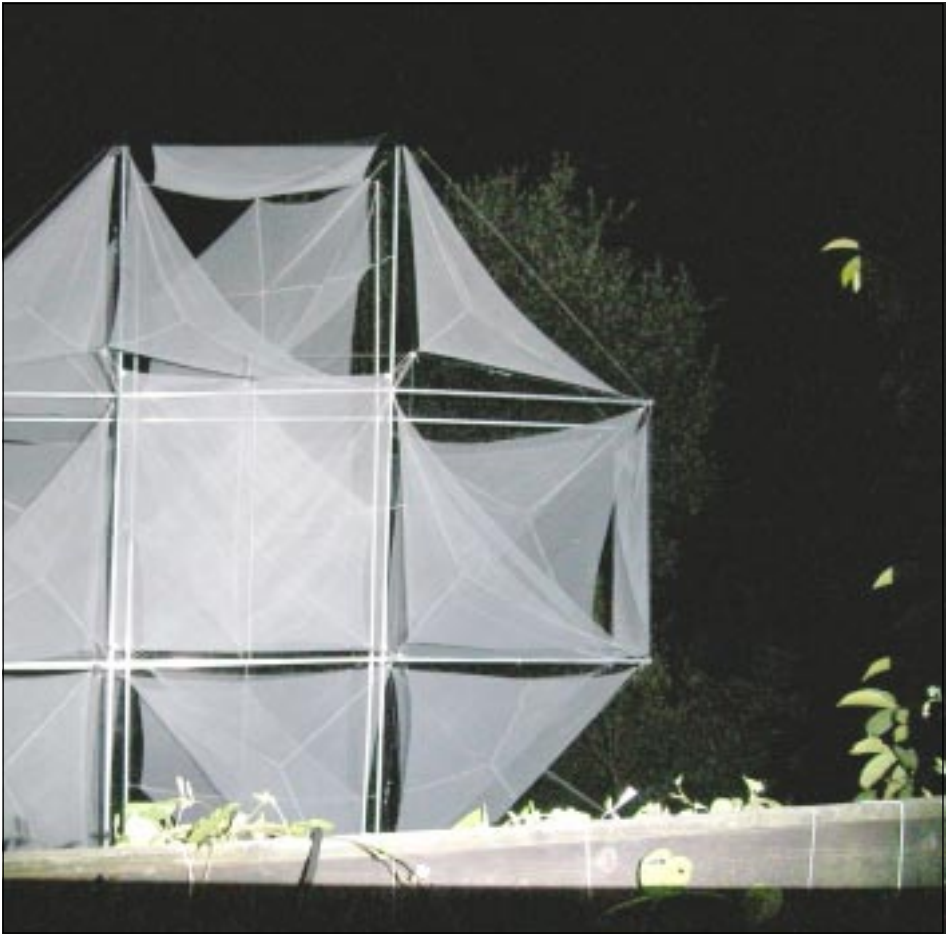
umană prin ea, nici măcar salvarea numelui meu, maculat și călcat, poate, în picioare de cine știe cine. Nu, eu mi-am căutat salvarea prin vorbe, prin articole, prin mărturisiri și vociferări, și nu am devenit nici om al puterii noi, nici un membru al unui alt partid, de la noua putere, ci m-am împotrivit doar Răului din jur. Ca oricare altul. Am rămas același ins, lipsit de instinctul luptătorului și al apărării la insulte, ci mai degrabă am rămas cu instinctul învinsului care se lasă în voia vântului și valului și se coboară la hruba azilului de noapte.

Am plecat de la revistă ca de la casa mea. Când mi s-a spus că nu mai era a mea. N-am purtat ranchiună nimănui. Nu am vorbit de rău pe nici unul dintre colegi. Nu am urcat pe umerii puterii noi, ca să cer milă sau gratulații. Mi-am luat condeiul, arma mea, și am realizat, alături de soția mea, o revistă sentimentală, închinată tinerilor. Din ea am supraviețuit, ca să nu facem foame, vreo șapte ani, până am căzut, tot ca și tine, Paule, într-o depresie lungă, din care nu mai credeam să mă recuperez. Ceea ce n-au făcut doctorii, au făcut munții, apele și pădurile din preajma Parângului, Novacului, Polovraciului, Băii de Fier, din ținuturile gorjene ale soției mele, înălțătoare și faine, ca și cele din Apusenii mei. N-am cerut îndurare decât naturii dumnezeiești, dar nu oamenilor. Nici vouă, colegilor. Am ajuns un anonim al muncii, din condei și călimară, chiar dacă rămăsesem sărac și nu mai aduceam nici un ban acasă. Dar atâta mă deprinsese tatăl meu să fac: să muncesc, ce-oî ști și oi socoti, precum v-am cerut și eu vouă, când îmi erați colegi la revistă: să vă devotați visului grav al muncii și al facerii unei gazete săptămânale. Dacă, în momentele acelei crize, post-revoluționare, în care se afla societatea și Timișoara, "Orizontul", și noi toți, dacă voi, colegii mei, și ceilalți din jur ați socotit că eu nu mai sunt bun să conduc, corăbier, nava, că trebuie să mă retrag de la cârmă, foarte bine, mi-am zis, mă voi retrage. Fără zarvă, calomnii, ură, discordie etc., etc. Să las cale liberă, după mine, celor care vin din urmă. Sunt un învechit. Sunt un învins. Geaba am scris eu romanul unei Revoluții, când eu nu mai am instinctul luptei. Al unei noi lupte. Mai grele chiar decât cea dusă de noi sub Ceaușescu.

Plecând dintre voi, puțin uimit, puțin mahnit, ca la spartul unei nunți, unde muzica a amuțit, m-am dus acasă, la nevastă, să-mi găsesc salvarea. Și mi-am găsit-o, până la urmă, în scris și în natură. Dacă e să fie un joc dublu al soartei, cum zici tu, în aceste două revoluții, traversate de mine, fiind trântit de amândouă la pământ, apoi acesta, da, a fost să fie un joc dublu al soartei, peste care am trecut și eu și generația mea, dar, azi, cred că a fost nu numai un joc al soartei omenеști, dar și al unei sorți cu mult mai înalte, care ne stăpânește pe noi toți, la un moment dat, ca și întreaga noastră mică lume, în mișcare, din universul necunoscut și stăpânitor, condus și el, firește, de către cineva.

— *În aproape două decenii, scara valorilor s-a schimbat, locul marilor scriitori și artiști e luat de vedete de o zi. Credeți în perenitatea artei, literaturii, în nemurirea marilor oameni ai culturii și artei?*

— Firește că, în cele două decenii de la Revoluția din 1989, scara valorilor, în artă și literatură, a avut parte de schimbări radicale. S-au stins marii scriitori români care mai erau încă în viață și scriau. Un Nichita Stănescu, Marin Preda, Marin Sorescu și alții. S-a ivit, cel puțin, o nouă și tânără generație, iar altele au devenit ele însele mature, cu scriitori ajunși de-acum, și ei, *seniori*, în jurul a 50 de ani. Istoriile literare, scrise până azi, trebuiesc și ele rescrise sau augmentate, parțial. Și încă sunt rari istoricii literari care s-au prins în asemenea activități de durată și de uzură. La noi, nu-l văd decât pe enciclopedistul, omul de o informație

spectaculoasă, pe istoricul nostru literar, Cornel Ungureanu cu *Geografiile* sale literare. În schimb, se lucrează la noi dicționare, regionale și naționale, de scriitori, între care se anunță unul de anvergură, chiar la Biblioteca Județeană, pe care o conduci ca director.

Oricum, generația celor de 60–70 de ani, care și-au creat un vad, chiar dacă și-au întemeiat o operă, se pare că ea cam stagnează, iar criticii ei nu o prea iau în seamă. Interesează mult, azi, aparițiile senzaționale, cărțile meteorice, cazurile frapante din literaturile străine, asupra cărora critica își aprinde grabnic farurile și glosează. Nu se insistă pe grupările literare noi sau pe fenomenul în sine, literar, sau pe un curent, sau pe o mișcare literară veche sau nouă, specifică, originală. Sau pe scriitorii solitari, originali. Acolo, comentariile se opresc. Iar critica doarme. Oricum, tinerii furtunoși de azi, grupați sau singuri, vin repede din urmă, scot cărți care se așază deja în rafturi și atrag atenția. Apar vedete și în filmografie, și în literatură. Deoarece e un timp prielnic al vedetismului. Bravo lor! Dacă nu acum, atunci, când? Important ar fi ca ei să nu rămână cazați doar la acest stadiu incipient, care ia ochii, dar nu durează. Ar fi necesar ca ei să se lege de un sentiment mai sigur al duratei în timp și al încrederii în viitorul sinelui lor de mâine. Și al admirației lor față de creația celor dinaintea lor. Căci niciodată nu se poate începe pe un loc gol. Pârjolit. Fără înaintași. Oricât de modești vor fi fost ei. Nu se poate merge la un drum de durată, mai departe, fără câteva cărți în raniță ale predecesorilor tăi. Așa e bine. Așa e omenеște. Așa e necesar. Căci nici lumea, nici arta nu încep întotdeauna numai cu noi.

— *La începutul acestei luni, ați împlinit 77 de ani. Vă urez mulți ani fericiți! Este o vârstă, la care Dv. continuați să scrieți, să publicați, să vă eliberați de cenușile amintirilor acumulate în suflet, a faptelor de viață ale celor din jur. Ce sfat le-ați putea da tinerilor scriitori pentru a-și păstra același tonus până la al șaisprezecelea lustru de viață?*

— La sfaturi nu mă prea pricep. Deși aș putea fi socotit, de unii critici, că aș avea un stil prea didactic în unele lucrări. Spiritul didacticismului, totuși, nu stă în firea mea. I-am fost un infidel. Un iconoclast. M-am luat numai după impresii. Numai după impulsurile mele, bune, rele. După presimțirile mele vagi, după anume chemări

sau glasuri tainice care zvoneau dinăuntrul meu, dar care nu mi-au fost întotdeauna favorabile. De aceea, nici nu pot da sfaturi. Cred că nu pot face pe dascălul. Nu știu să am ucenici și continuatori, nici în fiii mei. Abia mă regăsesc eu însumi, singur, în ceea ce înfăptuiesc. Aproape că nu mi-am creat, nici măcar mie însumi, o biografie ca lumea. Sau o rută sigură. Dar să mai atrag atenția și altora pe ce căi să o apuce. Știu un singur lucru, mai sigur decât altele: că e bine să trăiești după instinctele tale cele bune, sincere, că cele rele te pot pierde. Și, mai știu că, chiar când o apuci pe o rută greșită, pe care înaintezi o vreme, la un timp, e bine să te oprești și să faci o haltă. După care să te uiți în urmă, lung, și scrutător, să-ți vezi greșelile. Și să le dai jos de pe tine, odată cu hainele tale putrede și incomode și, numai după o curățenie generală, după o purificare în fața Dumnezeului glorios al universului, să pornești iarăși înainte, la drumul ce ți-a mai rămas de străbătut. Altfel, dacă nu faci aceasta, indiferent cât timp ai trăi sub soare, ajungi la buza prăpastiei, unde e întotdeauna prea târziu să te mai oprești.

— *Ce gânduri vreți să transmiteți cititorilor de astăzi ai revistei pe care ați condus-o?*

— Singurul gând pe care aș dori să-l transmit, cititorilor de ieri, ca și celor de astăzi, care mai străbat, cu privirea și imaginația lor, paginile "Orizontului", este să creadă, cu tărie, în litera lui tipărită. Dacă este nimerit ca scriitorul să fie crezut de cititorii săi, această încredere pomește, mai întâi, chiar de la aceste pagini scrise și oferite de el unei reviste. De aici începe legătura și amicitia pe viață dintre scriitor și cititor. De la întruchiparea și tablourile vii ale revistei. Aici, se încheagă prietenia și acordul mutual dintre scriitor–cititor. Ceea ce urmează acestei legături este CARTEA, care va ajunge, mâine, poate, în mâinile cititorilor revistei de azi. Revista e puntea misterioasă, eterică, ce duce spre opera de mâine a scriitorului. Și e bine ca *cineva* să treacă, de-a lungul vieții sale, măcar de câteva ori această punte. Spre a putea să se apropie de cel care îi va oferi, mâine, hrana substanțială pentru suflet, cartea ce îl așteaptă, scrisă și supusă.

(fragmente)

Interviu realizat de
PAUL EUGEN BANCUI

DOMICILIU TEMPORAR –

ADRIANA BABEȚI, MIRCEA MIHĂIEȘ, CORNEL UNGUREANU

Robert Șerban: 1500 de numere dintr-o revistă înseamnă o poveste lungă. Vă invit să începem și noi cu una, cea a primei zile a dumneavoastră la redacția "Orizontului". Cum a fost?

Adriana Babeți: Am deschis ușa pe care scria Redacția în 20 mai 1971, ora 11,30, trimisă de profesorul Vasile Frățilă ață la Cornel Ungureanu să mă lanseze în "Orizont". Cu doar o zi înainte, în acceleratul București-Timișoara, profesorul mi-a atras atenția că a cam sosit momentul să mă gândesc la o carieră. Eram în anul IV la Filologie și tocmai mă întorceam la vatră încununată de laurii unei sesiuni științifice pe țară, secțiunea III, literatură universală. În consecință, se cădea s-o las mai moale cu agitația pe la cinecluburi, cenecluri și fițiuci studențești. Sosise clipa să mă afirm într-o revistă serioasă. Zis și făcut. M-am îmbrăcat destul de îndrăzneț, ca să se vadă clar că, în ciuda ochelarilor, nu-s o toćilară și că reprezint aripa Janis Joplin a junimii scriitoare de pe Bega, am urcat în trap cele 27 de trepte, am orbecat după ușa bună, am găsit-o cum urci pe dreapta, mi-am tras răsufllarea, mi-am vânturat pletele și am pus mâna pe clanță. Numai că în loc s-o împing, de emoție am tras-o spre mine. După o clipă de zdroncăneală și ezitare, am deschis-o prea larg și aproape că m-am prăbușit înăuntru, împiedicată într-un covor vechi de iută. Când mi-am ridicat privirea, am văzut întâi un birou covârșit de ziare, de cărți și manuscrise. Abia apoi am deslușit că în dosul stivelor stă parcă pitulul cineva. Prin niște ochelari mai slabi ca ai mei mă scruta un bărbat cu părul negru vâlvoi, care, din cauza aerului sever, îmi părea destul de în vârstă. Era Cornel Ungureanu. Ne-am privit prin ramele negre, el scurt, oțelit, ca un șoim, eu încremenită de spaimă. Am bâguit amândoi multe ă-uri, ale mele sfioase, ale lui parcă mai hotărâte, până a fâșnit ca din pușcă propoziția și să vii peste două săptămâni cu o recenzie la "Secolul 20" și cu una la Dan Grigorescu. Niciodată în viața mea nu m-am dat de ceasul morții să scriu ceva mai deștept. Am conspectat paragraf de paragraf și "Secolul 20", și pe Dan Grigorescu, am bibilit la recenzii cât am putut, dar în final a ieșit ceva mediocru și bleg. Andrei Ujică a spus că era chiar să adoarmă pe cele 10 pagini. Când, peste două săptămâni l-am văzut pe Cornel cum, din spatele biroului, aproape că îmi smulge foile din mână, cum le citește în două minute și când l-am auzit spunând tăios *bine, merge, dar mai scurt*, m-am simțit cel puțin Simone de Beauvoir, dacă nu chiar Julia Kristeva. Poate că are dreptate Mircea Mihăieș să spună că mulți dintre noi am fost invenția lui Cornel Ungureanu. În ce mă privește, cam așa stau lucrurile, cel puțin atunci, la început. După exact un an, în mai 1972, eram colega lui redacție. Dar asta e altă poveste.

Mircea Mihăieș: Realitatea e că n-am fost martorul apariției tuturor celor 1500 de numere de revistă pe care le evocăm acum. N-am fost nici măcar cititorul lor, de la un capăt la altul. Noua serie a "Orizontului" apărea pe vremea când eram la liceu și nu țin minte să se fi aflat printre revistele pe care le răsfoiam atunci. Cred că am văzut primul număr al "Orizontului" prin 1974, când am început să citesc sistematic reviste literare. Costa un leu, exact ca și astăzi, și îl cumpăram alături de "România literară", "Luceafărul", "Contemporanul" și "Tribuna". Iată cum s-a deschis și s-a închis un cerc — măcar financiar!

În ciuda ziselor de mai sus, noi, cei de

astăzi, ne asumăm toate cele 1500 de numere, așa cum au fost ele, mai bune, mai rele, mai mizerabile sau de-a dreptul sinistre. Pentru că dincolo de ceea ce se vede când răsfoiești colecția revistei (iar uneori se văd lucruri nasoale!), îmi aduc aminte mai ales de oamenii care scoteau revista. Or, chiar numerele festive, sufocate de ceașism, erau impuse de partid. Uneori cu brutalitate. Nu-mi amintesc de absolut nici un redactor al revistei care să fi contribuit cu entuziasm la compunerea lor. Era un aer de iritare și-o lipsă de chef care mie, ca mai nou venit în redacția revistei, mi-au fost o bună învățătură. Am avut, de altfel, șansa ca redactorii șefi ai revistei, Ion Arieșanu și Anghel Dumbrăveanu, să mă protejeze de jocurile politice care se făceau, de fapt, peste capetele lor. Alți colegi de generație care au intrat în redacțiile unor reviste culturale n-au avut norocul unor astfel de protectori (ca să nu mai vorbesc de veritabila armură pe care mi-o asigura Cornel Ungureanu!) și au fost nevoiți să-și înmoaie pana în cerneala cu miros fetid a ideologiei comuniste. Le-am rămas și le voi rămâne veșnic îndatorat.

Am pășit pentru prima oară în redacția revistei adus de prietenul Marcel Tolcea. Marcel era atunci, ca și astăzi, mereu cu un pas înaintea noastră în ceea ce privește talentul social, dialogurile la nivele superioare și dezinvoltura conexiunilor cu mărimile zilei. Marcel făcea un fel de practică studențească la revistă și trebuia să predea un material. Am dat atunci peste Cornel Ungureanu (în sala mare a redacției se aflau doar el și Paul Eugen Banciu), care a crezut că sunt unul dintre tinerii doritori să se apuce de recenzii (avea atunci, ca și astăzi, o veritabilă armată de astfel de trăpași prin câmpul literaturii române). Eram și nu eram. E drept că Marcel Pop-Corniș mă trimisese la "Orizont", plictisit de ... plictiselile pe care i le făceam la seminariile de literatură americană. Habar n-aveam cum se scrie un articol, dar m-am pomenit cu un tenculeț de cărți pe care Cornel Ungureanu le-a extras cu gesturi experte din sertarele încăpătoare ale fabulosului său dulap și mi-a ordonat scurt: "Câte două pagini și zece rânduri până săptămâna viitoare!" Cam așa a fost.

Cornel Ungureanu: Era 3 ianuarie 1970, așteptam, așteptam și mă minunam că nu mai vine nimeni la redacție. Nici în ziua următoare nu a apărut nimeni, dar femeia de servicii întinsese zvonul că e unul care

zice că e angajat la revistă și stă acolo de dimineața până seara. În cea de a treia zi Sorin Titel m-a invitat la o cafea și mi-a explicat că sunt pe cale să distrug revista. Ce caut eu acolo, de la opt dimineața până la opt seara? A trebuit să-i restituie cheia redacției pe care mi-o înmânase atunci când am primit decizia de angajare, fiindcă Alexandru Jebeleanu, redactorul-șef, l-a luat de-o parte și i-a spus că dacă Ungureanu stă opt ore, el de ce nu stă nici măcar două? "Orizont" era revistă lunară și aparținea atunci Uniunii Scriitorilor. Despre momentul 1972 în care "Orizont" a devenit social-politic și literar artistic, așezat sub oblăduirea Județului și a tovarășului Ion Iliescu, am mai povestit...

R.Ș. Cum "rimau", în "Orizontul" de până în 1989, textele literare cu cele... compromițătoare? Cât de greu era de suportat să vă vedeți articolele și semnătura alături de articole și semnături pro Ceaușescu? Arta compromisului e una de graniță și e foarte dificil de practicat. Mă înșel?

A.B.: Era o jale, ce să mai vorbim. Uneori îmi venea să mă dau cu capul de pereți când vedeam cum stau alături, fără nici o rimă, texte excepționale, sub-producții de-o mediocritate incredibilă și articole lamentabile sub aspectul compromisului politic, ca să nu-i spun altfel. Cât despre propria semnătură, n-am pus-o pe nici un omagiu, dar asta nu mă scutește să-mi judec toate tăcerile, acceptările, compromisurile. Când, prin anii '90, studenții mă întrebau cum de am putut să accept toate porcăriile fără să fac ceva, mă străduiam să le descriu tot contextul, le explicam cum e să rezisti la mizerie prin cultură, iar în final, lehamisită de atâtea explicații, le spuneam cinstit că pur și simplu n-am avut destul curaj. Deci că am fost cam lașă. Iar când studenții de azi vor să știe de ce nu ne-am făcut o revistă pe net ca să nu ne mai cenzureze unii și alții, îmi zic că nu mai am ce să descriu și ce să explic. Și, măcar două-trei minute, tac uluită.

M.M.: Cum să rimeze? Vorba lui Petre Roman: "Ca dracu'!" Dar problema în epocă nu era să faci rime. Problema era cum să smulgi pagini curate din sulul de mizerie impuse de satrapii partidului. Prin nu știu ce metode, ajunsesem prin 1982-1983, într-o complicitate a lui Cornel Ungureanu cu șefii revistei, să obținem incredibilul număr de opt pagini de critică literară, o dată la două săptămâni. A fost o perioadă de triumf cum

nu-mi mai imaginez să fi trăit până atunci, dar nici de atunci încoace. Am reușit să-i invităm să scrie pe toți membrii marcanți ai născindei "generații '80", de la Ioan Buduca și Radu G. Țeposu la Mircea Cărtărescu și Mariana Marin. Împreună cu prietenii de la Iași reușisem chiar să publicăm texte cenzurate acolo, între care câteva splendide povestiri ale lui Dan Petrescu, pe care le-am dat ca fiind ale lui... Borges!

C.U.: Vă înșelați, vă înșelați... Arta compromisului nu e una de graniță, ci e una esențială, pe care diplomații au adus-o la perfecțiune. Victoria împotriva lui Hitler a fost realizată nu doar de generali, de soldați, ci și de diplomați geniali despre care nu mai vorbim fiindcă... au făcut compromisuri. Sau atunci când vorbim despre ei, îi înjurăm cu drag. Așa că revista "Orizont" a supraviețuit și fiindcă redactorul-șef a scris editoriale și fiindcă era în redacție unul care producea poezii patriotice. Eu n-am scris nici un omagiu fiindcă omagiile le scria altcineva. Da, era greu de suportat vecinătatea paginilor omagiale. După cum și azi e greu de suportat bădărania politică. Și reclama deșăntată a produselor "artistice". O să-mi apară în octombrie *O istorie secretă a literaturii române*, în care povestesc pe larg despre arta compromisului ieri, alături și în zilele noastre.

R.Ș.: Ați avut vreodată "pofță" să vă puneți pixul în cui și să nu mai publicați niciodată în revistă? De ce?

A.B.: Niciodată. Nici în cei 17 ani care au trecut din mai 1972, când s-a înființat săptămânalul "Orizont" condus de Ion Arieșanu și Anghel Dumbrăveanu și nici în cei aproape 18 ani care s-au scurs din 20 decembrie 1989, când o mână de oameni am gândit și făcut noul "Orizont", prima revistă liberă din țară.

M.M.: În vremea comunismului, nu. Nu, absolut niciodată. Îmi însușisem (prostește, așa spune) o frază a lui Nicolae Manolescu. L-am întrebat, spre mijlocul anilor optzeci, când începuse să fie cenzurat din ce în ce mai des, să i se scoată din ce în ce mai multe articole, de ce nu renunță la scris. M-a privit zămbitor și mi-a spus: "Să plec eu de la România literară? Nici gând! Să plece ei!" Mi-am dat seama că tocmai asta se urmărea de către oficialitate: să renunțăm de bună voie. Ce e drept, nu semnam în numerele "festive", și nici nu era nevoie de textele noastre. Țin minte că un domn de la Securitate (nici din cale-afară de zelos în a

P-ȚA SF. GHEORGHE NR. 3

ne reprima, nici foarte binevoitor) mă ironiza că mă ocup prea mult de "zgomotul și furia" literaturii și că sunt totalmente rupt de "realitatea înconjurătoare". Fără să-și propună, descria perfect situația în care mă afluam nu doar eu, ci și ceilalți colegi: sub asediu, dar făcându-ne de lucru în zone care nu aveau deloc de-a face cu cenușul murdar în care plonjase întreaga țară. Sau cel puțin așa ne imaginam noi. Vom ști mai multe când ne vom vedea dosarele de Securitate.

Pe de altă parte, scriind, erai mai protejat de relele ce ți se puteau întâmpla. Am avut norocul ca, uneori, textele să mi se citească la "Europa liberă". Ceea ce era nu doar un semn de "bună purtare", ci și o confirmare a faptului că asupra ta vegheau anumiți ochi.

C.U.: Nu.

R.Ș.: Apariția cărui articol v-a făcut să vă simțiți fericit? Cum și când s-a petrecut asta?

A. B.: Mi-au dat o stare de bucurie câteva eseuri care cred că mi-au ieșit binișor și pe care le-am scris în primii ani cu singura grijă că le-ar putea citi Livius Ciocârlie sau Șerban Foartă.

M.M.: Următorul. Mereu următorul. Aveam și am și acum un straniu sentiment de contrarietate între textul așa cum îl scriu eu și rezultatul tipărit. Parcă l-aș fi scris eu, parcă nu l-aș fi scris. Obiectivitatea paginii tipărite e de natură să-ți mai taie din aventuri. Nu tot ceea ce ți se pare, la cald, că merită să fie publicat e cu adevărat publicabil.

C.U.: Apariția fiecărui articol trebuie să stea sub semnul bucuriei – te împlinești și cu el – îmbătrânești frumos. Cred că au fost câteva care au adăugat emoții suplimentare. Primul a apărut în 1981 într-un "Orizont-Magazin" și se intitula *Literatura română în anul 1991*. În 1991, scriam, cele mai mari succese le-au obținut poemele dedicate Marelui Cizmar. Nu știu cum a trecut de cenzură, presupun că fiind un "Orizont magazin" și cenzorii au tras chiulul. *Cronica măruntă* a revistei, care producea supărări mari și la Județ și printre literații mai nevrigoși se putea citi cu plăcere. Și despre ea am amintiri senzaționale, pe care le voi povesti la momentul potrivit.

R.Ș.: Cum a fost întâlnirea cu Cornel Ungureanu? Dar cu Mircea Mihăieș?

A. B.: Despre cum l-am cunoscut pe Cornel, am povestit. Iar pe Mircea l-am văzut în treacă cum stătea în picioare în fața biroului de la care Cornel tocmai se ridica. Mai adusesse cu el un tip despre care mai târziu aveam să aflu că era Bazil Popovici. Am trecut aferată pe lângă toți trei, am mormăit scurt un salut și am ieșit să-i las Mărioarei Amza ceva de băut la mașină. Seara am notat în jurnal, între altele: "22 sept. 1978 [...]. Doi tipi la Ungu. Cică studenți care ar face și ei critică lit. Îmbrăcați cam jerpelit, în ceva gri. Unul de-a dreptul comic cu mustață și plete de d'Artagnan. N-am timp și nici chef să văd ce mai vor și ăștia."

R.Ș.: Cum a fost întâlnirea cu Cornel Ungureanu? Dar cu Adriana Babeți?

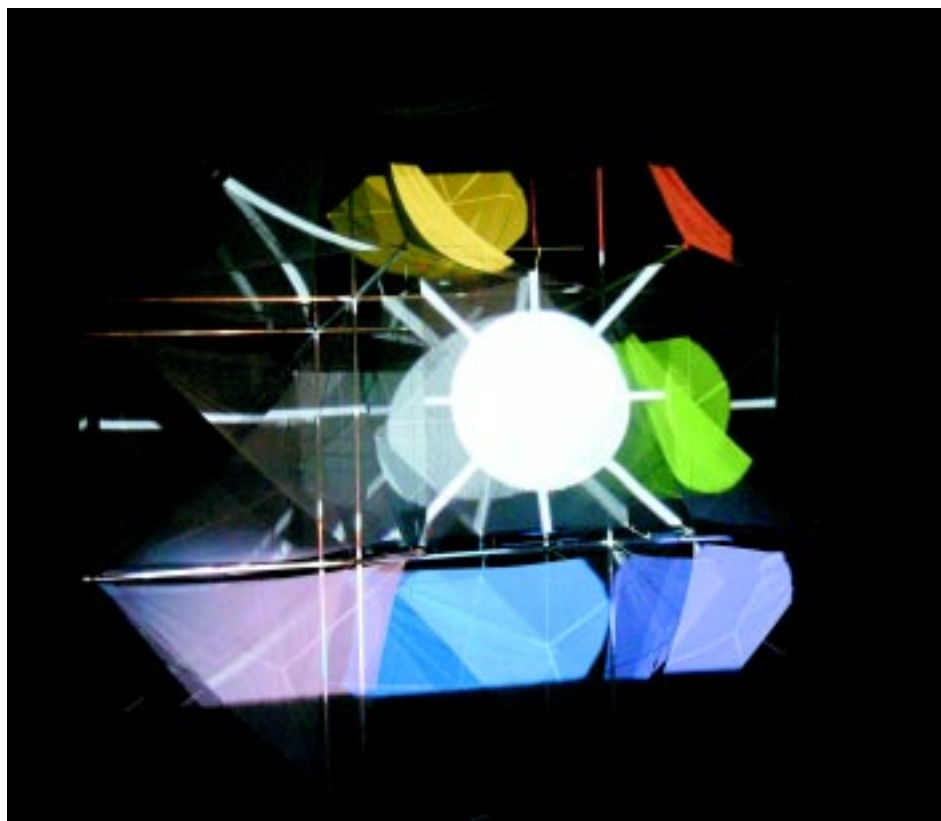
M.M.: Întâlnirea cu Cornel Ungureanu am evocat-o mai sus. Nu pot să uit că avea exact același tip de energie explozivă ca și astăzi, același entuziasm nedomolit și același optimism în privința meseriei pe care o practicăm. Nu-mi pot, de altfel, imagina un critic literar altfel decât având câte ceva din portretul fizic al lui Cornel Ungureanu și din seninătatea sa atotbiruitoare. Cred că dacă, structural, n-ar fi atât de bun, energia sa clocotitoare l-ar transforma într-unul din cei mai mari pamfletari ai literaturii române.

Pe Adriana am cunoscut-o înainte de a vedea redacția în care lucra. Am întâlnit-o la un festival al cinecluburilor din România, unde chibița cu aceeași pasiune și încuraja cu o seriozitate de neimaginat producțiile precare ale unor bieți "cinefili" din Arad sau Bârlad. Era o combinație de doamnă fină și reporter frenetic, prea sexy ca s-o iei în serios și prea serioasă ca să-ți ardă de dialoguri care să depășească limitele profesionismului înalt.

R.Ș.: Cum a fost întâlnirea cu Adriana Babeți? Dar cu Mircea Mihăieș?

C.U.: Au fost întâlniri spectaculoase. Dacă dau detalii se supără fie Adriana, fie Vasile Frățilă, fie Marcel Pop-Corniș, fie Mircea. Un bun prieten îmi cere să detaliez și pot să detaliez cum se cuvine doar pentru cine știe cine este Vasile Frățilă. Vasile este un eminent dialectolog, așa cum era și în 1971, atunci când o îndruma pe Adriana la revista "Orizont". Teama mea era legată de relațiile dintre lingviști și literați în Timișoara universitară a anului 1970. Lingviștii dominau cu autoritate Facultatea de filologie, fiindcă la catedra sau la catedrele de limbă erau personalități puternice, purtători de războaie îndelungi sau purtătorii unui farmec aparte, ca mitropoliții care se înfruntau mai ieri pentru preafabricarea patriarhală. Ai noștri, cei de la literatură, erau blânzi și domoli, vorba lui Ion Barbu, incapabili să de a un brânci proștilor care, și atunci ca și acum, așteptau la toate colțurile. Domnul Ivănescu se lupta nu doar cu cei din lingvistica din apropiere, ci afurisea toată lingvistica acelor ani. Tuna și fulgera în "Orizont" împotriva "unui aspect eronat structuralismului lingvistic contemporan", care nu era doar un aspect, ci cuprindea tot ce mișca în lingvistica momentului. Îl enerva și estetica lui Lucian Blaga: scrisese un șir lung de pagini ca să arate rădăcinile erorilor. Nimic nu știau cei care aduceau laude esteticii blagiene, și răul cel mai rău era Dumitru Micu. Dar înaintașul lui Vasile la catedra de dialectologie, ilustrul Marcel Petrișor? Dar farmecul extraordinarului G. I. Tohăneanu, autorul unor cursuri speciale de stilistică eminesciană, la care toate colegile noastre, multe și frumoase, erau cutremurate de iubire? Profesorii de literatură, Eugen Todoran, Simion Mioc, Iosif Cheie, Ion Crișan, Lucia Jucu Atanasiu, erau blânzi și molcomi, erau în stare să le cedeze iluștrilor sedii, opere, prime....Într-o excursie la Siria cu cerul de literatură doamna Jucu-Atanasiu a cărat cu eroism câteva sacoșe de serviciiuri cu care i-a ospătat tot pe studenții care au devenit lingviști și filologi români.

Ei, lingviștii, aveau întâietatea și luau totul. Acum vor să ne ia și revista, m-am gândit cu spaimă atunci când și-a făcut intrarea în scenă Adriana, recomandată de seducătorul dialectolog. Desigur, Adriana se încercase în proză și trecuse pe la cinecluburi, dar lingviștii aveau exercițiul fraudei și știau să deturneze pe cei mai vrednici. Nu-l așezaseră pe eminentul literat Eugen Dorcescu la Baza Academiei, ca să-l pună să cerceteze cu sârg întâmplările lingvistice ale lui ișoptit? Adriana nu era, cum s-ar putea crede din studiile ei de mai târziu, înzestrată cu vocație războinică. S-a îndrăgostit de Roland Barthes, a trecut prin Franța lui Derrida și a lui Ciocârlie, prin Târgoviștea lui Radu Petrescu și a lui Mircea Horia Simionescu și a uitat definitiv de Vasile Dialectologul. Dar chiar răbdurie cum e nu cred că ar îndura mai multe despre prima întâlnire cu mine și cu Dan Grigorescu. Poate la cele 2000 de numere ale revistei.

În ceea ce-l privește pe dl Mihăieș, lucrurile sunt ceva mai complicate și ar avea nevoie de o paranteză privitoare la Marcel Pop Corniș, entuziastul protector, în anii șaptezeci, al literelor arădene, autorul unor articole superbe despre Gheorghe Schwartz și Florin Bănescu, omul care a asigurat, în juriul editurii Facla, succesul tânărului poet Ioan T. Morar. Am un traducător excelent al lui Whitman, mi-a spus Marcel. Din Arad, l-am întrebat. Nuuuuu, a sărit Marcel, cu care conlucrasem în numitul juriu la debutul fericitului Biju. Dl. Mihăieș a venit cu traducerile, mi-a mărturisit că e din Arad și i-am dat să scrie recenzii. Era momentul să-i pun pe arădeni să muncească. (Poli pierduse la UTA încă o dată, trebuia să salvăm onoarea orașului). După prima recenzie a apărut împreună cu Vasile Popovici, despre care îmi spusese, telefonic, că e mult mai deștept decât el. Când Corniș a aflat că se adunaseră, m-a prevenit: ai grijă de Mihăieș, e rău. Eu toată ziua mă cert cu el. Vezi, am fost profet, mi-a spus încântat de el însuși arădeanul Corniș prin 1996, când gloria alerga pe urmele lui prin State, iar a lui Mircea Mihăieș prin Bucureștii întorși cu fața către America

R.Ș.: Redacția unei reviste poate fi un spațiu propice pentru legarea unor prietenii? Orgoliul scriitorului lasă loc altcuiva din lumea literară în afara propriului eu?

A. B.: Vai de orgoliile mele de albinuță hârniciuță! Care eu *propriu*? Ce scriitor? Când stai 35 de ani (35 de ani!!!) non stop într-o echipă de bărbați e mai ceva ca-ntr-o căsătorie. Așa că redacția a fost o parte din casa mea, iar "Orizontul" – o bucată din linia continuă care mi se vede în palma dreaptă (ideea asta am luat-o din textul lui Marcel Tolcea pe care l-am redactat pentru pagina 6).

M. M.: Aș putea spune că mare parte din prietenii de-o viață mi i-am făcut chiar în redacția revistei "Orizont". Suntem cam aceiași, chiar dacă astăzi ne vedem mai rar decât pe vremea când revista ocupa cam nouăzeci la sută din timpul vieții noastre. Cât despre orgoliu, cunosc unul singur: acela de a face lucrurile cât poți tu de bine. Nu extraordinar, nu excepțional, nu genial. Bine. Pentru că vorba lui Florin Mugur, adresată lui Șerban Foartă: "Domnule Foartă, nu e de noi genialitatea!"

C. U.: Ei, o redacție nu se poate face fără o bună relație între membrii ei. De-a lungul timpului au existat în redacție orgolioși care au plecat. Înainte de 1989 în occident, după, prin toate părțile. Cu vreo două excepții, am rămas prieteni. Și cu alte două excepții, cei plecați au ieșit și din publicistică și din literatură

R.Ș.: Unele voci spun că în România apar mult prea multe publicații culturale, iar calitatea lor e îndoielnică. Unii spun că e perfect așa și încă mai e loc pentru alte reviste. Ce notă, de la 1 la 10, merită presa culturală românească? Dar "Orizontul"?

A. B.: Cred că fiecare loc unde apare o revistă de cultură își dă o șansă în plus. Chiar dacă e mult diletantism și veleitarism prin orașelele din provincie. Chiar dacă e monotonie și plictis prin orașele mari, ba chiar și la București. Nu mi se înmoaie vigilența critică și nici discernământul valoric, dar nu simt nevoia să fiu maioreșciană acum. Văd lucrurile nu strict estetic, ci cultural, în cel mai extins mod cu putință. Am studiat problema cu pricina pe Banatul ultimei sute de ani și cred că am dreptate. Din miile de tipărituri apărute în te și miri ce sat, prin orașele ațipite și la Timișoara s-au cernut, în timp, o atmosferă, o civilizație, un stil de a fi și de a face al oamenilor. Inclusiv "Orizontul" așa cum a fost și cum e. Nu-i dau nici o notă, pentru că întotdeauna copilul tău e cel mai frumos și deștept, chiar dacă se uită cruciș și uneori e tălâmb. Mai ales de ziua lui nu pot să-l văd decât ca pe Brad Pitt.

M. M.: Publicațiile literare și culturale nu sunt niciodată prea multe. Multe sunt doar sinecurele politicienilor și ale clientelei politice. Dacă, în loc să ne pierdem vremea cu talk-show-uri și cu vulgaritățile de la televizor am citi mai multe reviste literare și mai multe cărți, cu totul altfel ar arăta obrazul desfigurat al țării. Nivelul, în cultură, poate să-l dea și cantitatea. Eu cred în existența unui bun mimetism: să-ți propui să fii bun și chiar să fii! Prin urmare, notele sunt inutile.

C.U.: E mult loc pentru reviste bune. Cele proaste...sunt inevitabile.

Interviuri realizate de
ROBERT ȘERBAN

"ZILE DE FERICE"

G. I. TOHĂNEANU

În prima parte din **Cântecul a IX** din **Țiganiada** se desfășoară, pe multe zeci de versuri, discursul Dănescului, pledoarie întocmită după toate regulile retoricii elevate în favoarea unei atitudini conciliante față de Poarta otomană. Iată cum se încheie acest discurs: (5377 și urm.): "O dată numai!... singur o dată / Deacă ne va fi fără priintă / Norocul schimbăciu, iacă surpată / Țara din temeu! Nici e puțință / Ca vreodată să să mai rădăce / Sau s'ajungă zile de ferice. // Ci va rămânea de tot supusă, / Ca și bulgăreimea cu Sîrbia / Șăalte robite țări..."

În expresia **zile de ferice**, ultimul cuvânt nu e adjectiv invariabil (Eminescu, **Epigonii**: "Ș-acel rege-al poeziei, vecinic **tinăr și ferice**"), ci substantiv, echivalând, în planul semantic, cu **fericire**. Prin urmare, **zile de ferice** înseamnă "zile de **fericire**". Valoarea substantivală a cuvântului revine cu asiduitate în limba veche. Dosoftei, **Psaltirea în versuri**: "Ceea ce pun pizmă cu Domnul și price, / Să țin de dînșii **puțină ferice**"; D. Țichindeal, **Fabule**: "Aceia este toată **fericea**, care eu mie pre această lume de la Dumnezeu o poftesc". Îvierea substantivului **ferice** în opera poetică a lui Odobescu nu poate surprinde, întrucât scriitorul este un cunosător temeinic al "vechimii" noastre literare. **Întoarcerea în țară. Pe Dunăre** (Septembrie 1855): "Dar fugiți, gândiri noroase, / **Ce fericea**-mi ofiliți ! / Cînd văd malurile-mi frumoase, / Măcar un minut fugiți!". În aceeași poezie, după numai un catren, **ferice** reapare cu valoare adjectivală: "Sînt **ferice** că-mi văd țara, / Văd curgînd Dunărea lîn; / Sub cer neted, văd cum seara, / Malul e de taine plin" (Odobescu, **Opere**, I, EA, 1965, p.63). De o largă răspîndire se bucură, în textele de odinioară, expresia **a-l bate (pe cineva) fericea**, unde echivalența semantică dintre **ferice** și **noroc** este neîndoieinică. Folosesc, și eu, exemplele din **Dicționarul** lui Tiktin. Gligore M. Jipescu, **Opincaru**...: "Auz că scriu la gazeturi [...] c-o să vie binele buluc peste noi, c-o să ne bată **fericea**"; Delavrancea: "În ziua când învățătorul nostru primea paralele de pe arșice, **ne bătea fericea**: nu bătea pe nimeni!"; Odobescu: "Era și dragălaș – bată-l **fericea** ! – puil de împărat".

Ca adjectiv, sinonim cu fericit, vechiul **ferice** se menține la Eminescu. În afară de versul citat, din caracterizarea lui Vasile Alecsandri în **Epigonii** ("Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tinăr și **ferice**"), regăsim cuvîntul în destule alte locuri ale operei eminesciene, datînd din perioade diferite ale vieții și creației sale. **Din străinătate** (1866): "Da ! Da ! Aș fi **ferice**, de-aș fi încă odată / În patria-mi iubită, în locul meu natal"; **Egiptul** (1872): "De-a lui maluri sunt unite cîmpii verzi și țări ferice; / Memfis colo-n depărtare, cu zidurile-î antice, / Mur pe mur, stîncă pe stîncă, o cetate de giganti..."; **Dorința** (1876): "Vom visa un **vis ferice**, / Îngîna-ne-vor c-un cînt / Singuratece izvoare, / Blînda batere de vînt". Îmbinarea **vis ferice** reapare în **Atît de fragedă...** (1879): "O **vis ferice** de iubire, / Mireasă blîndă din povești, / Nu mai zîmbi! A ta zîmbire / Mi-arată cît de dulce ești...". Regăsim cuvîntul, la sfîrșit de vers, asigurînd rima cu **antice**), în **Scrisoarea V**, care a fost tipărită, întreagă, abia după moartea poetului, în 1890: "Și-n acel moment de taină, cînd s-ar crede că-i ferice / Poate-ar învia în ochiul ochiul lumii cei antice...". **Ferice** se mai păstrează, cu sau fără verbul copulativ, în expresiile de tipul **ferice de...** Creangă: "Bucureaua poate s-o învețe și acasă, cine vrea. Iar cine nu, **ferice de dînsul** !".

Ferice este, în româna veche și populară, vlăstarul lat. **Felix** cu genitivul **felicis** și cu acuzativul **felicem**, termen la origine agricol, însemnînd "bogat, rodnic, mînos". Gramaticii latini ne informează că "arborii purtători de

roade" erau numiți de Cato cel Bătrîn **felices**, iar dimpotrivă, cei neroditori, **infelices**. Ideea de "bunăstare" materială, de "rodnicie" era îndreptățit legată, de cei vechi, de aceea, derivată, a "fericirii" ! O evoluție semantică asemănătoare a suferit adjectivul **laetus**, de la "bogat" la "voios". La Vergilius, în **Georgice**, **laetae segestes** sînt "holdele bogate". Dar substantivul feminin **laetitia**, derivat din **laetus**, înseamnă numai "voioșie".

Rădăcina **fe-** din **felix, felicis** o regăsim

în alte cuvinte latinești legate, ai strîns sau mai lax, de conceptul "rodniciei", al "fertilității". Ele sunt, în primul rînd, **fecundus**, apoi **femina** și, în sfîrșit, verbul **felo, felare** "a suga (lapte din țîța mamei)".

Noi sau relativ noi sunt numele proprii **Felix** și **Felicia**, ca și verbul **felicita**, cu infinitivul lung devenit substantiv, **felicitare**. Păstrarea lui -l- intervocalic nealterat dovedește "noutatea" acestor cuvinte în lexicul limbii române.

ÎN SPATELE PORTILOR

CRISTINA CHEVERESAN

Nu știu câți oameni au trecut deja printr-o experiență personală extremă la douăzeci de ani. Mi-ar plăcea să cred că foarte puțini. Nu știu câți dintre cei care au stat vreodată în fața morții au avut curajul sau prezența de spirit de a o privi în ochi și a-i contura chipul pe hîrtie. Știu însă că Andrei Mocuța are o vîrstă la care pelerinajul prin clinici de oncologie nu pare doar neverosimil, ci și inadmisibil. Și că, în loc să se lase pradă disperării, frustrării, temerilor inerente unei boli (prea) adeseori necruțătoare, alege să reziste frumos. Rezultă un manuscris premiat de Uniunea Scriitorilor, o carte de povestiri "*din adînci tinereți*" al cărei titlu nu este un simplu joc de cuvinte ușor descifrabil, ci o stare de fapt.

Cu excepția *Vechiului covor roșu*..., unde vocile aparțin unor protagoniști-marionete într-o scenetă de inspirație salingeriană, celelalte trei piese ale puzzle-ului textual sunt reunite de personajul-narator, nedisimulat autobiografic. Andrei însuși este cel care pune cap la cap istorioare cu tâlc culese de pe traseul parcurs, aparent improbabil, dar dureros de adevărat: Curtici-Paris-Drancy. Cu toată deplasarea spectaculoasă în spațiu și implicitele schimbări de decor, personaje, preocupări, nu este vorba de un jurnal de călătorie. Ceea ce îl interesează pe prozator rezidă dincolo de suprafața palpabilă a obiectelor, indivizilor, locurilor. Fiecare focalizare asupra caracteristicilor fizice, de regulă minuțioasă, precisă, sensibilă la detalii, pare a constitui actul premergător unei investigații de profunzime.

Astfel, cele trei geamuri ale minusculei camere de hotel din *Paharul* se deschid spre interiorul minții locatarului de moment. Țesătura perdelelor funcționează drept impuls către visare cu ochii deschiși – fie ea scufundare în amintiri din *departe*-le natal sau evadare în lumi pline de culoarea unor alte vieți. "*Răbdătoare, circumvoluțiunile creierului meu creaseră cămăruțe și personaje, peisaje și false acțiuni, după care le abandonaseră undeva la mijlocul distanței dintre cei doi Eu, cel întins pe pat și cel din oglindă, crescându-le volumul pînă deveniseră ruinate și goale ca țeastă gălbui a unui cavalier al tristei figuri*". Date fiind circumstanțele și tonalitatea, apropierea de Blecher e, pe alocuri, inevitabilă, chiar dacă acesta nu apare pe lista de "preferințe" pusă la dispoziția cititorului pe coperta cărții. Apar însă Cărtărescu, Eliade, Salinger, senzația fiind că cele patru povestiri le sunt îndatorate și întrucîtva dedicate.

În ce îl privește pe autorul american, Andrei îl citează și studiază cu atenție, fapt demonstrat de jocul stilistic practicat în *Vechiul covor roșu a fost așternut*. Folosindu-se de o galerie de personaje și situații ce se fac ecoul celor din scrierile de mai mică întindere ale autorului celebrului roman *De veghe în lanul de secară*, tînărul scriitor alcătuiește o succesiune de scene miniaturale. În singurul text al cărui protagonist nu e Andrei, confesivul și epistolarul se îmbină cu dialoguri ușor absurde, dînd naștere unui experiment efectuat cu evidentă plăcere ludică. Ca și în alte contexte, prozatorul utilizează

partitura originală ca punct de plecare pentru propriile improvizații, dialogînd și "negociindu-și" mișcările cu cei interesați să-l urmărească: "*Îmi cer scuze față de cititor că am întrerupt șirul epic al evenimentelor într-un mod atît de violent*".

Influențele scriitorilor români admirati se resimt cu precădere în povestirea ce deschide volumul. Înregistrare a experienței spitalului Avicenne – fascinantă pentru turiștii amatori de suveniruri fotografice, terifiante pentru cancerozii captivi de cealaltă parte –, *Paharul* aduce laolaltă oniricul și ritualicul. În interiorul impunătoarei construcții, prezența unei sirience rubiconde face trecerea dinspre brutala realitate imediată înspre dezlănțuirile halucinante ale unui rău care se cere învins. În afara monolitului, Orașul-Lumină pulsează fără magie, cu metrouri aglomerate și oameni ce se luptă să supraviețuiască fiecărei zile: "*Șchiopătăm ușor și mă gîndeam la toate rețelele subterane care alcătuiesc Parisul și la cît de lejer le era șobolanilor, șoarecilor, insectelor și mormolocilor să se deplaseze din orice punct în oricare altul fără a se înghesui sau a plăti bilete*".

Incontestabil mai plină de farmec și mai apropiată este atmosfera orașelului de frontieră din vestul României. La Curtici, figura tutelară a povestirii care îi poartă numele este Francisc, poetul permanent etilizat, victimă jovială a unui cancer la gât. Cuceritor, boem, răzvrătit, el se desprinde din fundal drept excenric deținător al adevărilor ultime, filosof al clipelor mărunte. Portretul i se schițează din episoade memorabile din timpul vieții și prieteniei cu Andrei, alura mitică fiindu-i asigurată de o întîmplare ce ține, o dată în plus, de domeniul supranaturalului: exhumat din motive necurate, "*trupul învățătorului rămăsese neschimbat din ziua înmormîntării, cu cămașa albă ca laptele și ținînd cu mâinile împreunate pe piept o pană de aur*".

Poate mai mult decît oriunde altundeva în volum, prozatorul face dovada unui umor molipsitor, adecvat personajelor și situațiilor descrise. Confruntarea dintre milițianul Bruți și poetul ce recită în cimitir pare desprinsă direct din comediiile lui Caragiale:

"– Tovarășe învățător Francisc Megheș, legea patriei socialiste interzice profa..., asta... cum îi zice... profanarea cimitirelor.

– Eu nu sunt tovarăș, sunt domn! Și nu mă cheamă Megheș, sunt poetul Francisc Vin-ganu! Mă piș pe legea patriei socialiste!

– Tovarășe învățător, vă atrag atenția că vă aflați în prezența unui organ oficial [...] Vă sugerez să părăsiți incinta, în caz contrar, va trebui să vă aplic o amendă de o sută de lei.

– Ce?! Eu sunt o persoană de o sută de lei? Nu accept!

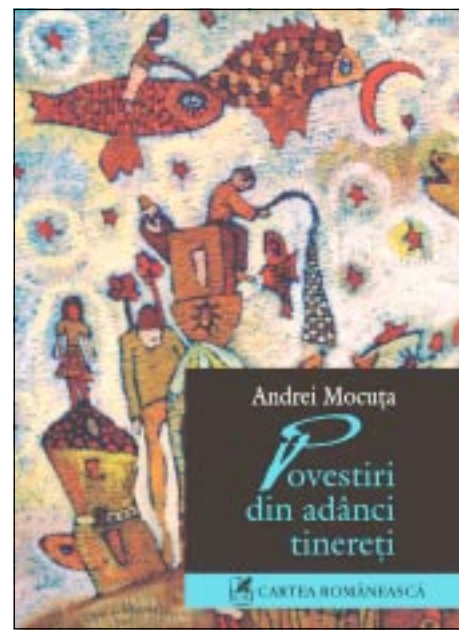
– Bine! Atunci vă aplic amenda integrală. Două sute de lei.

– Nu accept! Eu sunt poetul Francisc Vin-ganu. Un milițian n-are ce căuta la ora asta în cimitir.

– În acest caz, vă aplic amendă și pentru

Chiar dacă astăzi este rar întrebuintat, adjectivul invariabil **ferice** se bucură de o familie foarte puternică în limba actuală: o alcătuiesc, în primul rînd, **ferice** și **neferice** (Eminescu: "ideea neferice / A perfecției umane"), cu derivatele lor **a ferici** și **a neferici**; **fericit** și **nefericit** (adjective participiale); **fericire** și **nefericire**. **Fericire** este concurat, în **Țiganiada**, de **fericie**, care se rînduiește printre derivatele cu sufixul -ie: **junie**, **răpezie**, **vechie**. Iată și fragmentul în care apare **fericie** (3931 și urm.): "Ceru-ți dete minte și vîrtute: / Ceaia-întru-întunerice să-ți lumine, / Ceasta la nevoie să-ți ajute, / Ceaia să-ți arate rău și bine / Și cărarea către **fericie**, / Ceasta să-ți frîngă lanț de robie!..."

Vechiul **ferice** alternează, în **Țiganiada**, cu **ferică**, iar **locul cel fără ferică** (5265) echivalează cu "locul cel **fără fericire**".

ANDREI MOCUȚA

Povestiri din adânci tinereți

Ed. Cartea Românească: București, 2006.

tulburarea ordinii publice, de trei sute de lei.

– În sfîrșit, așa mai merge, dom'le! Accept! Stai jos și ascultă!"

Urechea formată pentru particularități de exprimare este una din trăsăturile definitorii ale unui scriitor avid de formulări veridice. Alături de remarci privitoare la varii detalii estetice ale celor observate se regăsesc o sumă de precizări legate de vorbirea personajelor. Franceza stricată a asistentei Widad sau pronunția colegului de salon originar din Congo stîrnesc zămbete. La fel și menționarea lui "*Florin, prototipul povestăului bănățean, căruia nu-i place punctul, dar iubește virgula*" sau boborosele lui Francisc cu țigara neapinsă în gură ("*Unve mifda mă-sii am puf chibi-fuile?*"). Sub masca replicilor răzlete sau, dimpotrivă, articulate cât se poate de emfatic, se ascunde adevăratul centru de interes al celui ce consenmează: trăirea, emoția, starea de spirit.

În *Povestiri din adânci tinereți*, Andrei Mocuța experimentează cu instrumentele care îi stau la îndemână. Nu se mulțumește cu autoficționalizarea, nici nu exploatează sordidul pe care contextul i-l ar fi putut oferi. Deși este el însuși narator și personaj în mare parte a cărții, obiectivele plasate sub lupă îi sunt de multe ori exterioare. Contrar așteptărilor, textele din volum nu scriu o cronică a suferinței proprii, ci constituie mai degrabă mijlocul de distanțare de sine prin analiza generoasă a celorlalți. Continuitatea de planuri și idei este cultivată și semnalată ("*I-aș ruga pe înțele-gătorul meu cititor să revizuiască sau măcar să își aducă aminte în linii mari de conflictul unei creații personale anterioare*"). Brodănd fantezist în marginea unor modele literare devenite clasice și, în mod cert, asimilate cu pasiune, proza își dezvoltă un suflu propriu – de urmărit, probabil, într-o structură narativă viitoare, de mai mari dimensiuni.

MD — MĂRETIA DIALOGULUI, CLAUDIU T. ARIEȘAN

I. Latinii marceau lapidar cifrele, așa că 1500 încăpea în literele MD. Cele tot atâtea numere ale "Orizontului" nostru vestic pot fi cuprinse deplin doar de suflutele și truda miriadelor de entuziaști ce și-au împărtășit talentul, truda și nopțile de inspirație cu noi toți. Este imaginea unui magnific dialog spiritual peste generații și dorim să-i menim doar de optim și frumos: "**vivat, crescat, floreat**"!

II. Un bun instrument de lucru în domeniul istoriei ecleziastice și al vechii literaturi creștine promise a fi manualul universitarului atenian **Stylianos G. Papadopoulos, Patrologie**, vol. I, trad. Adrian Marinescu, Editura Bizantină, București, 2006, 464 p. Acoperind veacurile II–III, acest prim volum apărut în 2000 și prefațat de un sensibil "cuvânt către frații români" ni-i prezintă empatic, cu o rigoare alexandrină pe "bărbații sfinți", ce predau și azi lecția exprimării adevărului Bisericii "în limbajul și în structurile fiecărei epoci, în funcție de probleme concrete". Tonul este accesibil, cald și actual, ca în definiția obiectului patristicii: "orice text care a fost scris după Apostoli în spațiul Bisericii ca să exprime experiența, gândirea, sentimentele, speranțele, visele, neliniștile și chiar dezamăgirile credincioșilor". Deloc întâmplător, acest masiv proiect căruia îi așteptăm finalizarea a fost îmbrățișat de o editură coordonată de familia ilustrului teolog ortodox Ioan G. Coman, autor și el al unei **Patrologii** de referință, cea mai utilă scrisă de un autor autohton.

III. **Samuil Micu**, scria empatic Perpessicius, "a înscris în istoria culturii noastre imaginea unui benedictin, închinat în totului tot cărților, de la a căror statornică și fecundă elaborare nici una din multele supărări care l-au încercat nu l-au putut abate. În tenacitatea cu care blândul călugăr și-a urmat drumul, destul de spinos, vibrează însăși tenacitatea neamului românesc de dincolo de munți". Reiese cu prisosință acest chip din culegerea insolită de **Poezii și scrieri religioase** (antologie, pref. Ion Buzăși, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2007, 128 p.). Regăsim pasaje

biblice din varianta blăjeană de la 1695, fragmente din "A Tomii de la Câmp" (recte Thomas a Kempis) "De Urmarea lui Hristos", predici, predoslovii și mișcătoarea "Cântare jalnică" pentru "Prea Sfânta de Dumnezeu Născătoare", ce echivalează *Stabat Mater* și îi garantează, ea singură, proximitatea calitativă cu *Psalmii* tălmăciți de Dosoftei: "Ce om ar fi netânguind / Pe Maica lui Isus văzând / Într-

atâta chin fiind? / Cine-ar putea fi nejelind, / Pe Maica lui Isus privind / Cu Fiul său pătimind?" Vorba lui Blaga, te simți în prezența "întâiului mare scriitor român din Transilvania".

IV. Marcăm două apariții de specialitate ale teologilor bănățeni: cartea redactorului publicației "Învierea", Părintele **Marius Florescu, Etapele unui dialog uitat. Spre comuniunea sacramentală deplină dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Ortodoxe Orientale** (Editura Eurostampa, Timișoara, 2007, 190 p.) — o variantă remaniată a tezei de masterat susținută la Universitatea din Geneva și Institutul Ecumenic de la Boissy — și sinteza Părintelui Protopop Dr. **Ioan Bude, Din istoricul parohiilor ortodoxe române timișorene** (Editura Învierea, Timișoara, 2007, 276 p.), bazată pe documente de arhivă și reconstituind mai ales viața parohiei Timișoara-Cetate.

V. O carte fină și înțeleaptă ne oferă timișoreanca la obârșie Alexandra Ciocârlie sub genericul **Și totuși, clasicii...** (Editura Cartea Românească, București, 2007, 287 p.) în colecția "Noua critică. Istorie literară".

Culegerea de studii și eseuri privindu-i afectuos dar lucid pe Vergiliu, Plaut, Catul, Pindar, Petroniu, Euripide *et alteri* completează acribia luminoasă dovedită în teza doctorală despre **Iuvenal** din 2002 și în editarea aromatei stilistice **Istorii a literaturii latine** compuse de N. I. Herescu. Înlocuind abordarea "muzeală" cu cea de reactualizare axiologică, cercetătoarea realizează comparații îndrăznețe și plauzibile cu modernii Goethe, Kleist, Giraudoux, M. Eliade, P. Dumitriu în cel mai original departament al volumului, "Preluându-i pe clasicii". O notă bună pentru sublinierea literaturității perene a titanilor greco-latini, preocupare ce o emancepează pe Alexandra Ciocârlie de grosul absolvenților Clasicelor bucureștene, calați parcă iremediabil pe latura lingvistică a domeniului. Un surâs (umoristic, deci simpatetic, și nu ironic) ne-a trezit totuși insistența de a-l zugrăvi pe Cezar ca pe "o sursă de delicii" livrești, cu aere de obiectivitate istorică. Mitul perfecte sale corectitudini a avut nu doar "de suferit", ci este clătinat azi rău de tot și oricât "o operă de valoare are resurse de sens care le depășesc pe cele conjuncturale", lipsa cronică de caracter se reflectă în ocultarea deliberată a faptelor și în ceea ce M. Rambaud (citad de altfel) numea "arta deformării istoriei" în **Comentarii**. Personal, prefer oricând eseurile oneste de aici ipocriziei politice de acolo!

ZDRENTLE SFIELII' (II) ȘERBAN FOARȚA

Deunăzi, la spartul lunii august, Mircea m-a sunat din capitală, ca să-mi mulțumească pentru primul (al doilea nu apăruse încă) episod al "serialului" de față. Prilej cu care m-a asigurat că am talent evocator, memorie afectivă prodigioasă, ba chiar și farmec narativ; drept pentru care ar fi cazul să continui în acest gen memorialistic. L-am crezut (ce era să fac?!), vechiul meu prieten nefind capabil, ca mulți alții, de flagornerie.

I-aș fi răspuns, cu formidabilul aplomb al contelui de Lautréamont, "Je ne laisserai pas des Mémoires"! Numai că, la 65 de ani trecuți, ar fi sunat, din parte-mi, fals și, mai cu seamă, cabotin, — de vreme ce, că lași sau nu Memorii, începi să fii, tu însuși, o... "memorie", o umbră veche, o (pre)suvenire.

Încât încerc, în continuare, să-i fac jocul. În locul unde bulevardul Republicii, fost Carol, pe mâna stângă (dacă se vine dinspre gară, gara urbei Turnu-Severin), se prelungește, înspre vechiul Castru roman, sub numele *Drubeta* (nu *Drobeta*!), — pe, deci, *Drubeta 1*, locuia Doru, un alt prieten, în grădina căruia, "recentă", fără mister, adică, ba chiar utilitară, prin straturile ei plantate cu ceapă sau cu usturoi, începusem să ne delectăm cu savoarea, interzisă nouă (și, în curând, întregii umanități, se pare, indiferent de naționalitate, religie, sex ș. cl.), a (celui mai?) grav dăunător al sănătății. După cinci-șase fumuri, mai curând experimentale, ne luam rația de căței de usturoi, întru anihilarea mirosului tabagic. Pe stradă, nu aveam curaj să tragem din țigară, nici măcar pe șest. Cu, între cei șapte-opt prieteni, o singură excepție: Mircea.

Acesta locuia la câțiva pași de prietenul de pe *Drubeta 1*. Era destul să treci pe celălalt trotuar, apoi pe dinaintea a două case vechi (cea dintâi, pierdută în bălării și nalbe; cealaltă, cu o latură la stradă) și a Palatului (de-a binelea palat!) de Justiție, alias Tribunalul, s-o cotești la dreapta și, după câțiva metri, să te afli în fața casei prietenului meu.

Pe care, într-un asfințit de vară, îl văd trecând agale pe lângă Tribunal și trăgând, tot agale, din țigară. Nu avea mai mult de vreo opt ani, era într-o cămașă cu buzunar la piept, cu, bineînțeles, șosetele căzute și aerul unui Gavroche simpatic. Pe când dădeam să traversez la el, în cale-i ies cei doi părinți, pe care, văzându-i, Mircea-și vâră în buzunar țigara fumegândă, care-i

pârlește pânza cămășii, circular, înroșind-o, fără, însă, s-o aprindă. De parcă pieptu-i ar fi tras dintr-o havană! Ce a urmat, nu știu precis, dar pot, firește, să-mi închipui.

Trăcut-au anii, — ne făcusem băieți mari. Fostele prietene de joacă erau, de-acum, de-a binelea nubile. Copil, mă uluiau cum săreau coarda, cum șerpuiau pe-o scară ca un A, printre inflexibilele-i trepte, cu câtă grație împingeau cu botul botinei pietricica la șotron, fără să "spurce", ca băieții.

Acum, le admiram, din pricini mai ne-, așa-zicând, sportive, — dexterității lor copilărești luându-i locul o anume îndolență, o reverie, vara, în pervazul câte unei ferestre date-n lături, un surâs plin de promisiuni, un "vino-ncoa", un magnetism irezistibil.

"Regina balului", pentru o parte dintre noi, era, pe când aveam vreo șaispe ani, iar Mircea paispe, o anume Pușa, de la Liceul zis "de Fete", cu toate că învățământul devenise, între timp, mixt, în R.P.R. Pentru această Pușa, Dorin, un alt vechi prieten de familie, făcuse un amoc fără speranță.

Încât, după un "jur" la ea, unde Dorin nu va fi fost poftit, plecând, cu Mircea, către casă, târziu (căci jururile noastre se prelungeau până spre miezul nopții), ne acostează un bărbat suspect, ca la treizeci de ani, în piele, cu pălărie și mustață, legitimându-ne și luându-ne, răstit, la întrebări, că dincotro și în ce scop...

L-am luat drept de la Secu (ceea ce rima cu... triplusecu' băut, pe vremea aia, la jururile noastre). Eram mai confuz, pesemne, decât Mircea, care-l ia, deodată, după umeri și-i zice "Noapte bună!"; după care, apucându-mă de braț, o ia, cu mine, la picior.

— Știi cine era?
— ?!
— Dorin. L-am recunoscut, până la urmă, după cicatricea de pe buză...

Era, într-adevăr, Dorin; care, luat din scurt, a doua zi, ne-a mărturisit, amândurora, că mustața-i era una falsă: o fâșie neagră de pluș aspru, lipită cu pelicanol, că pălăria era a lui tac-su mare, iar scurta de piele, a lui tac-su (de origine bucureșteană, ai lui și el pronunțau astfel); și că sărise pe fereastră, spre a nu fi surprins mascat în propria-i casă, că ceea ce făcuse era din gelozie, că așteptase, n colțul străzii Pușei, preț de vreo patru ore, pe un frig de -15°.

LA REEDITARE...

ALEXANDRU RUJA

Deși este o carte esențială pentru cunoașterea resorturilor intime ale poeziei și a intrat demult în bibliografia fundamentală, nu am reușit să scriu despre *Jocul poeziei*. O fac acum la apariția celei de a doua ediții, care îmi întărește convingerea, exprimată mai demult, că autorul ei este o personalitate de primă mărime în literatura contemporană. Nimic dintr-un portret pe care i l-am făcut nu trebuie supus revizuirilor. Poet, critic și istoric literar, profesor universitar, director de revistă, traducător, coordonator sau colaborator la valoroase proiecte culturale, Ion Pop cuprinde în personalitatea omului de cultură năzuința enciclopedică a marilor spirite creatoare. Silueta înaltă și subțiratică, mersul elegant, aproape plutitor, un zâmbet ce se declanșează instantaneu cu întâlnirea făcând apropierea umană nu doar posibilă dar și agreabilă, dialogul fără sincope ori piedici nemotivate, toate emană distincție și rafinament distilate prin cultură. Ion Pop scrie consistent și convingător.

Jocul poeziei nu este o carte de joc literar. Dar, deși are greutatea unei cercetări de tip academic, cu trimiteri exacte spre surse bibliografice și acoperirea unui spațiu cultural vast, pagina cărții se ridică în zborul eterat al fulgurilor metaforice spre expresia poetică. Altfel spus, cartea cu un fundament științific de necontestat este scrisă cu un indubitabil talent literar. Scriind despre poezie, hermeneutul este dublat de poet. Și peste toate modestia, ca marcă a înțelepciunii omului ce trăiește de o viață în cultură și cunoaște relativitatea gesturilor creatoare ale omului. "Departate de a fi exhaustivă – nici ca suprafață a textelor abordate, nici ca și cuprindere tematică și a interpretării – încercarea de față se vrea doar o incursiune într-un spațiu liric cu mult mai bogate valențe. Împotriva suspiciunii ce va fi planând asupra jocului, fie el și poetic, ni s-a părut, parcurgând un număr de opere, că putem descoperi (sau redescoperi) în multiplele lui înfățișări, chiar și sub aparența «gratuității», câteva înțelesuri existențiale majore. În fața *jocului lumii* și a *jocului în lume*, *jocul ca lume* al poeziei e, de fapt, acel «real imaginar» care le cuprinde, sub semnul libertății neîngrădite a spiritului uman de a se cunoaște și recunoaște, de-a lungul istoriei, în roluri mereu schimbate, reluate mereu. Dacă n-am avea nici un argument în favoarea jocului poeziei, ne-ar rămâne totuși, ca un scut, mărturisirea argheziană inițial invocată: «N-am făcut altceva nimic. M-am jucat»."

seul inaugural, *Jocul ca lume*, proiectează o perspectivă istorică asupra jocului, cu staționări pe marile momente literare (romantism, simbolism, avangardă etc.). Este esențială constatarea referitoare la integrarea poeziei românești în evoluția mai generală a lirismului european. În general, există o reticență în contextualizarea europeană a literaturii române. Nu ar trebui să existe o asemenea reținere, deoarece literatura română este o participantă activă

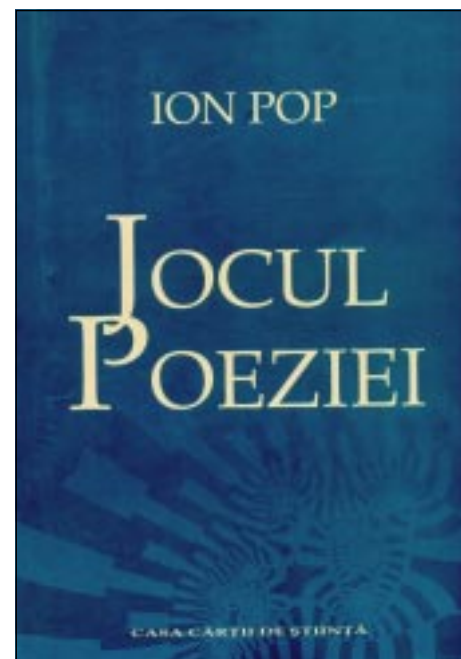
la marile momente ale literaturii europene. Ion Pop are curajul să o afirme. "Poezia românească a secolului nostru participă substanțial la o asemenea deschidere. Ea se integrează organic evoluției lirismului european, dovadă o particulară sensibilitate față de metamorfozele limbajului poetic modern. [...] A fost nevoie, și în spațiul românesc, de acea conștientizare a specificului poeziei ca «limbaj în limbaj», de treptata deplasare a accentului de pe funcția expresivă a verbului pe cea autoreferențială, pentru ca libertatea ludică a artistului să se poată cu adevărat manifesta. Interesul pentru tehnica scriiturii, pentru perfectă «funcționare» a poemului în vederea realizării sugestiei, căutarea de rafinate armonii muzicale, de corespondențe și sinestezii, întoarcerea atenției dinspre natural spre artificial și cultural sunt semnele prevestitoare ale unei atitudini pe care diversele orientări moderniste o vor contura deplin." Jocul poeziei este urmărit în creația lui Bacovia, Ion Minulescu, Adrian Maniu, Tudor Arghezi, Ion Barbu, G. Călinescu, Emil Botta, D. Stelaru, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Radu Stanca, Nina Cassian, Romulus Vulpesco, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Șerban Foartă, ca și în poezia avangardistă de la Urmuz la Tristan Tzara, Ion Vinea și Ilarie Voronca.

Deși problema este generală, cea a jocului poeziei, nimic uniformizator ori plat nu întâlnim în desfășurarea traseului critic din volum. Ion Pop are capacitatea disocierilor de finețe și a pătrunderii în structuri de intimitate poetică, astfel încât eseurile se diferențiază și dezvăluie specificul fiecărei creații poetice pe latura ludicului. Din perspectiva jocului, poezia bacoviană are o structură și un statut aparte. Mediul evocat în poezia bacoviană este unul ostil eului poetic, subiectului liric și de aceea înainte de a se angrena ca autor al actului ludic "omul bacovian este jucat, prins în rețeaua unor determinări ce se manifestă într-o mecanică rigidă, automat-repetitivă." Un alt mod de a pune lumea poetică sub semnul ludicului observă criticul la Arghezi. Jocul la Arghezi este o componentă fundamentală a atitudinii sale creatoare. Care nu limitează deloc poezia marilor neliniști dramatice, lirica tensiunilor de meditație metafizică. Dimpotrivă face din poezia argheziană un spațiu mult mai agreabil din perspectiva umanului. Între poetul psalmist și poetul meșteșugar de stihuri sau creator de atitudini ludice nu există nici o contradicție, ci doar o fericită completare, care dă amplitudine și substanță creației. "Oricum, experiența poetică argheziană rămâne, tot mai prin ambiguitatea ei, deosebit de convingătoare într-o posibilă serie de «argumente» în favoarea reabilitării *jocului* ca atitudine lirică fundamentală. Ea demonstrează că ludicul nu e deloc străin, în «gratuitatea» lui, de o complexă viziune a lumii, angajând temeuriile cele mai profunde ale existenței.

Artizan, demiurg și copil, regizor, actor și spectator al jocului lumii și al cuvintelor, construind în sensul naturii sau denaturând limbajul, Arghezi se definește încă o dată – și mai ales din aceste perspective – drept unul dintre cele mai moderne spirite creatoare din poezia românească."

Caracteristică a volumului *Jocul poeziei* este această îmbinare, așa zice chiar echilibrată și armonioasă, între generalizare și perspectivă teoretică și analiza pe textul poetic, legătura strânsă chiar cu ceea ce poate aduce argumentul hotărâtor – poezia. Ion Pop trimite deseori la nume consacrate pentru a lărgi și fundamenta o demonstrație, pentru a contextualiza o teorie care vine și pe filieră europeană (J. Huizinga, E. Fink, H. R. Jauss, A. Breton, T. Vianu, G. Călinescu ș.a.), dar rămâne și în proximitatea textului poezic din care scoate resurse demonstrative. Într-un subcapitol din studiul dedicat lui Ion Barbu – *Spații ludice. De la «Isarlik» la «Provincia Expressionism»* - autorul se oprește pe comentariu de text poetic, tocmai pentru a evidenția și întări demonstrația referitoare la ludicul poetic. "Dar izolarea cetății ca spațiu de joc autonom, suficient sieși, «gratuit», sustras istoriei, e magistral marcată în secvențele finale ale poemului, în care «poetul» își desfășoară reveria de cetățean al Isarlikului, adoptându-i perspectiva pur contemplativă." Urmează citarea textului și precizarea accentului pe comentariu: "Fragmentul merită o întârziere în comentariu: clivajul între incinta ludică și universul exterior, «real», e aici mai clar trasat decât oriunde." Este acesta un mod constant al atitudinii hermeneutice.

În lirica modernă se poate izola ca o trăsătură definitorie *toposul spectacular*. Fără a fi o creație a modernității, el vine mai de departe, dar se remarcă în modernitate frecvența spectacularului, jocul măștilor, travestiul. În ce mă privește, de altfel, nu doar cred, ci sunt convins că nu există în

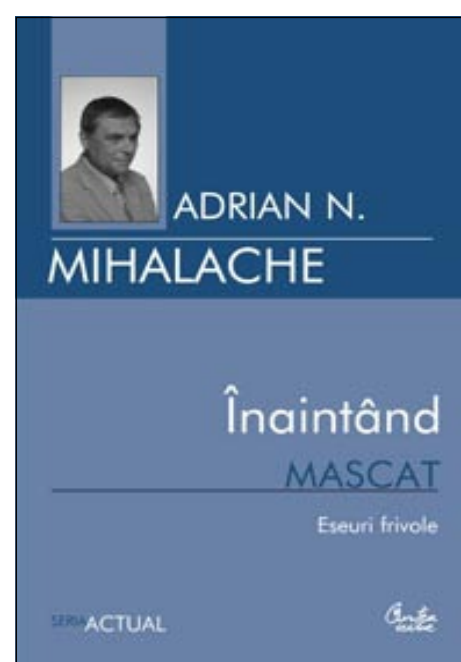

ION POP
Jocul poeziei, ediția a II-a revăzută și adăugită
Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, 443 p.

literatură fenomene în stare pură, genuină, rod al unei singure perioade creatoare. O poezie a spectacolului, a jocului măștilor este lirica lui Radu Stanca, poet cu un acut sentiment al trecerii, al stingerii. Poezia lui este discutată din această perspectivă a jocului spectacol. În spațiul teatral al poeziei sale, sub emblema eului liric coabitează actorul și regizorul. Ion Pop vede poezia lui Radu Stanca sub semnul manierismului. "Poet manierist, în sensul preluării și rafinării unor stiluri consacrate, dar și în acela al mai generalei opoziții dintre *mimesis* și *phantasia*, dintre *natural* și *artificial*, cu o opțiune evidentă pentru termenii secunzi, Radu Stanca este, prin excelență, autorul unui *spațiu scenic* în care evoluează atât ca actor, într-o lirică a rolurilor, cât și – mai ales – ca regizor." Aș adăuga, însă, că orientarea spre baladă (orientare mai generală a cerchiștilor) vine și dintr-o reacție la purismul manierist.

Jocul poeziei este o carte fără lectura căreia înțelegerea poeziei adevărate nu este doar ușor viciată, ci chiar amenințată de platitudine și mediocritate.

la CURTEA VECHE

ROMÂNESTE PE UNDE SE NIMEREȘTE (2)

OTILIA HEDESAN

Nu ignor că a spune că la Cernăuți se vorbește românește este un truism. Oricine a învățat în România secolului trecut trebuie să fi auzit despre asta, măcar în scurta relatare despre începuturile școlarității lui Mihai Eminescu. Cât despre Aron Pumnul, Ciprian Porumbescu, Elena Niculiță-Voronca ori frații Hurmuzaki unii, mai sânguincioși, vor mai fi reținut detaliile, alții nu... Despre ce se va petrece în următoarele decenii, când vor deveni adulți copiii formați după actuala programa de română, programă care ignoră tăfnos și, după părerea susținătorilor săi, din rațiuni științifice hipermoderne, dimensiunea istorică și cea geografică a fenomenului literar românesc nu-mi propun să reflectez acum, fiind prea marcată de o poveste neașteptat de frumoasă pe care am trăit-o foarte de curând...

...chiar la Cernăuți. Unde, în plin centrul orașului, *vis-à-vis* de Duma locală, am vorbit pentru prima dată în viață românește pe post de limbă de circulație internațională. Fără să forțez nota, e clar că româna era a treia limbă europeană după *English* și *français*, recunoscute drept prestigioase, însă necunoscute de nimeni...

Pentru a fi întregă, povestea trebuie spusă, însă, după metoda *matrioștelor* ucrainene, desfășurând *matrioșka* cea mare pentru a descoperi, apoi, alta mai mică și tot așa... Ce făceam, așadar, foarte de curând, în piața de dinaintea Dumei din Cernăuți? Sincer vorbind, mă plimbam și căutam un loc de mâncat ieftin, curat și dacă se poate gustos și pitoresc. Sau dacă nu se poate, mai scump, dar curat și la fel de gustos și pitoresc... Experiența de câteva zile de Ucraina mă condusese într-o lume a celor mai stranii paradoxuri și mă învățase că așa ceva nu era tocmai ușor de descoperit. Icre de Manciușia se putea să găsești, și încă la porții considerabile, dar după aceea aveai de străbătut câteva zeci de kilometri până la prima chiuvetă în care să te speli pe dinți, cât despre alte înlesniri igienice, mai va... După cum și gogoși cu carne pe care bazeie două-trei muște și pe care probabil că nu puțin puseseră mâna, iar puteai să găsești, în locurile accesibile și prietenoase din centrul târgușoarelor de pe lângă Cernăuți (exemplul Strojinețului era proaspăt)... Dar genul de restaurant mic, clasabil la trei margarete românești și două occidentale, locuri din acelea în care un om ambițios angajează un bucătar acceptabil sau bun dar încă fără palmares, cumpărând zilnic un portbagaj de alimente care să fie gătite, ei locul acela nu se găsea cu ușurință. Ca în România anilor '90 - '95, genul acesta de localuri nu exista pur și simplu, nu știu exact de ce, dar presupun, după ce am văzut eu acolo, că nu exista fiindcă nu prea avea cui să i se adreseze. Ucrainenii de azi pare să aibă fie calibru de icre de Manciușia, fie de gogoși cu carne pișcate de muște, iar restaurantele lor sunt, în consecință, fie de cinci stele (cam multe, după câte mi s-a părut...) fie locante de colț de piață...

Oricât de extravagantă aș fi, totuși o plimbare de plăcere prin piața centrală din Cernăuți în căutare de restaurante iar nu de locuri ale memoriei rămâne intrigantă... Ce căutam la Cernăuți e, așadar, a doua *matrioșka*, pe care ar trebui să o agrementez cu detalii administrative și să recunosc că de fapt eram în Ucraina la muncă — *fiindcă ne trimite vara de la serviciu*, îi spusesem cu câteva zile înainte, mimând sastiseala, vameșei ucrainence care îmi cotrobăia, scrofuloasă la datorie, prin lucruri. Un proiect de cercetare început anul trecut, cu bani destui, dar și (și

mai ales) cu responsabilități pe măsură, un program pe antetul căruia figurează mai multe instituții prestigioase (Ministerul Afacerilor Externe al României, Muzeul Țăranului Român din București), instituții care se poartă cu mine ca niște părinți hiper-îngăduitori (adică îmi dau banii — sau mi-i decontează — și apoi așteaptă ca eu să fiu cuminte și să iau premiu cu coroană fără să se mai intereseze cum îmi iese povestea asta) trebuie scos în față... Căci cată să decontez cei patruzeci de kilometri de la Strojineț, unde campasem într-un târziu, la Cernăuți. Și, deși recunosc că dorisem din tot sufletul să ajung la Cernăuți, dacă e să dau explicații pentru decont, atunci pot spune că eram la Cernăuți ca să caut casa de lângă *bolnița* de pe strada centrală unde tanti Florica, bunica lui Adrian și fosta moașă de la Budeneț îl văzuse pe vremea războiului pe Paul Celan, atât de distins și de frumos, încât o clipă a crezut că e *un elektrik* (care va să zică electrician). Sau ca să înțeleg ce vor fi simțit bunicii Anei Gherman, care îmi povestiseră cu toții suferințele lor din anii războiului, când au înțeles, în gara din Cernăuți, în 1945, că pentru ei singura cale deschisă e cea către Sibir. Sau să văd cu ochii mei, asemănând ce era acolo cu ce se petrece la Timișoara, ceea ce îmi strecurase între două povestiri pentru înregistrare interlocutoarea mea favorită, Maria, mama Anei: că anume Cernăuțiul e tot mai trist, tot mai scorogit pe zi ce trece... Iar Maria, mama Anei, spunea asta revenind, la trei luni o dată, dintr-un alt oraș italian unde lucra ca infirmieră...

Matrioșka a treia conține povestea faptului că nu eram singură în piața centrală din Cernăuți. Nicoleta, Corina, Monica și Vlad și-au luat de multă vreme examenele și ar fi putut să-mi zică, în consecință, *da zvidania*. Nu știu de ce n-au făcut-o, dar mă complac să cred că a început să le placă viața asta un pic nomadă, un pic *voyeuristă*, desigur că aventuroasă și atât de incitantă pe care o presupune terenul. *Terenul* departe, diferit prin excelență, terenul de antropologie...

Ei bine, locurile culturale fiind deja bifate, căci prin jocul întâmplării, Vlad își parcase mașina chiar sub placa memorială a lui Eminescu, iar paznicul parcării ne și fotografiase deja, într-o rână, contra grivnei în plus care îi fusese lăsată (și pe care o primise mirat, căci, ni s-a explicat de nenumărate ori, dar nu ne învățasem minte, în Ucraina lucrătorului mărunt nu i se lasă bacșiș, banii dați având alte trasee destul de evidente pentru toată lumea). Placa memorială Ciprian Porumbescu fusese fotografiată și ea... Vreo două steaguri românești și alte câteva inscripții le imortalizasem... Socotind drept, la patru însemne românești, în centrul Cernăuțiului ucrainean de la 2007 nu corespundea nici un restaurant.

Am înțeles așadar că metoda antropologică a observației trebuie înlocuită pe moment cu cea folcloristică a întrebării directe. Ce (nu) făceau oamenii înțelesesem, trebuia să constatăm și ce spuneau ei. Lucru simplu în intenție, însă dificil în mod concret, căci cele două ediții succesive ale *Ghidului de conversație român - rus* ne sfătuiau cum să procedăm dacă dorim să aflăm ce piesă de teatru se joacă în oraș ori ce profesie are interlocutorul nostru de ocazie, nici gând de lucruri atât de intime cum ar fi foamea.

Ocazia s-a ivit, însă, de la sine. Cum în Ucraina e campanie electorală, *staff*-urile locale ale principalelor partide deschideau, deja, standurile lor de propagandă. Ne-am luat după pozele candidaților pro-occidentali,

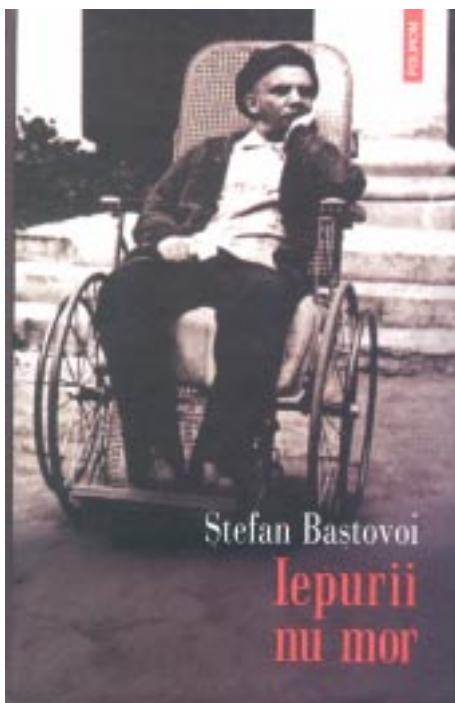
în ideea că oamenii care îi susțin nu se poate să nu o rupă pe o frangleză suficientă bunei lămuriri. N-am avut succes: cu engleza nu, căci în Ucraina e la modă franceza... Dar nici cu franceza, fiindcă nu se mai face ca lumea... Și atunci, din spatele cortului Iuliei Timoshenko a apărut un puștiulache de vreo zece ani care s-a băgat singur în vorbă. E adevărat că nimeni nu știa engleză ori franceză, dar el, puștiul, putea servi de interpret de față cu noi, străinii, căci, s-a întors spre noi, *io vorbesc românește... Bravo, puștiule, ești român!* — i-am spus fără să mai las loc eschivei, însă puștiul a recunoscut senin că *da*. Și apoi a întreat în locul nostru pe cei din jur ce și cum, pentru a ne îndrepta spre unica *pizzerie* din centru. Așa ne trebuie dacă ne-au primit în Europa, acum n-avem decât să mâncăm carton globalizant-european, chiar dacă noi am fi preferat niște poale în brâu și-un borș ucrainesc!

Luată de val și mișcată de babele de sub gangul de lângă pizzerie, care și ele vorbeau românește și

s-au lăsat fotografiate cu noi, m-am mulțumit, pe moment, cu ideea că ia uite, în Cernăuți poți găsi oameni care vorbesc românește și care trec la această limbă în clipa în care te identifică drept turist occidental.

Abia mai apoi m-am întrebat de câte ori, în Belgrad sau Novi Sad fiind, bunăoară, am putut vorbi românește cu alte persoane decât cei câțiva intelectuali afișat cunoscători de română. De câte ori am vorbit românește cu un puști de zece ani în Gyula, *fief*-ul românilor din Ungaria, iar puștiul să vină singur la mine și să-mi servească de traducător? Nu mi se întâmplase niciodată, fiindcă acolo, la Belgrad sau la Gyula concurența cu limba cealaltă și cu civilizația cealaltă nu părea să fie una în favoarea românei. Româneasca era de lăsat pe seama bunicilor țărani din satele uitate de vreme... La Cernăuți, însă, la Anul Domnului 2007 româneasca e limba turiștilor bogați, puțin original și râvnit europeni... N-aș trece atât de ușor peste întâmplarea asta, fiindcă nu cred că vremea propice ei se repetă prea adesea...

la POLIROM

PICĂȚURA DE CUCUȚĂ

picătura de cucuță

RESPIRĂRI ÎN PARADIS

PAUL EUGEN BANCIU

15 august 1990. Brebu Nou. Sântămăria Mare. La un pahar de țuică pe tăpșanul din spatele casei din deal, Doru Tulcan, Mimi, Rodica, eu și Gruber, misitul satului, punem la cale cum să trecem mai ușor actele pe numele nostru la un notar din Caransebeș. Gazdele noastre încă ezită dacă vor sau nu să-și vândă gospodăriile înainte de a pleca în Germania. Pemii vin de la biserică. Ne mutăm în casa de jos, de lângă primăria comunei, unde vor sta Tulcanii. Vom avea mult de lucru, dar n-are importanță pentru că asta ne-am dorit: o casă la munte, unde să pictăm, să scriem, să visăm, să ne recosmicizăm după risipirea cotidiană de la oraș. Socotelile nu ies. Gruber promite. Persuadăm și noi. Negociem nu atât prețurile caselor, cât hotărârea vechilor proprietari de a ni le vinde, cum a fost înțelesul la început. Ezitări. Apoi plecarea pemilor.

15 august 2007. Brebu Nou. Sântămăria Mare. La un pahar de suc stau de vorbă cu Doru Tulcan înaintea deschiderii expoziției de fotografii din cadrul Simpozionului "CULTURA ÎN ȘURĂ", organizat de Fundația Artelor Reunite a căror patroni sunt Elena Minodora și Doru Tulcan. Expozanți: Camil Tulcan, Elena Minodora Tulcan, Richard Wayne (Germania), Iosif Kiraly, Denisa Curte (Spania), a celei de sculptură a studenților de la arte din Timișoara, conduși de asistent univ. dr. Anca Șerban, lect. univ. dr. Eugen Barzu și conf. univ. dr. Rudi Kocsis. Lumea e încă la biserică. Așteptăm să vină la deschiderea fixată pentru ora 13.00. Artiști, scriitori, expozanți, câțiva localnici se perindă prin fața lucrărilor.

"În șaptesprezece ani ne-am vizitat puțin. Voi n-ați mai urcat până în casa din vârful dealului, la mine. Acolo mi-am scris cinci-sprezece cărți, din care am publicat treisprezece. Rodica a deschis vreo două personale de pictură cu lucrările făcute aici. Ne bucurăm de aceleași liniști cosmice, de aceleași culori calme ale amurgurilor de peste Semenice, de răsăriturile de pe Țarcu. Noi, închiși în universul nostru, voi întrepătrunși cu viața orașului, a facultății, urmându-și fiecare destinul de creator", cuget îndelung, la care Doru îmi retează orice speranță: "La vârsta noastră nu mai putem da concursuri. Nu mai participăm la competiția mare, ci reluăm doar ceea ce e deja făcut. Adâncim ce știm, mai împărtășim și altora din trăirile noastre, pentru a le deschide o ușă spre noi, spre felul în care vedem lucrurile, ne verificăm în fond pe alte generații, propriile viziuni artistice..." Să fiu rău, aduc aminte de butada unui clasic în viață, care spunea că până la patruzeci de ani produci, apoi re-produci. Dialogul se curmă. Doru e foarte emoționat.

Simpozionul din ziua aceea — care avea să se termine târziu, în noapte, printr-o suită de filme ale lui despre Podlipny, grupul "Sigma" și Pianul de Sus, pentru a-și pregăti privitorii prin comentarii și imagine spre finalul apoteotic al filmului desfășurat pe o structură—ecran spațială —, va continua într-o a doua parte, seara, cu un moment de lectură publică datorat jurnalistei germane, Adriana Cărcu, despre Brebu și oamenii săi de odinioară, de azi. Îmi continui discuțiile cu alți invitați, apoi rămân la o cafea cu Lucian Ionică. Vorbim despre munți, despre Țarcu, despre brebani și ciudățeniile lor.

15 august 2007. Brebu Nou. Ora 22.00. După cele trei filme ale lui Doru Tulcan despre *Dinamica autoportretelor lui Julius Podlipny*, *Dinamica structurilor spațiale realizate de Grupul "Sigma"* și *Cinetica apei în bătaia*

luminii și a țesăturilor la Pianul de Sus, a urmat proiecția unui film pe ecranul format dintr-o structură spațială octogonală, creată din triunghiuri și hexagoane translucide, pe un fond sonor realizat de Daniel Dorobanțu, ca o prelungire a cineticii apei, aerului și luminii, pe care o pot numi "Cinetica cerului" sau "Zbor".

Text sugerat:

"Era o dimineață senină de august. Privighetorile, vrăbiile și rândunelele se treziseră cu mult înaintea oamenilor, iar găile, sticleții și ciorile își căutau dragostea speciilor lor. Doar oamenii cred că bucuria soarelui, pentru care-și vesteau toate păsările trezirea, era doar bucuria lor.

Dmul se ridică din pat, și, după o scurtă efortare, ajunse deasupra grajdului, apoi, de acolo, peste pădurea ce îmbrăca muntele. Pluti câțva, aplecat spre lumea verde de dedesubt, umplându-și plămânii cu aerul rece îmbibat cu rășină, ce se ridica printre copaci. Vârfurile ascuțite al brazilor treceau puțin pe sub pieptul lui. Urca panta pe deasupra lor, voind să descopere vârfurile cu cinci și șase crenguțe crescute în coroană pe axul central ce împungea cerul. Imaginea de sus a pădurii de brad, drepte, îndeajuns de simetric dispusă, îi dădea sentimentul că dedesubtul lui se află toată filosofia lumii. Sub poala pădurii de brad, printre coroanele rotunde zări, pe lângă păraie repezi, flori galbene smălțuite de piciorul cocoșului. Dacă n-ar fi zburat în dimineața aceea pe deasupra pădurii și ar fi bătut poteca, ar fi putut culege ciuperci, hribi, mânățarci și lăptuci, ce se ridicaseră ca o altă pădure sub poala brazilor, după ploile ce țineră o săptămână.

Avea puterea nu doar să zboare, dar să și audă la mare depărtare orice zgomot, să simtă mirosul minții din grădina și al fânului cosit de cealaltă parte a muntelui. Purta în el toate păsările și toate plantele, și toate ființele mărute ce mișunau pe lângă casa lui. Un taf greoi aduna laolaltă buștenii și-i căra spre un camion cu peridoc. Zgomotul motorului și mirosul motorinei arse, ce se ridicau prin golul acela dreptunghiular îl îndepărtară spre zona alpină de la capătul de sus al pădurii, spre jepi și tufe de afini.

Se opri pe stânca ce domina locul și toate văile din jur. Încercă să-și zărească de acolo casa, să o deosebească de toate celelalte din aglomerarea ce purta numele satului părăsit. Văzu turla bisericii, crucea de pe ea și tabla zincată de pe casa parohială. Se ridică deasupra golului alpin și, cum mai departe nu se vedea nici un alt vârf, trecu ca un abur după ploaie spre casa lui, peste pădurea de brad...

O compensație de neegalat, să ai toate simțurile treze și să percepi ceea ce alții nu aud, nu văd, nu miros și nu pot descifra în aerul reavăn al dimineții: cântecul cocoșului și zumzetul albinelor și ciripitul vrăbiilor și roșul și verdele și portocaliul florilor, și mirosul fânului cosit și-al coajei copacilor înlăcrimate de chihlimbarului rășinilor de pe urma crengilor rupte, ori mirosul tare al frunzelor nucului.

A supraviețui înseamnă să știi să te bucuri de ceea ce ai..."

Undeva, deasupra capetelor tuturor celor ce-și imaginău cinetica zborului, sute de meteoriți se stingeau în apa groasă a atmosferei Pământului, veniți din centura de asteroizi a Pleiadelor, sub privirea apropiată a lui Marte, devenit de vreun an un luceafăr de seară, ceva mai mare.

VOCI PIA BRÎNZEU

De curând, țărâna l-a primit pe unul din cei mai mari tenori ai lumii. Despărțirea de Luciano Pavarotti a coborât tristețea asupra întregii lumi muzicale și nu cred să fi fost vreun cetățean al acestei planete care să nu fi participat cu un gând îndoliat la tristul eveniment.

Din fericire însă, deși trupul cântărețului a trecut în neființă, vocea sa a rămas aici, cu noi. Datorită înregistrărilor moderne, ea a scăpat morții, a scăpat tăcerii mormântului, fiind un bun asupra căruia am luat stăpânire cu toții. Ne-am însușit-o în mod egoist, știind că nu facem niciun rău, ea fiind atât de încăpătoare încât poate cuprinde întreaga lume. Este, de fapt, vocea eternă a unui înger care ne ajută și pe noi, cei care o ascultăm, să percepem armonia sferelor cerești. De acum până, sper să nu mă înșel, în veci de veci, până la sfârșitul acestei civilizații.

Dar, cugetam eu așa, aflând că "Orizontul" a ajuns la număr aniversar, oare nu i s-ar putea asocia și revistei noastre o voce? Ea are, desigur, un corp al său, un corp alb, cu înscris negru, oferind spectacolul propriu al curgerii literei și textelor. Dar oare cum se aude vocea sa? Nu mă gândesc aici la vocea electronică a ziarelor, realizată inginereste pentru a permite nevăzătorilor să citească și ei o gazetă pe computer. Mă refer la graiul despre care vorbește Wordsworth într-unul din sonetele sale și Marshall McLuhan în textele sale despre galaxia Gutenberg, la graiul specific fiecărei gazete, care atunci când are personalitate, se aude ferm și răspicat. Îmi place să cred că și revista "Orizont" a dovedit, de o mie cinci sute de ori până acum, o voce puternică, de înzestrat tenor, iar vocalizele sale, line sau colțuroase, au fost mereu senine, asemănătoare performanțelor luminoase ale marilor cântăreți de operă.

Îi urez, prin urmare, "Orizontului" să aibă și de acum înainte o voce mereu tânără, purtătoare de frumusețe și de gânduri înalte. Îi urez să rămână alături de noi, să ne însoțească solar în lupta comună împotriva zidurilor despărțitoare și să ne învețe cum să ne glorificăm zeii interiori și virtuțile creștine.

"Trebuie să ai muzica în gând și să o cânti cu tot corpul", spunea Pavarotti. Îi doresc "Orizontului" aceeași putere de a cânta cu tot corpul, aceeași voce de lumină ca cea a lui Big Luciano, pentru a ne uni cu toții în jurul său astfel ca și revista noastră să poată celebra, prin strălucirea ei, frumusețile de sus pentru a da sens și putere vieții noastre aici jos.

KARAOKE ADRIAN BODNARU

Când trenul de seară era după-amiază, începeau să vorbească vecinii despre cum, la rând, se așează cuiele peste linii.

Pe mijlocul șinelor spuneau că le văd înșirând, ca un spate în miel, de acolo și numai prăpăd sau ceva aproape la fel.

Încercau să-și adune luminile stivă, să strige la seară să cadă odată, până ce trecea, pe sub locomotivă, peste primul cui, o roată.

Îl priveau, apoi, ridicat din căldură, dintre sârmele, sâsâind, de semnal,

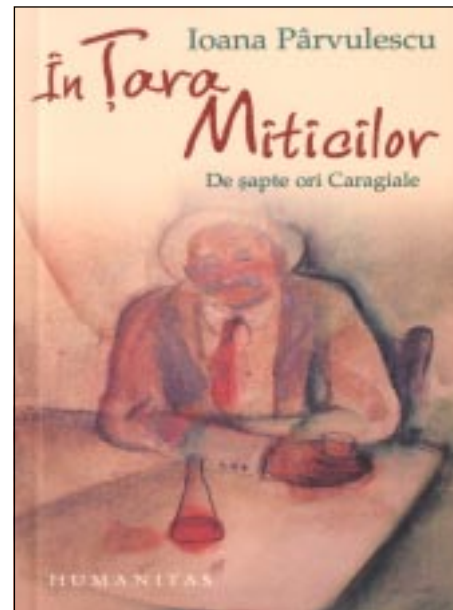
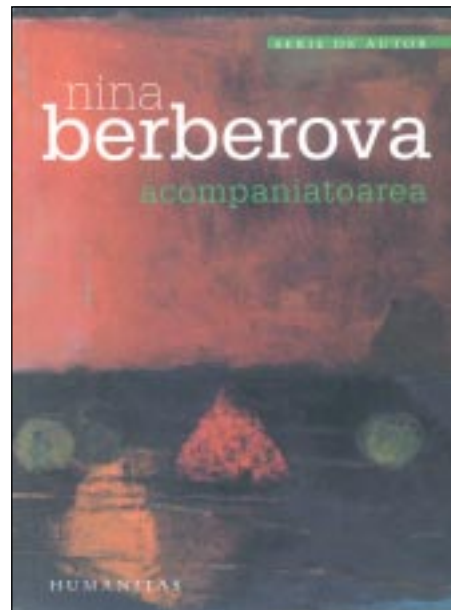
cu fețele bărbierite în ură de duminică dimineața la deal.

În mâinile mici simțeau un briceag ascuțit pe mirosul lucernei, cum le taie, seara, fluturii în prag pentru dosul de față a pernei.

După el mă luam ca un sunet subțire pe un cer zgâriat până la aluminiu de avion adormit într-o știre bună, de la capăt, încontinuu.

Treceam ușor pe dincolo de veri spre ei, prefăcuți, la picioare, în coji de semințe, citind pe vederi de la capăt în jos, la culcare.

NOU la HUMANITAS

EXIL INTERIOR

exil interior

AM SENTIMENTUL CĂ FUR SUFLETUL REALITĂȚII

TUDOR CREȚU

Eugen Bunaru: *Salut, Tudore. Nu ne-am văzut de ceva timp. Cum ai înfruntat, cum înfrunți căldurile din această „lungă vară fierbinte”? Aștepti toamna, cu speranța roadelor ei? Firește, mă gândesc la romanul tău, aflat pe țeavă, de la Cartea Românească. Cum stau lucrurile?*

Tudor Crețu: Toamna e un fel de rebranșare, "un nou început". Al muncilor. Am semnat, în iulie, un contract cu *Cartea Românească*. Romanul va apărea în noiembrie cel târziu. L-am terminat acum un an. În ultima noapte de august din 2006. A fost una dintre cele mai albe și mai luminoase nopți. Mai luminoasă, de fapt, decât multe dintre zile.

— **Ce crezi despre această încălzire globală? A devenit, între timp, și o temă literară, o sursă de inspirație. Am citit recent în "Vatra", o frumoasă și tristă nuvelă de Mircea Pora, Focul. Dar și în "Orizont" a apărut o proză inspirată, Sub soarele roșu, pe aceeași temă, a mai tânărului Alexandru Colțan.**

— Trăim, într-adevăr, într-o oală sub presiune. Am, adesea, impresia c-asist la o sinucidere colectivă. Că atmosfera e tot mai "fierbinte", ca-n thriller-ele proaste. Numai că s-ar putea să lipsească taman happy-end-ul. Căldura mare își pierde sensul caragialesc, căpătând unul și mai insuportabil. Vara asta mi-a dat senzația c-am îmbătrânit. Pentru prima dată m-am plâns de căldură în rând cu moșii din bloc...Însă verile în oraș au și momentele lor "mistice" — nopțile, răcoarea lor sublimă etc. Mi-am bulversat complet ritmurile. Am ajuns o făptură nocturnă care-și bea cafeaua la nouă seara, scrie sau citește pâ'n' pe la vreo trei și, dup-aia, iese, câteodată, în oraș. În singurul local nonstop din Unirii. E un "ezoteric" fior al libertății.

— **În ce fază te afli cu romanul, la care știi că lucrezi? Ce "tratează"? Care ar fi "miza" lui și, bineînțeles, a ta?**

— Lucrez, de ceva vreme, la un nou roman care "tratează" în ambele sensuri. Și abordează, și vindecă. E o împletitură cu fire policrome și, totodată, cel mai "biografist" și mai fantasm text pe care l-am scris până acum. Prin urmare, pe mine mă tratează. Sunt vreo trei romane într-unul singur. O structură pe care mi-o imaginez tipărită cu mai multe culori: un reality show mental, un "horror", o biografie cât se poate de prozaică. Prin împletire, toate astea duc la o redescoperire a vieții, la transmutarea ei: reality show-ul, visul inițial, se mută în realitate, se REALizează. E vorba, de fapt, de palierele unei inițieri. Așa cum mi-l imaginez, proiectul are, destul de probabil, o alură utopică, fantasmagorică. Am conceput totul ca pe un "sistem planetar", ca să nu fiu și mai obraznic și să zic, de-a dreptul, solar. Adică: în jurul "planetei dătătoare de viață", al romanului propriu-zis, gravitează și alte cărțului — jurnalul personajului, un volum de versuri, un folder aparent ocult, câteva "manuale de supraviețuire". Nici mie nu mi-e, deocamdată, foarte clar cum va arăta versiunea finită. În plus, nu-mi prea place să divulg, să spăl, ca să zic așa, rufărie intimă în public — cartea/cărțile la care lucrezi sunt cea mai acută intimitate. Indiferent de cum va fi primit romanul, nu regret atenția obsesivă pe care i-o acord — scrierea lui e o experiență cardinală. Niciodată n-am mai scris așa la o carte. Am, uneori, sentimentul că fur sufletul realității. Că scrisul programează și decide ce se va întâmpla, că e mai real decât viața. Ține, de fapt, de demența investirii, a plonjonului, cu capul înainte, într-un proiect

similar unei autoclarificări de care viitorul însuși (personal, evident) pare a depinde. E vorba de televiziune, școală (experiența unui profesor), fantasmagorii bolnave, literatură și nu numai. Dar toată descrierea asta tinde să devină o amestecătură haotică și neconcludentă. Detalii, cum se zice, în carte. Nu știu, nu-mi dau, încă, seama când va fi gata.

— **Ai citit, în primăvară, la Pavel Dan, mai multe poeme. Mi s-a părut că e „altceva”, o altă tonalitate față de poezia ta din cele două volume. Mi-au plăcut, ca de altfel și mai tinerilor colegi din cenaclu. Pui de un nou volum?**

— Ceva s-a schimbat și în poezie. Am câteva zeci de poeme pe hard disk. Și prin caiete mai vechi. Lucrez la un volum-experiment, la niște "fragmente continue" sau poeme live, texte prin care încerc să înțeleg mai bine geneza unui poem și nu numai. Și critica pe care o scriu bate, tot mai mult, în direcția asta — înspre ideea că înțelegerea genezei unui text e un mod de a înțelege Geneza însăși. Una dintre concluziile la care am ajuns e, aproape, autoironică: textul e mai inteligent decât autorul. De la un punct încolo, e/devine un organism care se autogenerază. Trebuie, doar, să-i dai impulsul — să-i insuflă viață. Apoi să-i urmărești/consemnezi evoluția pe cont propriu. Vei fi extrem de surprins de inteligența materiei care se organizează pe sine. De poemul a cărui (auto)scriere e tocmai țeserea țesutului viu. Am mai "redactat", sigur, și alt tip de poeme. Nu mă prea grăbesc cu publicatul. Tocmai pentru că sunt încercări ce vizează "produse" ceva mai unitare, care sper să aibă rotunjimea lor.

— **Apropos de poezie, știi că n-ai fost prea mulțumit. Ți-ai fi dorit mai multe cronici la volumele deja publicate și comentarii mai aplicate, mai... favorabile. Cum te-au „atins” ele, cronicile cu pricina?**

— Cine nu-și dorește o receptare cât mai favorabilă? Am avut vreo șase cronici la *Obiectele oranj*. Două dintre ele negative. Sigur că, dincolo de carte, se reacționează și la om, la autor — nu sunt foarte popular printre douămiști. În plus, diferențele estetice au alunecat, uneori, în referendum-uri personale. Am spus cândva că Generația 2000 e generația cu cei mai mulți de zero. Asemenea "atitudini", îți dai seama, cât de simpatic m-au făcut. O să-ți dau un exemplu: un coleg de promoție, la care chiar țin, și cu care am polemizat acut într-o perioadă. Înainte de a ne certa și după ce ne-am împăcat, mi-a zis că "da, mă, e bună cartea", ceea ce nu l-a împiedicat s-o considere, pe durata "conflagrațiilor", în scris, un "eșec evident". De cine e vorba — doritorii să consulte numărul despre douămiism al Vetrei, cel din aprilie, și vor găsi acolo sintagma și, implicit, autorul în cauză. *Obiectele oranj* e o carte care m-a maturizat inclusiv sub acest aspect — m-a învățat să-mi gestionez receptarea. Unii au reacționat la mănua de pe copertă de parcă le-aș fi aruncat-o, personal, în față. Ceea ce înseamnă că s-au simțit amenințați. Dar cartea există și se apără singură. Cu sau fără mânuși...

— **Deții o rubrică permanentă, Faza critică, de cronică/recenzie în revista "Orizont". Ce ecouri ți-au parvenit vis à vis de „spiritul critic” pe care îl... aplici cărților comentate?**

— Critica îmi face tot mai mare plăcere și tot mai mulți "dușmani". Știu cât de tare poate irita o cronică negativă. Încerc să trec dincolo de impresionism. Critica e, și ea, o "cale de salvare" — o știință ce obligă, aproape

ca și yoga, la o anumită asceză (morală, evident) și la contemplarea reală a obiectului — textul analizat. Încerc, tot mai mult, să percep respectivul text ca pe un "fragment de univers", nu (doar) ca pe un produs cultural. Actul critic trebuie să aibă abisalitatea lui. Să forezi poemul pe cât de adânc forează poetul universul. Eu cred că mitul lui Orfeu îl vizează, parțial, și pe critic: și el trebuie să fie apt de o scoborâre în infern, pe urmele poetului, ale ecoului de liră. Altminteri nu face decât o "descriere" după poze și mărturii neasimilate, ne-experimentate. Toate astea obligă: 1. la un demers interdisciplinar; 2. la o disponibilitate existențială la fel de acută ca a poetului. Nu degeaba se zice că, despre poezie, cel mai bine scriu poeții. Cunoașterea e un "domeniu" existențial. Sughit mai des de când scriu critică. Semn că unii mă pomenesc; consacrarea, ca să glumesc cinic și forțat, va veni când o să-mi dea, de-a dreptul, de pomană. Mai ales că între viziunea mea și actualul "canon" douămiist există oareșce diferențe.

— **Fiindcă ai atins „subiectul”, în ce relații ești cu colegii tăi de generație? Cum te „simți”, cum te-ai acomodat în interiorul ei? Cum îți apreciezi — valoric — colegii, poeții și prozatorii? Ți-ai permite, în acest dialog, un top ten?**

— Într-un top zece, ar trebui să figureze autori de nota zece. Ca-n artele marțiale, măiestria începe cu centura neagră. Cum e și firesc, deocamdată... Cel mai mult îmi plac Dan Coman și Ruxandra Novac. Dintre critici, optez pentru Paul Cernat și Andrei Terian, iar la proză pentru Sorin Stoica. *O limbă comună* e cea mai bună carte "douămiistă" de proză din câte am parcurs — e adevărat, n-am citit, din păcate, cât(e) mi-aș fi dorit. În ce privește acomodarea — nu mi-am descoperit, încă, "locul de veci" în literatură...Cei ce cred că și l-au găsit, deja, în ipostaza de lideri generaționiști, de pildă, nu fac decât să se înmormânteze de tineri, de puberi...

— **Cum a decurs, anul acesta, simpozionul tinerilor scriitori, „petrecut” în primăvară, la Cluj? Ce a fost nou față de prima ediție? Ce finalitate crezi că a avut?**

— Astfel de manifestări sunt importante prin laturile lor neoficiale. Discuțiile adevărate se duc, cel mai adesea, la birt. Dincolo de formalități, diplomații etc. Dacă, în 2006, participanți "din lumea celor care nu cuvântă" public mi-au reproșat că am vorbit prea mult, anul ăsta nu m-am "implicat activ" în dezbateri pentru că nu m-au stârnit. Cea din după-masa primei zile, de pildă, a fost un eșec evident — haos, inconsistență etc. Am "luat-o", cu Sandu Potcoavă, prin localuri și am găsit, pe unde am intrat, tot felul de scriitori, la tot felul de mese. Unii deja torpilați. Am avut impresia unei lumi literare scindate, grupate după "religia" bisericii și a bisericuțelor. Raporturile se stabilesc de la distanță — ce și cum ai scris despre unul sau altul ș.a.m.d. Așa încât, la fața locului, *distanțările*, mai degrabă, se întetesc: ignorări reciproce, înțepături, pișcături etc. A fost, însă, o bucurie să revăd câțiva oameni: Komartin, Țupa, Coman, Khasis — pe care, în treacănt fie spus, l-am înjurat până dimineța din cauza sforăiturilor.

— **Revenind la „generație”, mi-a căzut, recent, în mâini o antologie a poezilor tineri, „Zoom-2007”, „inserată” în revista Versus/m, nr.3/2007, prefată de Claudiu Komartin. Am rămas surprins, dezamăgit chiar, să nu**

regăsesc în antologia cu pricina nici un poet din gruparea paveldanistă timișoreană... Mai concret, mi-e greu să înțeleg, asumându-mi riscul de a fi taxat drept subiectiv, absența câtorva nume: Alexandru Potcoavă, Tudor Crețu, Cătălina George, Adriana Tudor Gătan...

— Din câte știu, "antologia" a fost încropită după "criterii" obscure, pe fondul conflictelor și divorțurilor din redacție. Din această cauză, probabil, lipsește și Ianuș. Absența timișorenilor e, bineînțeles, jenantă — nu pentru noi, timișorenii, ci pentru antologatori. Atât substanța ansamblului (cenaclul Pavel Dan), cât și a individualităților (Alex. Potcoavă sau Adriana Tudor Gătan, de exemplu), justifică, să nu zic impune, prezența timișoreană în orice antologie douămiistă care se vrea *națională*. Dar de ce să acordăm importanță unei "antologii" care nu e, (prin) ea însăși, antologică?

— **Cum stai la capitolul televiziune? Pe când o nouă implicare „pe sticlă”?...**

— "La acest capitol": șantierul, pregătirile sunt în toi. Vor apărea, la un moment dat, niște torpile lansate din adâncuri și îndreptate spre punctele cu adevărat cardinale. Ce a fost până acum (ideea cu *Boemă de Timișoara*, talkshow-urile *Spații subiective*, *Pe viu*), a fost doar aperitivul. Probabil și din cauza asta, unii au încercat să mă "mănânce". Cert e că n-au reușit decât să înghită în gol sau să se înece cu salivă. Pauza asta de respirație, nu face, ca-n cazul șamanilor, decât să trezească adevăratele energii. Descopăr, ca să zic așa, noi puncte pe i la cuvântul *viitor*. Veștile bune, prin urmare, încep să vină pe ambele telefoane și *Orange* — "The future's bright, the future's Orange"; și *Connex* — "Viitorul sună bine".

— **Dacă ar fi să iei un puls vieții literare din Timișoara, din ultima vreme, ce diagnostic ai pune?**

— Aș vrea cu totul alt puls: unul bubuitor ca o "lucrare" la tobe. Din păcate... Dar să nu încheiem cu din *păcate*. Viața literară adevărată e cea din camera de scris. Pereții ei ne sunt printre cei mai fideli martori. "Dacă pereții (aceștia) ar putea vorbi", sunt sigur că mărturia lor ar fi esențială pentru redescoperirea scriitorului...

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

ATELIER – JURNAL EPIC DANIEL VIGHI (LA KEYBOARD)

Construiesc un fel de trilogie cu o rațiune internă, dictată de legile întortocheate ale imaginărilor creator care nu se supune cu totul ordonărilor logice. I-am spus acestei construcții în trei părți *Timișoara – un veac pe Corso*. Motivația proiectului se naște din complexitatea urbană a vorbei aceleia des repetată cândva: "ies pe Corso" cu variantele "merg la agățat pe Corso" și/sau "ne vedem pe Corso". A fi pe Corso – în micul sau mai marele orașel de provincie – înseamnă să fii într-un spațiu esențial. Nu întâmplător sinonimul absolut al Corso-ului este Centrul. Acolo se petrece tot ceea ce e important, acolo te întâlnești, acolo te expui privirilor și judecăților. Pe vremuri, în Timișoara, erau două Corso-uri: pe o parte unul al lumii suspuse, al celor cu stare, al intelighentsiei, al micii burghezii respectabile. Acest Corso se prelungea dinspre fosta cofetărie Violeta și ajungea până hăt departe, dincolo de restaurantul Loyd, adică peste două sute de metri plini de distincție, de recunoașteri sociale, de exerciții de socializare comunitară, cum zicem noi astăzi. Mai putem vedea rămășițe demne ale aceluia Corso, duminica la prânz, după ce anumiți domni și doamne vîrșnici ies de la Catedrală și se preumblă pentru a se antrena fiziologic în vederea mesei care urmează. Îi puteți vedea, sunt încă acolo, puțini, tot mai puțini, sub zece la sută din populația orașului care este invadat de lumea cealaltă, de pe celălalt Corso – acela al cinematografului Capitol și al fîntînii de La Pești – odinioară un loc de spațiu al servitoarelor, al soldaților, al tinerilor ucenici, al elevilor cu chipui și al studenților politehniști – alții nu existau! Astăzi lucrurile s-au amestecat. Tineretea celor de dincolo și indistinția socială au biruit, iar Corso-ul din fața restaurantului Loyd a pierit înghițit de revoluția lumii noi și de răsturnările hippies. De aceea primul volum al trilogiei mele se întîmplă pe muzica lui Jimi Hendrix și Janis Joplin din *Summertime*. Motto-ul posibil al acestei prefaceri ar putea fi chestia aceea mișto la gitară pe care a născocit-o Jimi Hendrix la marele concert de la Woodstock cînd a deșirat imnul SUA într-o tînguire pe corzi care imita afît suierul bombelor din Vietnam, cît și fisura și, mai apoi, prăbușirea unei culturi statale autoritariste. Revanșa Corso-ului din fața cinematografului Capitol față de acela tîhnit de dinaintea Catedralei. Cei dintîi au biruit: vulgular, plebea, pletosii de mai tîrziu cu mocasini și pantaloni "strîmți și soioși", vorba textului adevăratei formații Phoenix, aceea a lui Șpiți, Moni și Kamo. Ehe, dragilor, trecut-au anii, vorba poetului, așa că a venit vremea trilogiei de față. Primul volum l-am terminat, al doilea este și el pe aproape, al treilea este scris mai gata o treime. Despre celelalte două voi mai scrie în aceste note de atelier ale scrierii în trei părți *Timișoara – un veac pe Corso*. Cum le isprăvesc, merg cu ele pe la Mircea Mihăieș să le publicăm și, vorba lui Grigore Ureche, "să rămîie feciorilor și nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să să ferească și să socotească, iar duple cele bune să urmeze și să să învețe și să să îndrepteze".

NOTE DE ATELIER

E aici, mai jos, un fragment cînd băieții din roman se hotărîsc să o apuce spre frontieră. Am lăsat textul la prima mână dinadins, pe alocuri este prea exaltat și-l voi mai peria de vorbe, întorsături, interjecții, avînturi prea de tot avîntate. Cititorul nu răspunde întotdeauna la ele, el le are pe ale lui, și tu se prea poate să nu nimeriști punctul acela secret al împreunării voastre prin lectură. Exaltarea e urmarea faptului că spre finalul

fragmentului am ascultat frumusețea *Cry Baby* a lui Janis Joplin în timp ce scriam, și mai apoi Jose Feliciano cu chestia aia din 1971 de la Sanremo Music Festival de-i zice *Che Sarà* care mi-a blejdit primele iubiri printr-a opta, pentru una din B. Numai că, atenție, nu e bine să te lași cuprins de stări leșinate cînd scrii, e bine să le eviți pentru că nu le poți controla efectele:

TEXTUL NEPERIAT CU JANIS ȘI JOSE

Vă așezați la loc strategic într-un colț al sălii de la gara Cruci. Dincolo e lumea liberă, cum se spune. Trebuie să vină soldații, precis milițianul i-a anunțat deja, mirare cum de nu s-au arătat pînă acum. I-a surprins foarte tare faptul că am coborît dintr-un marfar care trebuia să intre oricum la controlul amănunțit pentru Punctul de trecere al frontierei. Nimeni nu s-a așteptat la așa ceva, să vadă niște arătări ciudate, niște semițigani cu laibăre din piele cu ciucuri, cu mărgel, cu păr lăieț, cu pantaloni și cămăși țigănești, unul are o chestie pe el ca a mexicanilor. Cît de curînd vor sosi patrulele de grăniceri, trebuiau demult deja să fie aici, au întîrziat și asta e cît se poate de rău. Milițianul de la gară raportează pichetului de grăniceri: "raportez, am o bandă de infractori", strigă în receptor și voi stați blejdiți pe muzica lui Premiata Forneria Marconi. Milițianul în pragul pensiei se îndreaptă îngrijorat spre grup, se agită, nu e nimeni, nu e nici un soldat prin preajmă și asta chiar e o nenorocire: "în numele legii trebuie să rămâneți aici în sală", le spune, aproape în șoaptă, timid. "Domnule, eu așa ceva chiar că n-am mai văzut în viața mea", pare să spună mecla lui pistriuată, are părul roșu de ucrainean și chiar este așa ceva, milițianul este ucrainean din Banat și nu e om rău, își face și el treaba, ia o pîine de la stat și nu mai are mult pînă scapă dracului de toți smintiiții ăștia, de toate încurcăturile, cum e și asta de acum: este de necrezut să vă vadă cum stați voi într-o cămăruță cu afișe color și purtați blue jeansi, sînteți cu mocasini la modă în picioare, cu t-shirt cu bărbosul Jimi pe el, cu nebuna Janis, cu Che Guevara despre care nici nu știți cine e și de unde vine. Cu franjuri la picioare sînteți voi, cu ciucuri la cureaua de la jeansi, Pol poartă la gît un mare colț de mistreț subtilizat de la tăfîne-său – vînațoru' și comandantul Miliției Județene Timiș. Vine milițianul cu pistriul, roșcatul ucrainean bănățean este așa de speriat, că zice cîteva vorbe în ungurește, cu nem sobot, ceva cu te fiom, și chestia seamănă cu o seară din urmă cu nici o lună cînd erați toți în cămăruța lui J.H. și a lui J.J., erați acasă la ei în odaia sărmană din curtea interioară dărăpănată cu chiriași căruțași unguri și slovaci, și voi urlați acolo în jurul unei ghitări la care se agită Pol, strigați așa de tare, că vine vecina să vadă ce-i, a luat foc sau ce, și J.H. o expediază pe Erji-neni una-două, îi spune ceva cam răstit, ieșim să ne pișăm de atîta vin pe care îl bem, ne clătînim prin curtea interioară, prin fața pridvorului pe nume tîrnat, cu stîlpi de lemn din vremea lui Franț Iozef, vecina Erji e atîta de săracă, încît nu are nici măcar lumină electrică, lămpi "cu petron" are babetu', și voi behăiți cîntări cu Deep Purple in the rock, pe urmă ziceți cîntarea *Amen* a lui Otis Reding pe care mult îl iubea Janis Joplin, care bea de nu se poate spune și se uită la voi cu niște ochi ceva de speriat, cu niște pungi în jurul lor, cu un fel de mahnureală, cu o voce jalnică vă cîntă Janis ratarea la festivalul pop de la Monterey, unde a reluat "*Ball and Chain*" a

lui Big Mama Thornton cu asemenea nebunie finală, încît Cass Elliot care era pierdut în mulțime și-a spus "Wow, that's really heavy".

Mergem clătînîndu-ne la buda cea mică a lui Erji-neni, casa e atît de bicisnică, încît nu vă puteți da seama, ne pare pe bună dreptate a fi cea mai mitutică din curtea aceea, și Pol taman îl învață pe J.H. cîntarea **Che sara** de Jose Luciano: viață risipită burghez! Ah, tristețe nesăbuită pe nume *Come down, Jesus* în birtul pe nume Expresu' de la Gară în care ne îmbătăm cu Janis: ah, tu, golănie cavalească, demnă, îndepărtată, ne-ai lăsat săraci de simțire, săraci de avînturi, săraci

de tinerete, săraci de adolescență, săraci și singuri, față la față cu un destin pe care nu-l mai putem schimba și sîntem beți turtă, mergem să ne pișăm pe rînd în buda lui Erji-neni care s-a speriat rău de vîietăturile noastre, ne privește pierită din dosul zdrenței din geam și sîntem turtă, s-a dus tineretea ca duminica de la pușcăria din strada Popa Șapcă unde stau infractorii de drept comun laolaltă cu ăștia de la frontieră, s-a dus tineretea cu tot cu noroaiele de pe mozaicul de la Popa Șapcă, mergem la veceul lui Erji-neni! Ceea ce a fost nu mai este, doar în urechi se mai aude cum se vaietă Jose Feliciano despre corason.

CRIVINA, CÂRNECEA, BASISTA: STAN-MUZEU VIOREL MARINEASA

Atras de imund, de grotesc, de hidos, reșiteanul Matei Bîtea prinde, în cadre și în formule memorabile, harababura spectaculoasă provocată de căderea comunismului pe plaiurile mioritice. Termocentrala de la Crivina, ridicată la ideea tovarășei Elena Ceaușescu, care văzuse ea ce văzuse privind utilizarea șisturilor bituminoase într-una din numeroasele țări vizitate împreună cu soțul, a produs dezastru multiple în zonă; doar pentru cineclubul minier din Anina, zice autorul, a fost o binefacere, căci astfel a avut o constantă sursă de inspirație în fabricarea de reportaje abonate la premiile festivalului "Cîntarea României". Atunci cînd Matei Bîtea s-a documentat, un inginer nostalgic din vechea conducere păstora ruina, dezastrul. În timp ce-și face de lucru cu un liniar, cu o radieră de pe birou, omul își exprimă părerea că oprirea investiției trebuie interpretată ca un gest politic. În colonie mai locuiesc cîteva zeci de suflete. Mulți trăiesc din vânzarea melcilor pe care-i strîng din pădure. Funcționează trei gatere, o alimentară și trei cărciumi. Dintre cele trei blocuri, unul este devastat și nelocuit, altul găzduiește un bar, iar în ultimul sunt ocupate trei apartamente. Mai toți, acești "colonisti ai sfîrșitului" stau în barăci din placaj. Pretutindeni te întîmpină "urme ale civilizației revoluționare [...] plăci de PFL, schelete de camere, clădiri joase și lunguiețe, toate STAS, cărămizi desperecheate". În fosta piață alimentară s-au aciuit mulțime de cîini. Iulică Paterău, sudor de meserie, este poreclit "directorul", deoarece pe vremuri proiecta filme. Astăzi e în conflict cu gardianul Vuiescu, pentru că i-a adus un ziarist în perimetrul lui, așa că-i amenință cu raportarea ierarhică; în plus, "directorul" pare un pic alcoolizat. În fond, acest viteaz cu un "zebeu" lustruit și însoțit de un cîne gata să muște nu face decît "să păzească trecutul". Toți cei de aici, cu excepția unei babe, sunt flotați. Își pun problema dacă merită să-și cumpere baraca, prețuită la trei-patru sute de mii de lei; ai mobilă de șantier, confecționată din fier-beton; pînă la urmă, chiuveța și WC-ul valorează banii ăștia.

Oriunde te învîrți, peisajul acesta al unei tranziții fără sfîrșit e dezolant și expresiv. Un popas turistic "e plin de dughene și de chioșcuri fără forme, iar la malul apei o puzderie de caroserii vechi". Sala de jocuri mecanice "era plină cu copii, cei mai mari nu treceau de 16 ani. Îngrijitorul, un ins cu pielea neagră de tot, e îmbrăcat cu un costum alb, plin cu pete de roșii și sosuri. Stă pe calorifer, mănîncă sarmale dintr-o oală așezată pe genunchi". Mentalitate sisifică: de doi ani, școala din satul Cârmecea stă fără acoperiș, cu zidurile gata să cadă; meșterii au fost, s-au învîrtit, au plecat; două mame taie lemne, ca să nu mai sufere copiii de frig la iarnă; e materialul din care ar fi trebuit să fie făcut acoperișul!

O șansă un pic forțată ca să scapi de urâtul zilelor e aceea de a-ți confecționa o oază pe care s-o păzești de intruși, de stricători. Așa e casa cu heleșteu a sculptorului-decorator Dușan Basista din Moniom. În ochiul acela de apă sare artistul bomba la vreme de arșiță și uneori își bea cafeaua acolo. Un colț de rai deține și Dan Osman "deasupra de Reșița", în partea veche a orașului, iar reporterul refuză să spună unde se află locul respectiv "din cauza hoției de care este plină lumea". Pentru că așa s-a întîmplat cu casa-muzeu a lui Ion Pătrașcu Stan, plugarul artist, colecționar și inventator din Zorlențu-Mare, care a fost prădată de tot felul de profitori, aceștia folosindu-se de faptul că omul și-a pierdut vederea și luciditatea, iar femeia sa arătându-se neștiutoare și neputincioasă.

OMAGIU HARNICULUI CRITIC ROBERT ȘERBAN

Zice Luminița Marcu în editorialul ei din "Noua literatură" (nr.7): "Cel mai greu e să te promovezi pe tine însuși..." Și încă: "Nu poți face pentru cartea ta ce poți face pentru cartea altuia". Dar câți critici literari chiar fac ceva pentru cartea altuia? Fiecare autor are, sunt convins, un răspuns. Poate și un număr. Eu am un nume. De critic. De om harnic, care trudește pentru confracții lui. Pentru cărțile lor. Trudește pe mai multe fronturi, toate pentru victorie. Victoria literaturii. Și, implicit, a scriitorului. Trudește, săptămânal, în două reviste literare, într-un magazin cultural, într-un supliment cultural, într-un ziar, pe blog, la radio și, cu nițică șansă, poate și la televiziune. Într-o emisiune viitoare. Încă tânăr și în putere, criticul nostru cu cât scrie mai mult, parcă scrie mai bine. Cine crede altfel, să demonstreze pe text că nu-i adevărat! În fond, în cazul Domniei Sale se verifică un principiu enunțat de un mare poet și matematician român, Ion Barbu (Dan Barbilian), într-un context mai puțin livresc. Prea puțin livresc pentru a fi povestit aici. Principiul contează și, iată, pare că se verifică: "De la un anumit număr în sus, cantitatea devine calitate".

În 27 ianuarie 2007, citesc, în "România literară" apărută în 26 ianuarie, o cronică – "Un schimb de priviri" – la propria mea carte de poezie. M-am bucurat că criticul mi-a citit cartea și a scris despre ea. Ba a reprodus, chiar dacă alb-negru, coperta volumului. La nici o lună, în 21 februarie, citesc în "Evenimentul zilei" o recenzie la aceeași carte a mea, semnată de același domn. Osatura textului – aceeași ca în "România literară". Lipsa poza copertei, dar... orișicât. Mi-am zis: ce om drăguț! La mai puțin de șapte luni, în 17 august, când soarele topea orice entuziasm, mi-a căzut în mână "Ziarul Financiar", cu al său "Ziar de Duminică". Când deschid paginile suplimentului, o cronică la cartea mea. Aceeași carte, același domn, aceeași cronică. Cu același titlu. Din "România literară". Ce om generos, domn'e, mi-am spus. Cine, în ziua de azi, mai insistă atâta pentru o biată carte de poezie? Ce să-mi pot dori mai mult de la criticul meu? Ce? Păi, ca să fiu sincer, să mă cronicăreze și-n cealaltă revistă de cultură în care scrie, în magazinul cultural unde are "ghișeu", să citească, la radio, respectiva cronică (cum nu sunt sigur că n-a făcut-o deja, îi mulțumesc pe această cale) și, dacă ea, cronica, tot există, s-o posteze și pe blogul Domniei Sale. Nu am nici un dubiu că, harnic cum se-arată, criticul va strânge textele din cele cinci publicații și va compune cinci cărți. Bașca un CD cu emisiunile radio. Păi nu-i de colea ca în fiecare carte – de peste 300 de pagini, sper, așa cum numai un trudnic al literelor poate – să existe câteva rânduri despre poezia mea. Câți critici mai fac azi asemenea gesturi? De ce un astfel de promotor literar nu are o pagină, o rubrică sau măcar un colț al său în fiecare revistă culturală din România, în cât mai multe ziare?

La ceas de sărbătoare, când "Orizont" a ajuns, iată, la un număr rotund, ca omagiu pentru tenacitatea și hărnicia literară de care dă dovadă după dovadă, cedez criticului meu acest spațiu. Nici măcar nu trebuie să scrie despre cartea mea în următoarele 1500 de numere...

TIMISOARA, CAPITALA ROMANIEI (II) (EXERCITIU DE IMAGINAȚIE) RADU PAVEL GHEO

Timișoara, 205...

"Așadar (după cum spuneam luna trecută), mutarea capitalei României la Timișoara s-a rezolvat cu destulă ușurință. Camera Deputaților s-a instalat în Palatul Baroc din Piața Unirii, în locul Muzeului de Artă, iar Senatul și-a găsit sediul în clădirea Consiliului Județean, preluând din mers și Facultatea de Medicină (azi Facultatea de Științe Agricole, Silvicultură, Medicină Umană și Veterinară și Farmaceutică – pe scurt FSASMUVF). Concomitent, a început și construcția unei parcări spațioase în Parcul Poporului și mai ales a unui nou și elegant sediu al guvernului pe terenul din Parcul Copiilor – nu într-un totul suficient, dar destul de bun pentru a porni treaba cu dreptul.

Iar lucrurile nu s-au oprit aici. Cum un guvern are nevoie de mult mai mult spațiu decât cel oferit de un fost parc, au fost preluate și câteva clădiri din apropiere, unde s-au instalat deja, spre bucuria localnicilor, agențiile guvernamentale, atât de necesare pentru buna funcționare administrativă a țării. Printre ele s-au numărat și două licee timișorene, Liceul C.D. Loga și Liceul Pedagogic. În momentul evacuării lor au existat unele probleme – bănuim că nu complet dezinteresate –, dar ele au fost înăbușite repede de vocea bunului-simț. Nu poți să faci omletă dacă nu spargi un ou, două, nu-i așa? Era normal să apară și mici greutăți. La urma urmei, Timișoara e încă un oraș mic, care trebuie să se dezvolte repede și eficient pentru a-și merita cu adevărat statutul de capitală a României. Și cum să reușești așa ceva fără un aparat administrativ bine organizat și pragmatic amplasat?

De altfel, cele două licee în discuție (două, nu zece!) au primit spații generoase la capătul Căii Șagului, după zona Steaua, unde, folosind fondurile europene alocate cu generozitate de guvern, își vor putea construi spații educaționale mai mari, mai moderne, mai adecvate standardelor Uniunii Europene.

Ar fi incorect din partea noastră dacă nu am recunoaște că au mai apărut ici și colo și alte probleme de aceeași natură. Astfel, trebuie să menționăm acel protest al unui mărunț grup de ecologiști fanatici (și, în egală măsură, partizani ai localismului bănățean) atunci când s-a ridicat fundația hotelului parlamentarilor din Parcul Rozelor. Protestul a fost susținut, în mod surprinzător, și de o parte din autoritățile locale, deși construcția amintită se ridică în ritm alert pe un fost teren viran, folosit doar la plimbatul cîinilor, iar parcare hotelului ocupă un spațiu unde odinioară se întindeau câteva terenuri de tenis părăginite.

Să nu uităm totuși un lucru: guvernul a anunțat că va aloca fonduri (alte fonduri!) și pentru refacerea Parcului Rozelor, adică a acelei bucăți care și-a menținut statutul de parc, însă care a fost ușor deteriorată din pricina șantierului de alături. Au fost angajați chiar și horticultori străini, care să refacă rondurile de trandafiri și aleile cu

verdeață.

Alte probleme au fost cele legate de drepturile de proprietate. Ele au apărut în momentul instalării unor ministere în noile lor sedii, preluate sau expropriate de guvernul României, cum ar fi sediul Ministerului Economiei și Finanțelor (plasat în Piața Operei, în locul rectoratului Politehnicii), cel al Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale (de la fostul Liceu Piarist) sau cel al Ministerului Apărării (în clădirea fostei primării a orașului, care a fost mutată provizoriu într-o clădire nouă de birouri de pe Calea Aradului). Dar acestea sînt greutăți inerente unei mutări de o asemenea anvergură și nu merită să ne batem capul cu ele.

Important e că orașul a cunoscut un ritm de dezvoltare uluitor. În doar zece luni populația Timișoarei a ajuns la aproape două milioane de locuitori. Economia duduie. Veniturile medii ale populației întrec cu mult media țării și cresc frenetic și în continuare. La fel se întâmplă și cu prețurile locuințelor și ale terenurilor. Se construiește într-un ritm incredibil, greu de înțeles chiar și într-o țară europeană dezvoltată. Numărul mașinilor proprietate personală a devenit atât de mare, încît se creează zilnic ambuteiaje și cozi lungi de doi-trei kilometri, iar un drum care odinioară se făcea cu mașina în cinci minute poate dura azi pînă la o oră și jumătate. S-ar putea spune că nu e cel mai bun lucru care se putea întâmpla, dar e totuși un semn de dezvoltare. Iar guvernul lucrează și la un proiect de lărgire a șoselelor și construcție a unor șosele suspendate, proiecte care vor rezolva toate problemele.

S-a promis că în scurt timp ca începe și crearea de spații verzi, extrem de necesare într-un oraș supraaglomerat și încărcat de clădiri noi, iar echipe specializate lucrează la proiecte legate de reducerea poluării sonore și a stratului de smog, care în zilele călduroase de vară ajunge să depășească de patru-cinci ori limita inimă admisă. E drept că nici locuitorii orașului nu se dovedesc foarte responsabili. Din spirit mercantil sau din pură nepăsare, ei construiesc sau vînd ca terenuri de construcție spațiile verzi pe care le au în posesie.

Există însă și destule alte vești îmbucurătoare, cum ar fi faptul că majoritatea companiilor internaționale prezente în România și-au mutat sediile centrale în Timișoara. Cele peste douăzeci de clădiri de birouri construite în zona Pădurea Verde stau mărturie vie a ritmului în care crește noua noastră capitală.

Așadar, un vis vechi al bănățenilor s-a împlinit: capitala României este astăzi Timișoara!"

Mă trezesc și mă frec la ochi. Gata, s-a făcut și asta. De-acum n-au decît să și-o ia și să și-o ducă unde vor ei.

Și, cît încă mai plutesc pe valurile scenariului de mai sus, simt că mă apucă o milă teribilă față de locuitorii Bucureștiului, care îndură de-adevăratelea binefacerile "capitalismului".

LINIA ORIZONTULUI DE ION BARBU

ANTOLOGIE "ORIZONT". 1972-1989

SORIN TITEL

Redactor al revistei între 1964 și 1972, Sorin Titel și-a pus amprenta nu numai asupra prozei, ci și asupra criticii și vieții literar-artistice a orașului. Fiecare dintre autorii tineri din perioada 1960-1970 îi datorează cel puțin un gând bun. Animator cultural de o valoare deosebită, prozator fundamental al momentului, Sorin Titel va stimula nu doar o avangardă literară, ci și o creație eliberată de constrângerile oficiale. Apariția interviului realizat de Brândușa Armanca – testamentar – a fost interzisă de liderii politici timișoreni.

ULTIMUL INTERVIU

— *Prozatorul Sorin Titel a avut ceva de primit de la critici și critică literară?*

— Florin Mugur m-a intuit foarte bine într-un portret pe care l-a publicat în "*Flamura*": scria că sunt încăpățânat, și chiar sunt, îmi urmez drumul cu un fel de înverșunare fără să ascult de vreun comandament imediat, scriu numai despre ce mă preocupă, despre ce simt că trebuie să scriu. Tot timpul sunt, însă, atent la opinia critică. Înainte de a merge la tipar, cărțile mele au fost citite de Livius Ciocârlie, de cele mai multe ori i-am urmat sfaturile. Știu că la *Pasărea și umbra* am scos cincizeci de pagini fiindcă îmi spunea Livius că nu intră în structura cărții și avea dreptate. Dar tot atunci m-am opus să scot un capitol și, după ce a apărut cartea, Livius Ciocârlie mi-a dat dreptate. Sau să spun cât de importantă a fost în întreaga mea formare, prietenia cu Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Eugen Simion, discuțiile până în zori cu Gabriel Dimisianu. Toate dialogurile noastre despre cărți, literatură și viață, au contribuit la formarea mea, m-au ajutat să-mi determin mai clar locul. Uneori ei aveau obiecții la ce scriam, aprecierile lor m-au tulburat și nu o dată mi-am dat seama că trebuie să refac totul. Valeriu Cristea avea obiecții la *Pasărea și umbra* și am înțeles că exista în roman o înclinație spre excentricitate, spre pitoresc, spre frapant. În *Clipa cea repede* și în *Femeie, iată fiul tău* am căutat să curăț textul de astfel de episoade... M-ai întrebat despre critică și eu vă vorbesc despre prieteni... În prietenii mele cred că există o influență reciprocă. Poate și eu am contribuit cu ceva la gândurile acestor critici și prieteni, la modul lor de a privi literatura. Ne leagă, oricum, un cult pentru carte și devotamentul pentru adevăratele valori ale literaturii române.

— *În "România literară" apar cronici semnate de dumneavoastră. Subînțelegând obligațiile redacționale, ce altceva vă îndeamnă spre critica literară?*

— Critică numai dintr-un accident am făcut. Nu cred că am vocație de critic. Esecurile, în afara prozei, mă exprimă mai bine. Tocmai îmi va apare un volum de eseuri în care se va vedea că atunci când este vorba despre cărți cum ar fi romanul lui Malcom Lowry, literatura lui Cehov, a lui Melville, a scriitorilor nordici, sunt mult mai acasă decât când fac un comentariu critic curent. Probabil că voi renunța, nu am vocație de critic.

— *Ce vă lipsește pentru asta?*

— Vedeți, există și handicapul de a fi prozator. E foarte greu să fii obiectiv și, cum se spune "necruțător" cu aceia care scriu. Mai întâi fiindcă știu cât de greu se

scrie o carte și, deci, nu-mi vine ușor să desființez munca unor ani în câteva cuvinte. Apoi din cauza acestor "obsesii" despre care vorbeam, care pot întuneca oglinda obiectivității și de aceea mi-e teamă că pot fi nedrept în calitate de cititor și critic al contemporanilor mei.

— *Știu că ați fost la Paris. Mai este Parisul capitala lumii pentru artiști?*

— Este orașul de care te poți îndrăgosti. Am fost la New York, un oraș impresionant, o metropolă care concentrează, într-un fel, toată splendoarea acestui secol, și totuși, orașul de care te poți îndrăgosti ca de o femeie este Parisul. Sunt atât de fermecat de el încât numai amintirea unei stații de metrou stârnește în mine valuri de nostalgie. Am stat cu totul cam jumătate de an și niciodată nu am fost atât de fericit ca atunci când am plecat prima oară la Paris, deși mai călătorisem: eu sunt prin vocație călător, sunt născut într-o zodie de călători...

— *Îmi vorbiți acum despre acel neasemuit "acasă", poate despre Banat, poate despre Timișoara...*

— Lucru curios, ori de câte ori mă întorc la Timișoara, sunt cuprins de un foarte amestecat sentiment de bucurie și de tristețe. Cred că niciodată n-am fost mai fericit și în același timp mai nefericit decât în anii aceia. Mă leagă de Timișoara în primul rând prietenia celor care m-au primit atunci cu brațele deschise: Anghel Dumbrăveanu și Nicolae Ciobanu m-au găzduit în casele lor până am primit locuință. Apoi sunt prietenii cu Șerban Foartă și Crișu Dascălu, cu Vasile Crețu și Cornel Ungureanu, cu I.D. Teodorescu și Ciprian Radovan, prietenia mult mai veche cu Livius Ciocârlie, încă din facultate, și prietenii mult mai noi cu tineri în al căror viitor literar cred: Vasile Popovici, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Mircea Mihăieș... Anii petrecuți la Timișoara sunt anii mei cei mai denși.

Interviu realizat de Brândușa Armanca
în septembrie 1984 și publicat în *Flacăra*,
nr. 12 (1553), 22 martie 1985

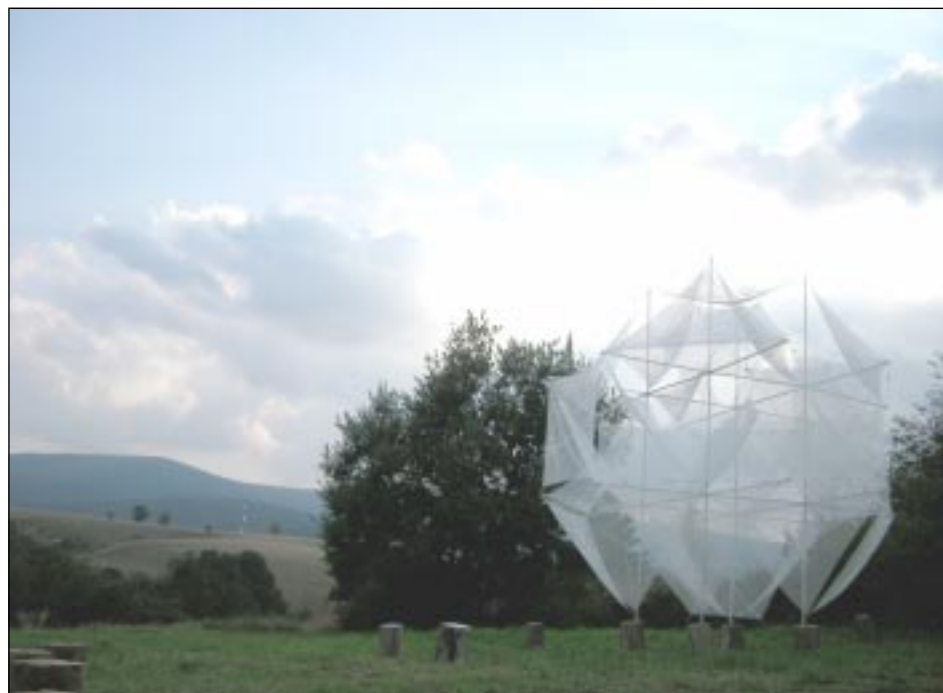
ANGHEL DUMBRĂVEANU

Din prima linie a generației 60, poetul Anghel Dumbrăveanu s-a format sub semnul modelului "Steaua". A legat relații memorabile cu Nichita Stănescu, Petre Stoica, dar și cu marii poeți ai literaturilor din Iugoslavia. Poet, prozator, animator cultural, Anghel Dumbrăveanu a desprins revista de fixațiile localiste atât prin poezia sa, cât și prin modelul pe care l-a propus. George Suru, Sabin Opreanu ș.a. îl vor urma cu o citabilă fidelitate.

FENOMENUL TÂNĂR

M-au oprit și mi-au spus:
lucrarea timpului n-ai cum s-o-nțelegi.
Iată, plopii risipesc aur pe câmp,
Păsările călătoresc totdeauna spre soare,
Florile se retrag în semințe
Și toate se-ntorc de unde-au plecat
Să-și rostească imnul cel pururea nou.

Au spus: poți observa însuși
Că mersul tău e mult mai încet.
Îți slăbește vederea.
Tot mai rar te încumeți să cânti
Și tot mai greu te decizi
Să mânuiești uneltele ce te puteau consacra
Fenomenului tânăr.

Au spus: anii sunt ireversibili.
Se constată că-ți place amurgul,
Că te uiți la lucruri de parcă nu le-ai vedea,
Că te-ncurci în alegerea drumului.
Semnul tău e acum îndoiala
Și ezitarea.

Au întrebat: ce ascuți mereu cu-n cordare?
Și toamna ce-ți lămurește?

Am spus: pretutindeni se văd izvoare și taine.
Ezitatea mea e bucuria
De-a discerne cele ce vin din curgerea vremii.
Urmăresc călătoarele spre sursele soarelui,
Ori așteptarea semințelor, mirându-mă
Ce lumină se face în lume când poți să visezi
Și ce tânără umblă femeia
Printr-un gând de demult.

ION DUMITRU TEODORESCU

Între tinerii autori de succes formați la Timișoara sub impulsurile lui Sorin Titel, Alexandru Deal, Ion Dumitru Teodorescu, Andrei Ujică ar merita paragrafe speciale. Personajele imature, excursiile onirice, furiile împotriva lumii standardizate definesc aceste proze.

Ion Dumitru Teodorescu a debutat în 1968 cu un roman așezat sub semnul lui Sorin Titel și al literaturii cu adolescenți furioși a deceniului al șaptelea, *Fierbintele vânt cu nisip*. Translația către Faulkner e vizibilă în cel puțin două romane, *Tipătul de nuntă al păunului* și *Șase căluți în galop*. În ultimul descoperim un număr de tineri furioși care încearcă să-și definească tiparele vârstei: sunt juni rebeli, într-un fel asemănător huliganilor lui Mircea Eliade. Brăila originală este vizibilă în toate cărțile prozatorului, dramaturgului și poetului Ion Dumitru Teodorescu. Transcriem din *Șase căluți în galop*, "întoarcerea acasă" a prozatorului.

ȘASE CĂLUȚI ÎN GALOP

Mă reîntorc pentru a doua oară în orașul meu. Cer o cameră în același hotel, recepționarul nu mă recunoaște (cu toate că în urmă cu ani am fost colegi de clasă), nu știu dacă numărul camerei e același. N-ar mai trebui să o fac, e/a murit de doi ani, simt însă că e mai bine să procedez astfel.

E iarnă și în hotel e cald. Cobor să beau o cafea, dar în hol mă întâmpină, jovial, Octav (recepționarul), care m-a recunoscut, presupun că după datele din cartea de identitate... Aș vrea să-l ocolesc, dar nu se poate, ochii lui de un verde intens, aproape cenușii, clipește prietenos, prea loial pare omul ca să trec mai departe. Ne așezăm la o masă și, aproape imediat, începe să vorbească despre el. Vrea să cred că nu mă interesează biografia lui, îl ascult totuși cu o atenție exagerată. Uneori alunec în absență, nu pot prea mult, îmi vorbește despre mama –de unde o cunoaște? – crede că nu o duce prea bine. Îi spun că pentru asta mă găsesc aici, că am venit, adică, să o iau, mă privește curios, bănuitor, apoi, fără tranziție:

— Am trăit întotdeauna după niște principii ferme, dar asta nu m-a împiedecat să mă bucur de viață...

(Fragment din romanul *Șase căluți în galop*, București, Editura Cartea Românească, 1976)

LAURENȚIU CERNET

Trecut prin pușcările comuniste, angajat după un șir de întâmplări la munca de jos în stația CFR Timișoara, Laurențiu Cernet a știut să-și transcrie cu umor întâmplările în cărți vii, în care ironia și autoironia nu uzurpă dreptul personajelor de a fi fericite. După 1989, Laurențiu Cernet a scris, pe lângă documentarele de închisoare, cărți notabile, în seria Tudor Mazilu, Ion Băeșu ș.a.m.d. Unul din personajele sale emblematice este Robinson, care își trăiește comedia singurătății.

JOCUL DE-A ROBINSON

Încep să am un trecut. Pot spune: ieri. Sau alaltăieri. Mi-am notat în carnet prima zi: luni. Trebuie să fie luni. Începutul. Un fel de calendar. Nici luna n-o știu, bineînțeles. Zic că este iunie. Ce mă costă? Anul? Nu mă interesează... Am însemnat locul unde apune soarele, de aici, din fața casei. Aș putea s-o numesc vilă, reședință, punct de comandă, oricum.

Azi-dimineață am pus alt semn pe harta aproximativă schițată pe hârtie: de acolo răsare soarele.

Acum sap. Un fel de a vorbi. Aseară

am desprins o țeavă al cărei rost nici măcar nu-l bănuiesc, apoi, cu ciocanul, am turtit-o la un capăt. Poate fi folosită ca rangă, cazma, pârghie. Cu ea sap în malul de argilă. Nu-i prea ușor, dar merge. Tot aseară am demontat și paturile. Pe unul l-am scos afară și l-am pus pe nisip. Am dormit pe el. Mă bucur că n-am gânduri de prisos. Creierul îmi funcționează numai pe o coordonată. Strict necesar. Trudesc ca un robot bine programat. Izbesc cu precizie și nu strâng prea tare scula improvizată. De undeva, din neant, a apărut o informație: ranga trebuie apucată lejer, altfel obosesc mai repede și fac bătăturei în palmă. Merge bine. Sunt mulțumit. Am și noroc: dau de un gol inexplicabil, ca un ou, o cavitate în care aş putea sta în picioare, cu o adâncime de mai bine de un metru. Peretele din fund e subțire, de o palmă, și pătrund în altă cavitate și mai mare. Nu mă mir că am deja grota proiectată. Netezesc pereții. Mă și gândesc la întărituri interioare, la o ușă. Continui să sap. Las plafonul oval, în arc. E mai rezistent... Micul dejun, la răsăritul soarelui, a fost insolit: un nes, doi biscuiți și un morcov. Acum o pauză binemeritată. Mi-e foame. De-aia mi-am amintit de micul dejun. Trasez un cerc și înfig în mijloc o nuia: un ceas solar. După umbră, pare să fie ora 10. Aproximativ. Cronometrul șalupei nu merge. Când voi avea timp, o să-l demontez și voi încerca să-l pun în funcțiune. Ronțai un morcov. Mi-a făcut plăcere să-l curăț cu cuțitul. Sunt foarte mândru de cuțitul ăsta. E ca un iatagan... Seara se face destul de frig. Am decupat o gaură într-un pled. L-am tras pe cap. Poncho.

Sap câteva trepte până la pârau și potrivesc pe ele pietre. Aș fuma o țigară, dar mă abțin. Izbesc din nou cu ranga în peretele din fund al "casei" și mintea îmi caută o rezolvare pentru foc. Chibriturile se vor termina. Mă gândesc să frec două lemne uscate. Am o idee și mai bună: un amnar. Trebuie să găsesc o bucată de cremene, iar în loc de iască... Parcă văd o cutie de cremă de ghete, un nasture "de piatră", alb, cum nu se mai fabrică de mult, prin găurile căruia sunt trecute două fire de ață. Cu o mișcare pe care nu pot s-o descriu, i se dă nasturelui o rotație rapidă. Atinge marginea cutiei, sar scânteii, scânteile cad pe capătul unui șomoiog de vată ars puțin. Am văzut asta, nu știu unde, și nici când, mi-am aprins așa țigara de la vata aceea. Un cuvânt vine de departe și mi se înfînge în creier: neagra! Așa se numea cutia... O să tai o bucată de cearșaf, o scămoșez, o aprind și o sting. Iată... iasca!

(Fragment din romanul *Jocul de-a Robinson*, Timișoara, Editura Eubeea, 1997)

AUREL TURCUȘ

Cenacul Casei studenților din Timișoara a fost spațiul de antrenament și de lansare a tinerilor scriitori – colaboratori sau viitori redactori ai revistei. Nicolae Ciobanu, șeful sectorului critică al "Orizontului" între 1963 și 1970, numea într-o prezentare a cenaclului un lung șir de tineri poeți (Aurel Turcuș, Dușan Petrovici, Horia Resiga, Ion Cădăreanu, Claudia Lăzărescu, Horia Ionescu, Ana Maria Potoceanu) și prozatori (Vasile Crețu, Alexandru Deal, Ion D. Teodorescu, Ion Velican, Silviu Guga) pe care miza la sfârșitul anilor 60. Între ei, cap de linie, Aurel Turcuș, căruia Nicolae Ciobanu îi selectează o poezie pentru antologia apărută în "Orizont" acum 40 de ani. Literatura de mai târziu a lui Aurel Turcuș se va sprijini pe aceleași resurse folclorice pe care le descoperim și în versurile din *Șoimul*.

ȘOIMUL

Țrcat pe umăr, șoimul uită drumul spre zbor. Când vrea să bea, sub munte

cenușă-i în izvor

I-am descântat de viață, cu lacrimi în tăciuni doar va deschide ochii, vrând iar sălbăticiuni.

Când tu călcai azi-noapte pe inima mea-n vis, mi-a-nfipt ghiara în umăr și ochii și-a deschis

Te-adulmeca prin beznă, nu te putea vedea, dar zborul suia-n aripi, săgetuind o stea.

Departa-a căzut steaua, izvoare limpezind, și-a prins-o șoimu-n ghiare, deasupra unui grind.

IOSIF COSTINAȘ

Iosif Costinaș a fost tot timpul "la capătul răbdării". Cineast laureat cu premii importante pentru documentarele sale înainte de 1989, autor de volume de proză neorealistă și de piese șocant polemice, Iosif Costinaș s-a implicat după revoluție într-o jurnalistică demascatoare, vehement anticomunistă. A tipărit câteva cărți care pun în valoare timișoreni de seamă, dar și una consacrată lui Doru Braia, din care preluăm această prezentare, semnificativă pentru bătăliile purtate.

LA CAPĂTUL RABDĂRII

În stilu-i caracteristic, lui Doru Braia îi place să spună: "Despre mine s-au scris hectare de pagini...". Rostește această propoziție cu o nedisimulată satisfacție. Chiar dacă, după 1989, cele mai multe... hectare despre ce a zis și ce a făcut el au fost scrise de neprietenii lui. Fiindcă este un constant... producător de neprieteni. Din cel puțin două motive. Unul ar fi cerbicia cu care îi ciuruie pe cei ce, în vremea ciumei roșii, ne-au făcut viața insuportabilă: activiștii de partid; securiștii și lingăii lor. Altul ține de felul în care, aproape cu orice prilej, Doru Braia nu se sfiește să le reproșeze celorlalți mai măruntele sau mai gravele lor greșeli; ezităările în luarea unei atitudini; tergiversările unor acțiuni de interes general; indolența; arivismul; meschinăria; trădarea idealurilor lui decembrie 1989. Dincolo de principiile pe care le susține cu îndârjire, el trăiește o adevărată voluptate a reproșurilor, sesizată de cei pe care îi ia în colimator și catalogată, deseori, ca deficiență comportamentală.

În mai bine de 10 ani de când îl cunosc, nu l-am văzut niciodată descumpănit. Șovăiala îi este la fel de străină precum un idiom al papuașilor (de aceea îi și dezavuează, necruțător, pe indeciși). Desăvârșitul lui aplomb îl aduce, uneori, în situații pe muchie de cuțit. Dar antrenat și bine tăbăcit cum e, ignoră, cu un aer de mare maestru al combinațiilor, asemenea ipostaze.

Nu de puține ori am avut impresia că Doru Braia raportează tot Universul la el însuși și că e mai existențialist decât au fost cei mai înfocați existențialiști. Însă, recunosc, m-am înșelat în destul de mare măsură. El are în vedere dimensiuni mai ample și, dacă i s-ar ivi ocazia, pot pune pariu pe orice și pe oricât că ar avea ce să le reproșeze până și celor mai perfecționiști extraterestri.

Așadar, nu l-am văzut, încă, descumpănit. Doar abătut. Și numai de două ori. În două seri, la noi, la Timișoara. Am încercat să-i fac un pic de psihoterapie. Fără spor. Nu este el omul care să se lase... psihoterapiat. Îmi amintesc bine că după ambele seri când i-a picat elicea, a doua zi dimineța era ca

nou. Revigorat. Scos ca din cutie. Cu armamentul și muniția pregătite pentru controversele politice în care, la orice oră din zi și din noapte, se aruncă cu o greu descriptibilă savoare.

După o destul de lungă perioadă de amicitie, vreo doi ani am fost în relații indiferente. Ca să nu spun glaciale. Apoi, ne-am reconciliat. O ființă ca el nu întâlnești pe toate drumurile. Am ajuns să trec relativ ușor și peste ceea ce, neostoit, îmi reproșează și mie. Ca o babă, ca o soacră. Ba, câteodată, mai rău. Dar asta are mai puțină importanță. Important este că, atunci când apare el, acolo unde apare se mișcă ceva. Chiar și în mintea detractorilor lui...

(Iosif Costinaș, *La capătul răbdării. Convorbiri fără menajamente cu Doru Braia*, Timișoara, Editura Brumar, 2000)

DUSAN PETROVICI

În anii 70 Dușan Petrovici era una dintre marile speranțe ale poeziei timișorene. Volumul *Lebede ale puterii*, apărut în 1972, anunța o voce singulară. Care aparținea unui poet puternic, înzestrat cu o vitalitate de excepție, chiar în poemele "suprarealiste". Corector al revistei, Dușan Petrovici s-a stabilit la începutul anilor '80 la Düsseldorf. Volume numeroase îi apar în România după 1990.

EROTICA HERMETICĂ

4. Drept cine sunt în ce alemanii rătăcit cu litera animalică înfiptă în carne sânnii negreselor adulmecă nordul lacrima ta agatha o port ca pe un pietroi în

cine mai caută o țintă cine seceră vânt când e atât de târziu pentru câine dar și pentru piramida lui și-i și mai târziu pentru domnul cel ce pre nume odată ne-a strigat

7. Es regnet meine liebe craniul meu doarme pe un vechi fotoliu iar păianjenul mistic suie înspre magica-ți

când unghia ta naște o mie de aștri la o anumită oră pe samaritenstrasse amprenta unui lumpen stinge lumânările toate

Pagini realizate de CORNEL UNGUREANU și LUCIAN ALEXIU

41.

O scurtă pauză după munca rugăciunii privesc frumosul sicriu al materiei cum se deschide singur și meduzele bastarde cum își rup epoleții

ce mică e puntea între mine și golgota straielor mele

pe drumurile europiei îmi trag sania bastardă cu mici turnuri eiffel pe ea în echilibru spre nu știu ce luteții scufundate

DAMIAN URECHE

Corector și apoi, din 1968, redactor al secției de poezie a revistei, Damian Ureche a exprimat ca nimeni altul boema urbei, fenomenul underground, în poezii cantabile și în gesturi imprevizibile. Autor și personaj contradictoriu, înconjurat de admiratori solidari în iubiri și anateme, poetul a reușit performanța de a se întoarce în țară după ce părea a se stabili în occident. Încercând să plece din nou în 1988 a fost prins și aruncat în închisoare. Selectăm una dintre poeziile sale celebre în oraș în anii șaptezeci:

IUBIȚI-MĂ!

Iubiți-mă, am cancer, eu nu vă pot iubi, Eu vă iubesc prea mult să vă mai pot iubi Durerea cu sângele de gât trece prin zi Mai am un an pe care azi îl voi cheltui Iubiți-mă cu porii din marele a fi Eu vă iubesc prea mult să vă mai pot iubi

Iubiți-mă, eu nu cerșesc la nici o stea Nu vreau bucăți de milă trântite pe podea Lângă parfumul nopții să mă iubiți aş vrea Precum din așteptare un vin nebun se bea. Și mic și trist și vesel iubiți-mă așa Din timpul vast o lună a mai rămas a mea.

Și tu, femeie – șoaptă, strivește-mă-n sărut Iubește-mă, am cancer și cerul l-am pierdut Iubește-mă cu ochii de lup de la-nceput Te iert pentru tăcerea de ieri când nu ai vrut. În săptămâna asta ce-alunecă-n trecut Te vreau ca mierea vorbei pe gura unui mut.

Iar voi, voi flori perfide, ce zăpăciți aleia Voi frunze și tu iarbă ce-mi scurmi în piept cu cheia

Voi ape sănătoase și limpezi ca ideea Azi vreau în ura voastră să-mi răcoresc scânteia;

Nu-mi dați acum iubire, e timp după aceea.

IMAGINEA TIMPULUI

PAUL EUGEN BANCIU

15 august 2007, Brebu Nou. Simpozionul "Cultura în șură" organizat de Fundația Artelor Reunite a Elenei Minodora și Doru Tulcan. Seara, apogeul simpozionului îl constituie proiecția unui film pe un ecran octogonal tridimensional format din fâșii translucide triunghiulare și hexagonale dispuse în diverse unghiuri. O impresionantă minge din vele, o structură de câțiva metri ancorată în pământ, ce amintește de preocupările anterioare ale lui Doru Tulcan din cadrul grupului "Sigma". Imaginea proiectată reia teme ale jocului de lumini, umbre și culori din perioada picturilor și lucrărilor de grafică ale lui Tulcan din ciclul *Respirări*.

Descompunerea imaginii proiectate pe ecranul spațial reconfigurează dinamic alte imagini într-un joc vizual de o măreție aparte. Dansul luminii pe luciul apei unui râu de munte reface virtualitatea umbrelor proiectate de nori pe suprafața unor coline. Imaginea merelor, descompusă de suprafețele ecranului, recompune semne amăgitoare ale unor peisaje oprite de privirea panoramică, sugerând ușurința cu care de-semnul știut al unui peisaj se poate transforma în natură statică în doar câteva clipe, fluidizând ceea ce percepția umană recepționează și identifică independent, reușind să recreeze un univers aparte, unde comunicarea dintre părți duce spre hologramă. O hologramă ce repetă universalul prin fiecare detaliu al ei, încât dorința de a identifica un crâmpel de realitate și de a-l așeza în rama unei denumiri clare lasă loc bucuriei de participare la transformarea peisajului în natură statică și invers, precum jocul vântului și al luminii între frunzele coroanei unui copac.

Consecvent ideii sale din ciclul *Respirări*, de a nu opri imaginea pe o pânză, se continuă în acest proiect-experiment mult mai clar. Cinetica ascendentă și descendentă a luminilor și umbrelor, a imaginilor unor obiecte din imediata apropiere, descompuse și recompuse apoi trimite spre o atotcuprindere a unui univers uman, recognoscibil. E un adevărat eseu despre efemeritatea impresiilor noastre vizuale luate dintr-un jur-împrejur mobilat cu noțiuni independente pentru imaginile lucrurilor, ființelor, obiectelor și fenomenelor independente. Cele zece mii de nume din filosofia daoistă, născute pentru a delimita consistența și independența a zece mii de lucruri și fenomene se amestecă, trec unele în altele, se confundă în elementele lor esențiale, constitutive, ca un fel de radiografie a lumii făcută cu un aparat special, capabil să pună în evidență doar structurile moleculare și atomice ale obiectelor și ființelor din întregul univers imediat. Astfel lucrurile, obiectele, ființele și fenomenele își pierd individualitatea, identificându-se doar prin ceea ce au comun.

Octogonul-spațial al lui Tulcan, dincolo de imaginea diurnă a unui mare velier, trimite prin proiecția nocturnă a filmului la o esențializare a conceptului de imagine reală sau virtuală, la o relativizare totală a realității, concepută de noi după cutumele noastre, în așa fel încât să putem afla și recunoaște identitatea oricărui lucru, ființă, obiect, fenomen. Jocul culorilor, luminii și întinericului reușește să ia locul unei întregi galerii de reprezentări statice. Se relativizează astfel nu doar conceptul de pictură sau grafică, dar și de natură, prin elementele ei recognoscibile, și acelea aflate într-o dinamică proprie, coordonată de niște legi cunoscute nouă. Acestea devin dintr-o dată inutile, fiind mutate într-un alt câmp de desfășurare a regulilor, a raporturilor dintre lucruri, ființe, obiecte și fenomene, legi ce coordonează totul în fluiditatea lor fără a fi cunoscute de oricine.

Un eseu vizual care nedumerește privitorul prin descompunerea în părți constitutive a conceptelor sale și bulversează prin relativizarea raporturilor dintre imaginea fluidizată a lumii înconjurătoare, așa cum o știm, și legile ei nevăzute. Un experiment de excepție aflat la capătul unei adânci meditații asupra universului vizibil, redus la părțile lui constitutive, elementare, cum și în urma unor ani de trudă structuralistă, alături de grupul "Sigma", a unor îndelungi experiențe plastice petrecute sub lumina rece/caldă, în perpetuă schimbare, a peisajelor de la Brebu Nou. O chintesență a unui lung șir de contemplări și meditații asupra dinamicii intime a peisajelor lumii, așa cum le percepem în decursul vieții noastre, așa cum ni se pot releva în intimitatea lor profundă, ascunsă ochiului omului.

Ideea de film, de cinetică deconstructiv-constructivă se realizează prin jocul planurilor înclinale ale fragmentelor de ecrane translucide dispuse în spațiu. Sfera-octogon devine ea însăși, în acest fel, o sumă de imagini ascendente sau coborâtoare care sublimează o lume, un univers. Un microcosmos în plină mișcare, cât toate expozițiile cu lucrări de grafică sau pictură care au surprins clipa unui peisaj, a unei flori, a unei naturi statice cu mere. Un experiment ce poate sta la baza unei noi direcții în arta lui Doru Tulcan.

Peisajele de la Brebu Nou îmbie orice spirit la îndelungi meditații asupra timpului oamenilor, a timpului naturii, a timpului universului pe care Doru Tulcan le-a adunat laolaltă ca pe o chintesență a tuturor gândurilor și reprezentărilor artiștilor într-un octogon ciudat, ca un mic planetariu, unde se adună, miniatural, un sistem Solar, spre înțelegerea mai ușoară a ceea ce nu se poate cuprinde cu ochiul. Așa cum Paradisul imaginat de oameni e chintesența binelui, al luminii și păcii eterne.

JURNAL

Urmare din pagina 7

(...) La "Orizont" îl întâlnesc pe C.U. Scrie o carte-jurnal despre Mircea Eliade. Emană din el bucuria și fierbințeala celui care s-a ridicat de la masa de scris. Pericolul lui: să hiperbolizeze, Mircea Eliade fiind potrivit pentru asemenea operațiuni.

(...) La "Orizont", V. îmi vorbește cam ciudat despre *Europa liberă*. Îl interesează cam prea mult părerea mea. Să fie asta cauza admirației lui insistente? Poate mi s-a părut.

(...) Telefon de la C.U. Vrea un articol de cinci pagini până la cinci jumătate despre antologia *Tel Quel*. Hait!, îmi spun și simt o bruscă lehamite combinată cu un început de panică. Nu pot să-l refuz, mă roagă prea frumos. Măcar de ar fi mai sec, să mă pot îndârji. Dar nu, mă cunoaște prea bine, mă lasă să hotărâsc. N-am cum să scap, deși eu și *Tel Quel*-ul de mult nu mai conversăm. Nu pot să refuz nici din prietenie pentru Adriana, din simpatie pentru Delia Vasiliu. Mă simt și vinovat: de la mine li s-a tras și lor. Bine, zic, mă descurc cumva. Deși... Renunț să-i mai explic.

(...) Zi lungă, cu fel de fel. Tai totul și rețin numai un episod. Cineva, la "Orizont", știind că-i ziua mea, mă firitisește. Joc comedia celui întristat de vârstă, sentiment inexistent la mine, și mă gândesc cât este de naiv să crezi că aflu ceva despre om din ce îți spune el. Numai ce-ți spune fără să-ți spună e interesant. Omul se citește printre rânduri, ca un roman.

(...) La sase, cenaclu la "Orizont", cu poezii ale lui Ion Monoran. Schimb vorbe cu Tolcea, Vighi, Morar. În sală, generația tânără e în majoritate absolută. Bătrânii s-au retras, unii în morminte, alții în nostalgii realist-socialiste. E și cenaclu un loc unde, treptat, pornind de lângă ușă, promovezi. Când mă văd la prezidiu, conducând ședința, cu toată junimea din jurul meu, mă întreb unde am de gând să ajung. La discuții, Marcel Turcu îmi spune "omul de la mijloc". Îl citez în glumă și vine după ședință să-și ceară scuze, crede că m-am supărat.

(...) "Orizont". Adriana pleacă săptămâna viitoare, cu bursă mijlocită de "neamțul" Andrei, la Paris. Stăm în sala mare, bem cafea, îmi spune cine a mai plecat, poetul Mihai Ursachi, esteticianul Ieronim Stoichiță, cel mai bun, se pare, lângă Pleșu, dintre cei noi. Cancanuri. Șerban i s-ar fi plăns lui Radu Petrescu: nu e respectat. Radu Petrescu, Adrianei: "Domnul Șerban Foartă are geniu și când este în patru labe." Când trecem prin redacție, I.D.T.-ul spune dați-o încolo de treabă, dvs. și Șerban ar trebui să fixați o taxă, dacă îmi scot o măsea plătesc, de zece ani îi dați consultații și ea, nimic. Așa se fac reputațiile. Nu-mi aduc aminte să-i fi dat Adrianei vreo idee, ori să-i fi scos o măsea. I.D.T.-ul mănâncă prânzul-cină pe birou. Un soi de salam roșu pământiu, la care se uită lung.

(...) Trec pe la "Orizont". C.U. și Moș povestesc. Sporovăim și simt cum crește în jurul nostru o pătură de aer moale. O oră în afara epocii, din când în când.

(...) Ședință foarte bună cu poemul lui Crișu, la "Orizont". Vorbesc Șerban, Pop-Corniș, Alexiu, C.U., Odangiu, Brândușa Armanca, Marcel Tolcea și un poet mie obscur, profesor de sport, judokan, care înainte de ședință îmi cere un autograf fiindcă a auzit vorbindu-se de mine la *Europa liberă*. Toți vorbesc bine, eu mai terestru, iar Șerban, cum era de așteptat, cu mult peste toți. După ședință mă întreabă dacă mergem să bem un vin. E *Hamlet* la televizor, îi spun. "To see or not to see?", zice, fără să ezite un moment.

(...) La "Orizont", ședință de comitet, ca să alegem juriul. Dumbrăveanu îl propune pe Hans Kehrer și află că a șters-o în Germania de câteva luni. "Am vrut să vă încerc vigilența", zice, făcând haz de necaz.

(...) La douăsprezece mă duc la "Orizont". Îl găsesc pe C.U. deprimat. Se grăbește să-și susțină teza ca să poată pleca de la revistă în condiții bune. Florescu a început, se pare, să se manifeste prin interpuși. Ungheanu mișună în Timișoara, un oarecare Ilie Purcaru, săptămânist, a adus fără să-i fi cerut nimeni o nouă machetă pentru revistă. Dumbrăveanu nu se pierde cu firea, dar e îngrijorat.

PRO HELVETIA/ SDC

Programul Cultural Elvețian Pro Helvetia/ SDC anunță un nou proiect de cooperare UNITED EXPERTS, care oferă consultanță culturală organizațiilor, instituțiilor și companiilor private din România și din regiune.

Pentru a încuraja piața de servicii culturale în România, lansăm o licitație de proiecte pentru dezvoltare organizațională, adresată operatorilor culturali din sectorul public și privat, ca și administrației publice, locale și centrale, din domeniul culturii. Avem în vedere proiecte prin care se dorește crearea de noi spații culturale, dezvoltarea de noi produse și servicii culturale, dezvoltarea de activități culturale creatoare de venituri, dezvoltarea de noi strategii pentru organizație, promovarea imaginii organizației și poziționarea acesteia pe piața culturală regională și internațională, dezvoltarea de politici culturale publice și de noi programe de finanțare a culturii.

Ce se oferă: Beneficiarii selecționați primesc consultanță și sprijin financiar pentru implementare. Suma maximă a finanțării acordate pentru un proiect este de 12.000 CHF, fiind utilizată 50% pentru serviciile de consultanță acordate de United Experts și 50% pentru costuri de implementare (de exemplu, materiale promoționale, organizare de seminarii și mese rotunde, producție de evenimente, etc.).

Condiții: • Realizarea proiectului în 2008 • Înaltă motivație și angajament din partea beneficiarului • Contribuție proprie a beneficiarului • Perspective durabile.

Procedura: Dosarul de candidatură trebuie să conțină: scrisoare de intenție, scurtă prezentare a organizației (maximum 2-3 pagini), descrierea proiectului, inclusiv finalitate și buget (maximum 3-4 pagini). Dacă este posibil, și un sumar în engleză al proiectului (maximum o pagină). Orice alte materiale de prezentare a organizației și proiectelor sale sunt binevenite.

Data limită de depunere a proiectelor este 2 noiembrie 2007.

Coordonate: Dosarele se depun direct sau prin poștă (cu confirmare de primire) la adresa : Programul Cultural Elvețian, str. Grigore Alexandrescu nr. 16 – 20, sector 1, București. Pentru informații suplimentare, vă rugăm să vă adresați la telefon 021 2061671 sau 2061672, mobil 0722 806 307 (Gabriela Tudor), email office@unitedexperts.ro, scpadmin@pro-helvetia.ro (www.pro-helvetia.ro/news).

SPECTACOL & CIOCOLATA! ACUM ÎN PACHETUL ECONOMIC 2 IN 1. ADINA BAYA

Prin ochii unei actrițe poloneze ce își părăsește cariera de mare succes din Mitteleuropa natală la mijlocul anilor 1870 pentru a se stabili în Statele Unite, Susan Sontag descria într-unul dintre romanele sale¹ un prim contact cu scena americană de teatru. "Muzică tare, decor impunător, o sută de artiști mișunând pe scena enormă: asta place publicului de aici. În afară de cei doisprezece actori din rolurile principale, "baletul italian" din actul al doilea era format din...doar o clipă, să mă uit în caietul-program...din "patru balerini de primă clasă, opt corifei, șase balerine, nouăzeci și nouă de figuranți, douăzeci și patru de băieți negri, douăsprezece coriste și opt coriști, și patruzeci și opt de figurante!" Imaginează-ți-i pe toți zburdând pe scenă în timp ce în spatele lor se desfășoară efecte dintre cele mai uimitoare: toată scena se poate ridica de pe pământ sau se poate scufunda până îți dispare din fața ochilor."

Descrierea manierei de regizare ce atrage publicul în Lumea Nouă din perspectiva actriței de carieră proaspăt venite de pe Bătrânul Continent reprezintă fără îndoială o cronică timpurie a predilecției pentru grandios și a gustului pentru efecte speciale. Pe scurt, sunt creionate două caracteristici ce vor fi importate cu succes în cinematografie, apoi cultivate și dezvoltate fără oprire în ritmul alert al dezvoltării tehnologiei.

La aproape un secol și jumătate de la contextul ficționalizat de Susan Sontag, filmul *Charlie și Fabrica de Ciocolată* (*Charlie and the Chocolate Factory*) e o dovadă vie a succesului construcțiilor mărețe și al efectelor de recuzită spectaculoase pe ecran. Terenul de desfășurare al opulentului expozeu de costume și decoruri fanteziste, lifturi zburătoare și dulciuri generatoare de puteri magice este una dintre cele mai celebre povești pentru copii din literatura anglofonă, publicată în anii '60 de scriitorul Roald Dahl. După o primă ecranizare pasabilă la începutul anilor '70, povestea e din nou subiect de film în 2005. Și nu oricum, pentru că ultima versiune a lui *Charlie și Fabrica de Ciocolată* a fost pusă la cale de un cuplu cunoscut pentru ecranizări multiple de povești fantastice: regizorul Tim Burton și actorul Johnny Depp. De la *Edward Măini-de-foarfecă* (*Edward Scissorhands*) și până la *Sweeney Todd*, ce se lansează anul acesta în cadrul Festivalului de Film de la Veneția, cei doi au colaborat la șase filme, toate cu succese notabile la capitolul vânzării de bilete.

Dincolo de deliciile vizuale pe care le stârnesc fără îndoială în rândul principalilor spectatori – copiii – creațiile lui Tim Burton din *Charlie și Fabrica de Ciocolată* au darul de a scoate din desuetudine o poveste construită după plicticosul tipic moralizator, satisfăcând astfel audiențe cu diverse vârste și așteptări. Văzut printr-o lentilă contemporană, story-ul ar putea suna cam așa. Willy Wonka, șeful unei legendare fabrici de ciocolată ce acoperă acum o piață multinațională, organizează o competiție cu premii pentru consumatori. Nu-i așa că sună exact ca o părticică a unui plan elaborat de relații publice? Ce-i drept, în cadrul ficțional

procesul apare ceva mai demn decât campaniile ce trimit consumatorii la scormonit prin rude de parizer în căutarea unui lăntșor de aur, însă adevărul e că ne aflăm tot cam în aceeași direcție (e vorba de un bilet aurit așezat cu grijă sub ambalaj!). Iar senzația se perpetuează până aproape de final, când scenariul cu accente de marketing e demontat – deși, ce-i drept, a reușit să crească simțitor vânzările și prestigiul brandului între timp –, lăsând loc intenției adevărate din spatele competiției, și anume găsirea unui "moștenitor" pentru mogulul producător de ciocolată. Lumina "nobilă" în care apare Willy Wonka la final – bun, generos, iertător ș.a. – se asortează cu portretizarea monocromă a personajelor principale. Fiecare dintre copiii ce participă la competiție și nu câștigă, e vinovat de câte un "păcat". Germanul Augustus e un gurmand fără scăpare, micuța aristocrată britanică Veruca e o răsfățată mereu în căutarea de posesiuni materiale, iar cei doi americani – Violet și Mike – sunt întru chipări ale autostimei excesive și lipsei de obediență. Dar jocul stereotipurilor e poate cel mai evident în cazul "copilului favorit" din poveste, Charlie, al cărui comportament e decupat direct din galeria băiețelilor cumiști, cu o familie "săracă, dar cumsecade".

Însă probabil că aceste corespondențe cu realitatea, sau mai degrabă lipsa lor, sunt ultimele lucruri pe care spectatorul ar trebui să le aibă în minte la vizionarea filmului *Charlie și Fabrica de Ciocolată*. De ce? Pentru că pelicula își asumă de la bun început caracterul de poveste fantastică. Iar asta nu lasă loc decât suspendării așteptărilor de adult rațional, scufundarea în atmosfera de basm, și savurarea fiecărui deliciu al spectacolului oferit. De la plimbarea cu o barcă făcută din caramel pe lângă o cascadă gigantică de ciocolată și până la cântecelele și dansurile sincronizate ale zecilor de pitici lucrători în imensa fabrică de ciocolată. Toate aranjate într-un show mare și dulce.

1) Sonrag, Susan, 2007. *În America* (Trad. de Cristiana Vișan). București: Ed. Univers, p.145.

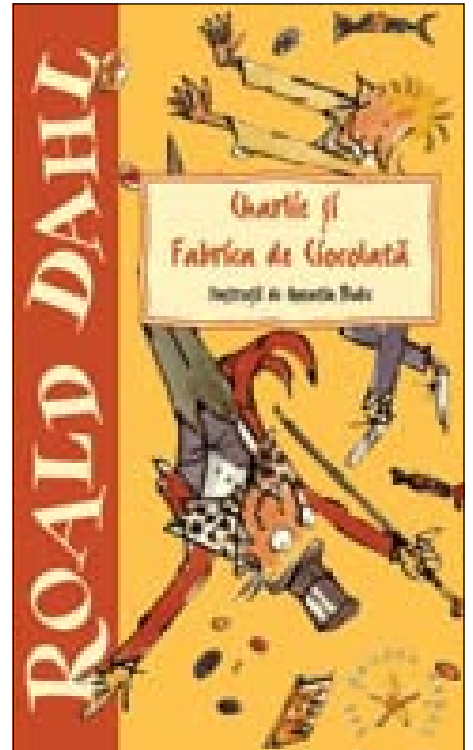
ÎN TRE FANTEZIE ȘI SOCIETATEA DE CONSUM CRISTINA CHEVEREȘAN

Într-o epocă în care Harry Potter și variatele sale aventuri par a deține monopolul asupra industriei de povești, un titlu precum *Charlie și fabrica de ciocolată* sună asemenea unei variațiuni pe temă dată. Un alt băiețel, o altă incursiune în lumi fermecate. Trebuie însă precizat că micuțul reprezentant al familiei Bucket este, de fapt, un predecesor al faimosului erou al anilor 2000, iar Roald Dahl – creatorul original al unei întregi serii de cărți pentru copii destinate inițial propriilor odrasle. Norvegianul își publica istorioara dulce, pe gustul micuților cititori, acum mai bine de patruzeci de ani, în 1964. Odată cu ecranizările acumulate în timp, succesul avea să crească, iar Charlie avea să devină unul dintre cele mai îndrăgite personaje ale copilăriilor moderne.

La prima vedere, fantastica lui întâlnire cu fabrica de ciocolată se derulează conform unui tipic pe cât de jovial, pe atât de moralist. Ca într-o fabulă, evenimentele neprevăzute, încântătoare sunt aranjate într-un puzzle al binelui și răului ce va scoate până la urmă în relief profilul pozitiv prin excelență. Evoluția lui Charlie - de la fiu al unei familii de oameni cinstiți dar săraci lipiți pământului la viitor magnat industrial - pare a fi punctul de întâlnire dintre *Cenușăreasa* și visul american al ucenicilor lui Donald Trump. Cu cel din urmă ar putea fi asemănat "patronul" spectaculoasei metamorfoze, binefăcătorul sătul de prefăcătorii și uneltiri, misteriosul Willy Wonka.

Cum se întâlnesc cărările celor doi protagoniști? Nimic mai simplu. Marele producător de dulciuri lansează o campanie în urma căreia cinci fericiți câștigători vor pătrunde în teritoriul strășnic păzit unde se nasc mult râvnitele trufandale. Scopul nu e însă total altruist: la finele unei cariere de invidiat, Willy Wonka își caută un moștenitor pentru imperiul creat. Ceea ce va captiva cu siguranță publicul adult este, paradoxal sau nu, realismul fără menajamente al fanteziei cu râuri și cascade de ciocolată, gumă de mestecat cu aromă de meniu complet și invenții tehnice cu alură julesvernesiană. Asemenea Alicei în țara Minunilor, Charlie pătrunde într-un tărâm magic; asemenea lui Lewis Carroll, Roald Dahl își țese magia din firele unei realități ce are nevoie disperată de strălucire și bunătațe.

Deși înconjurate de aura basmului, personajele lui Dahl sunt modelate după tipuri umane ușor recognoscibile. Ele reușesc să-și atragă absoluta simpatie sau antipatie prin virtuți sau, dimpotrivă, defecte pe care le duc la extrem. Dacă eroul este un campion al simplității, respectului și bunei creșteri, cei patru tovarăși de drum prin împărăția dulciurilor par decupați din emisiunile cu progeneruri insuportabile. Augustus Gloop, Veruca Salt, Violet Beauregarde și Mike Teavee se recomandă ca atare prin chiar mijloacele mai puțin ortodoxe prin care obțin biletele aurii de intrare în fabrică. Lăcomia, răsfățul, lenea sunt accentuate de vanitate, aroganță, slăbiciune, prostie, aduse la cote maxime

ROALD DAHL
Charlie și fabrica de ciocolată
Editura RAO, 2005

de micii teroriști și mai marii lor părinți. Cartea funcționează nu doar ca sursă de amuzament - prin intermediul pedepselor "accidentale" aplicate neascultătorilor -, ci și ca avertisment serios pentru adulții responsabili cu educația.

O parte a volumului ce va fi făcut la timpul său și ar face cu siguranță și azi deliciul criticilor societății de consum este cea dedicată d-lui Wonka și imperiului său comercial. Cititorului i se oferă lecții despre importanța păstrării secretului de fabricație în condiții de spionaj industrial sau despre utilizarea și persuadarea forței de muncă. Micuții umpa-lumpa - ce robotesc și trăiesc în măruntaiele impresionantului mecanism producător de ciocolată - sunt aduși direct din jungla unde mureau de foame și lucrează în atelierele celui care își permite luxul de a-i întreține. Deși Willy Wonka își demonstrează generozitatea față de Charlie și familia lui, nonșalanța viziunii de extindere a propriei afaceri ar putea provoca reacții violente oponenților capitalismului.

Roald Dahl își scrie romanul cu incontestabilă flexibilitate a imaginației. Mai mult, îl scrie cu un ascuțit simț de observație aplicat lumii moderne și regulilor sale. Willy Wonka este întreprinzătorul descărcăreț, ambițios, bonom, dispus să-și educe discipolul în aceeași spirit. El știe cum să atragă atenția asupra proiectelor proprii, fiind un geniu al publicității și campaniilor de promovare: concursul organizat pentru a-și selecționa vizitatorii stă mărturie în acest sens. Presa și reacțiile ei constituie prezențe constante în carte, întregul experiment al lui Wonka decurgând asemenea unui reality-show avant la lettre. *Charlie și fabrica de ciocolată* este un basm ingenios, o satiră delicioasă, o plimbare printre vise cu ochii deschiși, o poveste cu munți, râuri și cascade de ciocolată destinate recompensării celor merituși. Poftă bună de citit să fie...

TUR DE ORIZONT DUPĂ 30 DE ANI

PETRU UMANSCHI

"Putem ademeni tinerimea la relectura clasicii?" se întreabă Luca Pițu. Iar răspunsul e tot acolo, în **Feed Back** (nr.9), revistă care publică o serie de tineri poeți talentați: Aida Hancer, Marius Tărnăuceanu, Erika Eugenia Keller, Dana-Alexandra Popa, Vald Tulbure. Probabil că ei îi citesc pe clasici. Sau pe colegii lor de revistă, căci mai semnează acolo Osip Mandelștam, Ernest Hemingway, Roland Barthes, Robert Graves, Vladimir Holan, Miodrag Pavlovici, Jesus Lopez Pacheco, Kostas Aimakopoulos, Gaal Aron, Alexandra Comșa, Volodea Macovei, Călin Ciobotari, Nicu Ciobanu, Pavel Gătăianțu, Ion Cocora, Margareta Tasi, Constantin Noica, Ioana Cistelecan etc. ● Publicația, condusă de poetul Daniel Corbu, promovează, declarat, "experimentul literar".

CU OCHII-N CĂRȚI

Revista **Banatul** (nr. 7) acordă atenție cărților mai noi sau mai vechi ● Grațiela Benga scrie despre "Cronicar pe frontiera Poesis", de George Vulturescu, Constantin Buiciuc despre "Seduții literare", de Maria Nițu, Ioan Ardelean îl "citește" pe Alexandru Buican, cu al său "Brâncuși. O biografie", Olimpia Berca face un excurs critic prin opera profesorului Ștefan Munteanu, Dana Nicoleta Popescu propune o reîntâlnire cu "Craii de Curtea-Veche", Remus Valeriu Giorgioni îl lecturează cu entuziasm două plachete de poezie ale lui Ioan Cojocariu.

VEȘTI BUNE ÎN SCRISORI

Lettre Internationale (numărul din vară) prilejuiește contactul literar cu nume și texte de top, de la Coetzee ("Portretul unui monstru ca tânăr artist"), Nadine Gordimer ("Loc. Misiune. Sens"), Doctorow ("Ragtime" – roman în curs de apariție), până la Joachim Sartorius, Ludmila Ulițkaia ("Din toată inima al dumitale Șurik"), Andrei Makine ("Dragostea omenească") sau Jonathan Safran Foer ("Totul este iluminat") ● Ilustratele din lumea largă sunt "trimise" de Maria Covacich, Mircea Țicudean, Gabriela Melinescu, Adrian Mihalache, Rodica Binder, Ion Vianu, Julian Hanich. ● Felicia Antip ni-i dezvăluie pe "Cei mai buni tineri romancieri americani", Sever Voinescu spune "Povestea aderării", iar Sergio Benvenuto ne sperie cu "Monștrii de lângă noi".

ROMANUL ȘI ROMÂNII

Discobolul (nr. 109-110-111), prin cele 10 întrebări ale lui Eugen Curta, "anchetează" o serie de scriitori despre pulsul romanului ● Nora Iuga crede că "Nouă ne lipsește de

mult seducția formei, credem că numai conținutul contează – patosul, noi și când suntem frivoli suntem patetici". Gabriela Adameșteanu spune că "Nimeni nu poate compromite statutul Autorului, decât el însuși, chiar și prin viața lui", iar Mariana Codruț "plusează": "Cred că scriitorul român a depășit compleul marginalului, sau, în fine, nu-l mai are la cote așa exuberante ca până acum". În legătură cu viitorul prozei de tip experimental, Mihai Sin este tranșant: "Nu are nici un viitor și nici n-a avut vreunul". Liviu Ioan Stoiciu accentuează un adevăr cam trist: "Faptul că prozatorul român scrie și publică într-o limbă fără acoperire continentală și nu are agent literar care să-l ridice în slăvi și să-l traducă nu e o scuză viabilă: albanezii, sârbii, ungurii, polonezii, cehii au același statut, dar au intrat cu proza lor în literatura universală, sunt atotprezenți pe rafturile librăriilor și bibliotecilor". Imperturbabil, Liviu Antonesei: "Un singur lucru m-ar tulbura, m-ar speria, m-ar face să încetez să mai scriu – să mă citească toată lumea și, mai ales, să plac la toată lumea!". Dan Silviu Boerescu vede trei motive pentru care romancierii români nu sunt competitivi: handicapul limbii, lipsa de marketing cultural și capacitatea scăzută de adaptare la tendințele viabile pe plan internațional. ● De citit un interesant interviu realizat de Mircea Stâncel cu Ioan Moldovan, dar și poeziile scriitorului orădean.

CLASA POLITICĂ LUCREAZĂ

Caricaturistul Ion Barbu e luat la întrebări, pentru **Ramuri** (nr.7-8), de Mirela Giura ● Extragem și noi câteva răspunsuri barbiene pline de miez ● "... pentru că Brâncuși spunea că trebuie să urci cât mai sus ca să vezi cât mai departe, în cazul caricaturii eu zic că trebuie să cobori cât mai jos ca să vezi cât mai departe" ● "... e ușor să fii caricaturist când toată clasa politică lucrează pentru tine" ● "Mi-ar fi plăcut ca orașul Petrila să fie ca o carte de poezie, poezie vie pe ziduri moarte..." ● Într-un eseu intitulat "Tradiție și originalitate", Nicolae Balotă scrie: "Gustul nostru artistic este îngrijorător de larg: suntem în stare să savurăm de la măștile rituale africane până la monștrii contemporani de fier sudat, de la poemul egiptean al Soarelui, până la poezia concretă, orice producție artistică umană. Nimic din ceea ce artistic s-a desăvârșit vreodată pe pământ nu ne este străin".

ROȘIORII DE VEDE

"Măi Petre, șefu' te așteaptă să treci pe la redacție să-ți vorbească. E vorba de o nouă rubrică, parcă, și vrea să te implice. Treci zilele astea pe la el, bătrâne!" mi-a spus prietenul Ion Velican, care tocmai ieșea de la ospătăria "Puiul de aur", unde obișnuia uneori să prânzească. După una sau două zile, mă aflu în biroul – pe atunci – domnului redactor-șef Ion Arieșanu, pe care unii din redacție îl porecliseră "Duiosu", inspirați, cred, de titlul uneia din cărțile sale, *Primiți puțină duiosie?*. "Umanschi, de săptămîna viitoare includem în revistă o rubrică muzicală și ne-am gândit că tu ai fi cel mai potrivit s-o concepi", mi-a spus direct acesta.

Trebuie să menționez că până atunci mai semnasem sporadic în revistă articole și cronici, acestea apărând, de regulă, în paginile tematice ale lui Lucian Bureriu. Ziua în care mi s-a adus la cunoștință intenția colegiului revistei *Orizont*, era prima decadă a lunii iunie, anul de grație 1977. Să mai spun și că, pe vremea aceea, publicația timișoreană apărea săptămînal, vinerea, dacă-mi aduc bine aminte. Vedeți dumneavoastră, de atunci au trecut mai bine de trei decenii, dar, pentru mine, ele au zburat într-o clipă... Și totuși, această clipă mi-a oferit un cadou nesperat, acela de a obține statutul de cronicar muzical din România cu cea mai lungă activitate la aceeași publicație. Nu m-am gândit niciodată la acest aspect, poate și din cauză că eram mai interesat de altele, legate, să zicem, de subiectele abordate. Câtă vreme, până în 1989, spațiul afectat rubricii pe care, după alte modele, o botezasem "Top", era de câțiva quadrati, puteam doar publica la modul sintetic știri de pe scena pop/rock mondială și autohtonă.

Petru Umanschi, între Florian Pittiș și Mircea Baniciu

În perioada de început am învățat să fiu concis în exprimare, fapt esențial pentru un redactor a cărui activitate era oarecum în punctul de start. Învătasem benefica economie a exprimării scrise mai ales când, pe lângă clasamentul săptămînal cu două secțiuni, abordam o formație, reușind – Dumnezeu știe cum – să introduc și o fotografie a acesteia, e drept, de dimensiunea a două timbre fiscale alăturate. De regulă, calupul de știri purta un titlu, capitol la care eram cam deficitar. Când predam materialul – asta mai pe la început –, Mircea Mihăieș îmi spunea: "Dar învață-te să pui și tu un titlu, acolo...", fapt pe care, se pare, l-am deprins. El îmi folosește și azi, când semnez și în *Agenda*.

Într-o publicație care, iată, a ajuns la numărul 1.500, ca semnatar al unei rubrici longevive citite nu neapărat de nostalgici (m-am convins la întrunirile cu studenții de la Universitate, organizate de colegii Daniel Vighi și Viorel Marineasa), nu se putea să nu adun impresii plăcute. Dincolo de Serile revistei *Orizont*, la care participau și regretații colegi Iosif Costinaș cu proiecții ale filmelor sale sau Damian Ureche, recitând din poeziile proprii, îmi amintesc cu plăcere de ziua în care (să fi trecut zece ani de-atunci sau poate mai mulți?) redactorul-șef Mircea Mihăieș mi-a spus: "Hai să ți-l prezint pe Vladimir Tismăneanu. E la mine în birou". L-am urmat, vădit emoționat. Stupoare! Autorul *Ghilotinei de scrum* mă cunoștea. "A, domnul Umanschi? Vă citesc cu plăcere la Washington", mi-a spus cunoscutul politolog, nebănuind căta bucurie risipește în sufletul meu de comentator muzical această confesiune.

Un alt episod care a avut darul de a mă înărca pozitiv ține de afirmația făcută de Cornel Ungureanu la un post de radio timișorean, în cadrul unei ascultate emisiuni literare. La un moment dat, moderatorul ei vorbește despre un număr al revistei *Viața studentescă* abia apărut, amintind și de un articol de-al meu despre formația Phoenix. Aici, apreciatul coleg și critic literar pe care l-am pomenit găsește de cuviință să-l întrebe pe moderatorul emisiunii, scriitorul Ioan Crăciun: "Nu ți se pare că U. posedă un fel deosebit de a spune lucrurile în scris?" Ei bine, stimați cititori, când această observație vine din partea unui erudit de talia lui Cornel Ungureanu, ea cântărește însutit pentru un confrate ce operează cu cuvântul!

Acum 25 de ani, prin primăvara lui 1982, mă aflu cu prietenii la Șag, pe malul Timișului. Lângă noi își instalaseră corturile niște tineri care păreau studenți sau elevi în ultimul an de liceu. Patru dintre ei stăteau cu capetele aplecate pe o revistă. Nu mi-a fost greu s-o identific: *Orizont*, numărul recent, care apăruse chiar în acea zi de vineri. Curios din fire, m-am apropiat și, privind peste capetele tinerilor, am observat că lecturau chiar rubrica mea, un articol despre formația californiană *Beach Boys*. Nu știu de ce, m-am simțit important, depărtându-mă discret, mândru că acești tineri au considerat materialul meu demn de atenție. Toată ziua am fost urmărit de un sentiment de satisfacție greu de definit. Poate că astfel de momente constituie adevărata răsplată a muncii noastre...

PRIMA ZI ...

Urmare din pagina 4

Deși auzisem de Dumnezeu, primele rugăciuni le spusesem după alții, îngenuncheat, în Piața Operei, nu mi-e clar dacă înainte sau după deschiderea focului. Nu excludeam faptul că mă aflu în altă parte și nu în bătaia tirului dintr-o voință ce nu era numai a mea, dar acesta e un mister despre care trebuie să se tacă. În rest, eram un leninist rezidual, inconștient, care gustase fructul demonic al contestației și rebeliunii, un obraznic anarhizant care nu trecuse cu toată ființa în lumea mai limpede a primei maturități, un liric sentimentaloid venerând cărți și filme de ieri, unul dintre cei mulți și aidoma ai cartierelor de blocuri gri recucerite pe nesimțite de vechea luxurianță a mlaștinilor pe care se construiseră, un veleitar dezorientat având ceva mai mult talent decât câțiva, însă mult prea puțin pentru a supraviețui în lumea feroce și în mod natural nedreaptă a artelor.

A m venit la "Orizont" dintr-o școală care mi-a dat puțin și mi-a ascuns mult, dintr-o stradă fascinantă, care pierduse partida în fața combinațiilor politice clasice, dintr-un oraș excentric în sensul cel mai propriu al cuvântului, care începea să învețe că izolarea era prețul libertății într-o țară ce părea că voise prea puțin. Am intrat la "Orizont" direct din liceu, ocupând o funcție de corector, care, cu câteva luni înainte, în sistemul ermetic al presei socialiste, era aproape marca unei reușite sociale. Fusese și încă mai era un post foarte bun, relativ bine plătit, cu destul timp liber pentru cei cu ambiții creative. Sub dictatură, pentru licențiatul în Litere, această opțiune, ce apărea de fapt rarism și numai celor care, din perspectiva sistemului, păreau asimilabili, era incomparabil mai bună decât filierele curente ale deprofesionalizării și ratării, catedrele din sate sau de la marginea orașelor de departe. În sumbrii ani optzeci, cele două posturi de corector ale revistei fuseseră ocupate de oameni în plină maturitate, care urcaseră după revoluție, firesc, în postul de redactori sau publiciști-comentatori.

Eu mă pregăteam pentru examenul de intrare la Universitate, prag traumatic și exigent, care reținea anual, din masa indistinctă a absolvenților de liceu, pe cei cu nervii mai tari, memoria mai bună și accesul, prin bani sau plasament social, la preparatorii cei mai abili. Cedând tuturor tentațiilor libertății, dar și părăsit de noroc, nu am putut fructifica anul 1990 și a trebuit s-o iau de la capăt în toamnă. Eram deja încredințat că revoluția mă devorase, prietenii din liceu se grăbeau ostentativ spre cursuri, lăsându-mă singur printre halbe de bere pe jumătate băute, peste care cădeau fără oprire frunze galbene. Supradoza de entuziasm și solidaritate, acum epuizată, mă adusesese, umilit și dezorientat, față în față cu o prezență de care auzisem destule, dar pe care eram convins că n-aveam s-o întâlnesc niciodată: realitatea. Pentru a mă echilibra, reluasem pregătirea pentru examenele de admitere la Universitate, cu un triumvirat de preparatori profesori foarte cunoscuți, căruia îi voi datora, de altfel, transformarea miraculoasă a unui caz aproape fără speranță într-o candidatură plauzibilă. Învățam maniacal, închipuindu-mă damnat și savurând din splendoarea toamnei doar cadrele elegiace, focalizate prin filtre

bacoviene.

Un vechi prieten, Ovidiu Creangă, cu care creasem prin anii 1988-1989 un mic grup literar înzestrat chiar și cu o revistă proprie, tipărită pe tipar de plumb la întreprinderea poligrafică, grație protecției unui mare demnitar local al cărui fiu ne era prieten, se făcuse el însuși tipograf, din pasiunea descoperită în liceu pentru componenta tehnologică și mecanică a scrierii. Crezând că deprimatul catastrofic ce perora sumbru ar putea face față, mi-a vorbit de postul de corector ce se eliberase la "Orizont" și, într-o profesiune în care părea că nu mai există decât editorialiști, întârzia să se ocupe. Am luat propunerea drept delir, fiindcă nu mă vedeam nicidecum admis în preajma grupului de ființe superbe, spectral-spiritualizate și mereu sigure pe sine la care mă gândeam cu o groază atavică atunci când mă pregăteam să transcriu vreo nouă inflamare protoliterară. Am ignorat, deci, propunerea, deși aș fi dat probabil totul pentru a fi admis în această confrerie elitistă pe care nu o adulmecasem decât de la galerie, ca atâția anonimi. Eram conștient, totuși, în ciuda infatuării și megalomaniei unei adolescențe întârziată, din a cărei crisalidă plină de flegme și virtualități sublimă nu mă smulsesem încă de tot, că n-aveam nici o șansă. Un nou eșec ar fi fost prea mult pentru perdantul care plonjase în meditații ca într-un paradis artificial.

Fără să țină seama de eschiva mea, prietenul a lansat propunerea către o mare profesoară de care eram apropiat, o doamnă benefică și providențială, căruia aveam să-i datorez foarte mult, în câteva momente într-adevăr cruciale ale vieții mele. Deocamdată, îi datoram trecerea, prin umilințele binemeritate, livrate subtil, întotdeauna cu umor, de la semidoctismul infatuit și infantil la conștiința fertilă a ignoranței și, mai târziu, chiar la acumulări culturale probabil esențiale. Deși o vedeam des, nici nu-mi trecuse prin minte să lansez vreo propunere care mă viza. Oricum, luând în calcul sugestia prietenului meu, a făcut-o ea, lăsându-mă stupefiat și beat de fericire. Fericirea era prematură, fiindcă decizia nu se putea lua decât cu acordul tânărului redactor-șef la "Orizontului", pe care îl văzusem doar de câteva ori, dar cu al cărui stil, ce ținea în echilibru raționamentul pertinent de factură anglo-saxonă cu expresia de un rafinament bizantin al imprecăției, mă indentificasem până la disoluție, imitându-l în secret. Mi-era teamă că, pus în contact cu un imberb gătit de emoție, care nu-și găsește locul și nu știe ce trebuie să spună, acest scriitor direct și intransigent mă va respinge. Interviuul a avut loc câteva zile mai târziu și s-a terminat înainte ca eu să înțeleg dacă postul era al meu sau dacă trebuia să dispar în subterana din care urcasem.

Se pare, însă, că, de vreme ce postul nu era foarte solicitat și cum aveam recomandări imbatabile ce nu fuseseră contestate de nicio gafă ireparabilă în timpul scurtei discuții, puteam să mă consider angajat al Uniunii Scriitorilor, cu un salariu nu cu mult mai mic decât al părinților mei, cu legitimație de jurnalist și chiar cu un birou separat în camera redactorilor. Totul se petrecuse, de fapt, atât de repede, încât bucuria acestui succes amănunțit pentru un băiat de nouăsprezece

ani care întrezărise coborând cortina grea a ratării va genera un violent acces compensatoriu de narcisism, adrenalină, alcool și sexualitate.

Am început imediat. Corectorii erau verigi mobile ale echipei, care pendulau între redacție și tipografie, trăind în inter-regnul dintre intelectualitate și munca industrială. Cu puțin înainte, fusese angajat un alt corector, un tânăr profesor ce făcuse apostolat într-un mic oraș din Transilvania centrală, ființă profund meditativă și interiorizată, care își întrerupea din când în când reveria pentru a face, cu o pasiune puțin înfricoșătoare, analize destul de sofisticate ale scenei politice sau pentru a izbucni în hohote asurzitoare de râs. Scria foarte bine și avea o minte foarte ascuțită, rezultată pesemne din combinația maghiaro-oltenească a sângelui său. Isteric și genialoid, va face mai târziu o frumoasă, dar din păcate scurtă carieră în lumea mare a presei cotidiene.

Sarcina noastră era să batem de două ori pe săptămână drumul din Piața Sf. Gheorghe până la întreprinderea tipografică, adică vreo cincisprezece-douăzeci de minute distanță, să luăm șpalturile pregătite de tipografi și să lăsăm în schimb, la linotipuri, noi articole pentru cules în plumb. Bănuiesc că prima mea zi la "Orizont" va fi fost o lungă plimbare "în tipo", discutând politică sau literatură, de fapt mai mult ascultând, dominat de impetuozitatea colegului meu. Voi fi dat acolo cu ochii de un colos îmbrăcat cu un halat albastru spălăcit, șeful atelierului unde tipăream, pentru care nu se putea nimic și căruia îi smulgeai cu greu un consimțământ; voi fi fost prezentat zețarilor, care pregăteau tiparul în rame mari de lemn, și linotipiștilor, care culegeau litere de plumb. Explozia de presă transformase secția ziarelor a vechiului combinat tipografic într-o unitate de foc continuu, pe unde forfoteau proprietari de ziare, corectori sau redactori care pretindeau să-și citească ei înșiși șpaltul. Alcoolul și laptele, cu care tipografia se protejau de malignitatea plumbului, curgeau în râuri, cufundând în beție și moarte prematură pe acești nefericiți pe care libertatea cuvântului regăsita îi făcuse peste noapte bogați. Câștigau la fel de mult pe cât beau, se spunea chiar că puteau cumpăra o mașină străină

din banii făcuți pe sub tejghea pe o lună sau chiar un apartament în mai puțin de jumătate de an.

Revista "Orizont" avea o cameră separată deasupra atelierului, un univers de fier, tablă și hârtie de ziar, unde citeam paginile de corectură. În faza finală, înainte de a semna bunul de tipar, se aduna toată redacția în această cămăruță a corectorilor, citind până mult după miezul nopții. Ziua cea mai lungă începea joi pe la ora 10 și se termina vineri dimineața, după ce revista intra la rotativă. Probabil că, după transa primelor zile de după angajare, cea dintâi zi adevărată la "Orizont" aceasta va fi fost. O mare parte din zi rămâneam doar noi, cei doi corectori, dar spre după-amiază, când șpalturile veneau în vrafuri și erau gata câteva pagini, toată redacția se strângea să citească. Semnăturile ilustre erau citite de câteva ori, câte doi deodată, pentru mai multă siguranță, iar titlurile de un cap limpede recutate dintre cei din echipa redacțională. Redactorul-șef vedea aproape totul, înainte de a semna bunul de tipar. Cum n-aveam prea multe de spus, tăceam privindu-i pe noii mei colegi, până mai ieri intangibili, care așteptau paginile în posturi relaxate și conviviale, trecând cu nonșalanță de la opinia politică la expozeul literar. Lipsea orice solemnitate și oamenii păreau mereu bine-dispuși, parând bine idiosincraziile. Atmosfera era mai întotdeauna amicală, plină de umor. Încercam să estompez cât mai mult din prezența mea stângace și inadecvată, dar, cum se râdea enorm și domnea un egalitarism firesc, m-am integrat imediat, uitând că, de fapt, locul meu nu era (încă) aici. Trebuie să fi rămas cu toții până vineri dimineața după o zi și o noapte care îmi făcuseră acomodarea nu numai foarte rapidă, ci și mult mai ușoară. Am ieșit din tipografie, amețit de plumb, lectură concentrată și foarte mândru, mergând țintă spre un mic camion care, într-o curte interioară, descărca laptele pentru tipografi. Câteva clipe mai târziu o apucam printre blocurile în care lumea abia se trezea, frânt de oboseală, dar purtat de noi vanități, oprindu-mă din când în când pentru a bea prima sticlă de lapte din seria multora pe care aveam să le golesc în anii următori, unic lactofil într-o lume în care ceea ce conta cu adevărat era doar spiritul.

Ilustrațiile din acest număr reproduc ipostaze ale lucrării "Anamorfoze II", aparținând artistului plastic DORU TULCAN, surprinse de artistul fotograf RICHARD WAYNE

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.revistaorizont.ro e-mail: orizont@regionalnet.org

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ

ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

SPONSORI: MINISTERUL CULTURII, FUNDAȚIA CONCEPT, FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS

CONFERINȚELE MICROSOFT
conferințele microsoft

andrei pleșu
vladimir tismaneanu
h.-r. patapievici
gabriel liiceanu
mihai-răzvan ungureanu
andrei pleșu
teodor baconsky
gabriel liiceanu
andrei codrescu
vladimir tismaneanu
mario vargas llosa
adam michnik
mario vargas llosa
h.-r. patapievici
nicolae manolescu
nicolae manolescu

un suflu nou

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbaterea vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

timisoara constanta cluj braşov redmond arad
oradea bucureşti iaşi sibiul craiova chişinău

Your potential. Our passion.
Microsoft